

CReC

CREIX, RESPONSABILITZA'T I CREA

PROGRAMA PER A LA PROMOCIÓ DELS DRETS DE LA INFÀNCIA

"Tot nen neix amb els seus drets, com cada flor amb els seus pètals"

ARTURO CORCUERA OSORES

Declaració d'Amor o els Drets del Nen, Preàmbul

Autora

Aïda Urrea Monclús

**Amb la coordinació i participació de l'equip de
Sensibilització i Polítiques d'Infància d'UNICEF Comitè Espanyol**

Disseny gràfic

Rex Media SL

Il·lustracions

Mar Català Sancho

ISBN

978-84-942273-4-9

Any: 2016

CReC. Crec, Responsabilitza't i Crea. Programa per a la Promoció dels
Drets de la Infància a Creative Commons Reconocimiento-NoComercial-
SinObraDerivada 4.0 Internacional License.

Índex de Continguts

PRESENTACIÓ	5
CAPÍTOL 1: CARACTERÍSTIQUES DEL PROGRAMA	7
Investigació prèvia que originà el programa	8
Objectius i Continguts	9
Fonamentació teòrica dels continguts	11
Estructura	16
Trets metodològics	20
Condicions d'Implementació	21
Estratègies i tècniques de treball	23
CAPÍTOL 2: ITINERARI D'APRENTATGE GRUPAL	34
Quadre Resum: Sessions de l'itinerari d'Aprenentatge Grupal	35
Mòdul Inicial. Presentació i Engranatge	40
Mòdul 1. Drets de Participació	45
Mòdul 2. Drets i Responsabilitats	54
Mòdul 3. Drets de Provisió	82
Mòdul 4. Drets de Protecció	96
Mòdul Final. Avaluació	106
CAPÍTOL 3: ITINERARI D'APRENTATGE SERVEI	109
Quadre Resum: Sessions de l'itinerari d'Aprenentatge Servei	110
Mòdul Inicial. Presentació i Motivació	115
Mòdul Central. Elaboració del producte	117
Mòdul Final. Difusió i Celebració	123
REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES	125

Índex de Fitxes

Fitxa 0. Sessió 0. Activitat 1. Qüestionari de dilemes morals	41
Fitxa 1. Sessió 1. Activitat 1. Situació i personatges Jo també puc ser útil!!	47
Fitxa 2. sessió 2. Activitat 2. Història "Una família en dificultats"	52
Fitxa 3. Sessió 3. Activitat 2. Fitxa de tasques	56
Fitxa 4. Sessió 4. Activitat 2. Poesia Quan els nazis vingueren... de Martin Niemöller	59
Fitxa 5. Sessió 5. Activitat 1. Situacions hipotètiques i tipus de calçat	62
Fitxa 6. Sessió 5. Activitat 2. Fitxa tècnica i sinopsi "Las siete alcantarillas"	69
Fitxa 7. Sessió 6. Activitat 1. Drets de la infància per a les targetes	72
Fitxa 8. Sessió 6. Activitat 2. Afirmacions sobre els Drets de la Infància	78
Fitxa 9. Sessió 7. Activitat 1. Qualificacions per a les etiquetes	84
Fitxa 10. Sessió 7. Activitat 2. Exemples d'estereotips a buscar	88
Fitxa 11. Sessió 7. Activitat 3. Vinyetes dels personatges	90
Fitxa 12. Sessió 7. Activitat 3. Descripció dels personatges	91
Fitxa 13. Sessió 7. Activitat 3. Més informació sobre els personatges	92
Fitxa 14. Sessió 8. Activitat 1. Situació hipotètica "Ens deixaran?"	94
Fitxa 15. Sessió 9. Activitat 1. Història sobre maltractament psicològic / violència de gènere	98
Fitxa 16. Sessió 9. Activitat 1. Història sobre abús sexual / assetjament laboral	99
Fitxa 17. Sessió 9. Activitat 1. Història sobre maltractament físic / bullying	100
Fitxa 18. Sessió 9. Activitat 1. Història sobre negligència / situació familiar	101
Fitxa 19. Sessió 10. Activitat 1. Situació i personatges: Lo meu és meu i lo teu...	103
Fitxa 20. Sessió 11. Activitat 2. Ítems a considerar per a l'avaluació	108

La Convenció dels Drets de la Infància (a partir d'ara CDI) és un instrument aprovat per l'Organització de les Nacions Unides el 1989 per protegir a la infància. L'aparició de la CDI fa més de 25 anys, ha donat peu a evidenciar la necessitat de millorar en el compliment dels Drets de la Infància. Des del 1989 s'han fet passos importants i tant governs com institucions privades han elaborat i dut a terme polítiques per a la millora de la qualitat de vida dels infants i adolescents i per a incentivar la participació d'aquests en les qüestions que els afecten. Ara bé, diferents estudis i recerques (Casas et al., 2005; Urrea, 2015) han comprovat la manca de coneixement dels Drets de la Infància pels seus protagonistes.

Els infants i adolescents han de conèixer els seus propis drets, però sobretot els han de viure i convertir en part integral de la seva experiència diària. No només s'han d'atorgar drets als infants, sinó que és necessari que els comprenguin com a seus, que vegin el vincle que tenen

amb la vida. Donar als infants la possibilitat de conèixer, experimentar, obtenir i reclamar els seus drets des d'edats primerenques atenua el seu desconeixement i, sobretot, minva l'aparició d'actituds pròpies acords amb la vulneració d'aquests.

La societat ha de reconèixer els infants i adolescents com a subjectes competents i confiàbles que es prenen els seus drets seriosament i que contribueixen al seu desenvolupament. No es tracta d'evitar-los el contacte amb el risc, sinó que s'haurien de reforçar els mecanismes de protecció que puguin resultar-los necessaris per esdevenir més resilients davant circumstàncies inesperades o imprevisibles, de les que es puguin auto-protegir i respondre activament per ells mateixos (Gaitán & Liebel, 2011).

El marc ideal per aplicar la CDI a l'àmbit educatiu és l'enfocament de drets. Aquest és vist com el paradigma que permet entendre de forma holística a la infància, que

0.2. Presentació

reconeix als nens, nenes i adolescents com a subjectes actius en el seu desenvolupament i que es marca com a objectiu la millora constant del benestar infantil.

L'enfocament de drets aplicat en l'àmbit educatiu aporta un conjunt de beneficis (Guadix et al., 2013; Sebba & Robinson, 2010): (1) millora les capacitats i potencialitats personals del nen i el foment de l'autonomia, la creativitat i l'esperit crític; (2) desenvolupa processos proactius en la presa de decisions a l'aula i millora la capacitat de reflexió; (3) facilita els processos de cohesió social, de mediació i de clima comunitari i (4) proporciona sentiment de pertinença i de participació com a membre actiu de la comunitat.

Beneficis que s'acosten a les 3 fonts de resiliència en els infants que suggeria Grotberg (2003): (1) Jo tinc: persones al meu voltant que creuen en mi i que m'estimen; (2) Jo soc: crec en mi; (3) Jo puc: puc relacionar-me i comunicar-me amb els altres, i puc fer coses per mi mateix.

D'acord amb aquests beneficis es pot afirmar que el coneixement de la CDI és un bon instrument de promoció de la resiliència en la infància i, alhora, de protecció, donat que aquest permet als nens, nenes i adolescents conèixer els seus drets i responsabilitats (Vaquero, Urrea, & Mundet, 2014). Conèixer els seus drets dona peu a l'autoprotecció, permet reconèixer situacions de falta de participació, abandonament, abús o negligència més aviat i intentar evitar-les (Lansdown, 2011). A més, conèixer les seves responsabilitats facilita l'auto-regulació, millorant la convivència i interacció amb els altres (Balsells et al., 2012).

Es tracta que els infants i adolescents siguin subjectes de drets, siguin ciutadans. Però per ser ciutadans si han de sentir. Han de sentir que exercir la ciutadania millora el seu reconeixement social i enforteix la seva posició a la societat (Gaitán & Liebel, 2011). S'ha d'ajudar als infants a prendre consciència de la importància que

tenen. Per això, la significació d'aquesta proposta dirigida a "apoderar" la infància, idea ja suggerida per Lansdown (2005), Gaitán i Liebel (2011), Premoli (2012) o Roose i Bouverne-De Bie (2007).

D'acord amb aquests arguments es proposa fer realitat l'Enfocament de Drets a partir d'un programa socioeducatiu, dirigit a adolescents entre 12 i 16 anys, per a promoció dels Drets de la Infància dins del marc educatiu, ja sigui formal o no formal. La promoció dels drets de la infància suposarà el coneixement per part dels seus protagonistes fet que comportarà que siguin més conscients i responsables d'aquests, però també serà una eina de prevenció ja que evidenciarà les situacions de risc, privació o vulnerabilitat dels drets de la infància i brindarà estratègies per tal d'evitar-les.

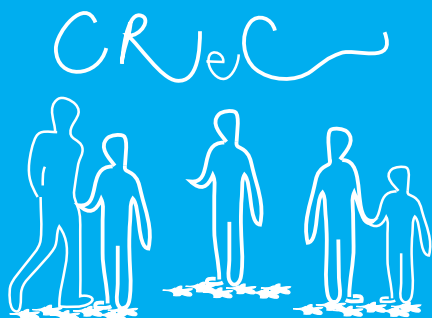
El programa "CReC. Creix, Responsabilitza't i Crea. Programa per a la promoció dels Drets de la Infància" es concreta en 3 capítols: un primer capítol on es presenten les característiques del programa i les orientacions per poder-lo dur a terme; un segon capítol que conté el desenvolupament de les sessions d'ensenyament – aprenentatge a partir de l'Aprenentatge Grup i; i el tercer capítol presenta l'estructura bàsica de les activitats d'Aprenentatge Servei que s'implementen en aquest programa.

El programa s'ha basat en les necessitats formatives dels infants i adolescents (Urrea, 2015); ha incorporat metodologies participatives com l'Aprenentatge Grup i l'Aprenentatge Servei; i dona resposta a la visió holística del desenvolupament infantil a través de les tres dimensions d'aprenentatge: cognitiva, comportamental i emocional. Aquest innova des dels continguts que aborda però, també, des de la metodologia. És un programa per difondre la Convenció, però, també, per viure-la, practicar-la i sentir-la. Tots aquests trets el converteixen en un programa significatiu i efectiu per als infants i adolescents que contribueix al seu desenvolupament com a subjectes de drets i a la seva autoprotecció.

“En temps de canvi, els que estiguin oberts a l’aprenentatge s’apropriaran del futur, mentre que aquells que creuen saber-ho tot estaran ben equipats per un món que ja no existeix”.

ERIC HOFFER (1902-1983)

Escriptor i filòsof nord-americà

CAPÍTOL 1

Característiques del Programa

En aquest capítol es presenten les característiques del programa que mostren la globalitat d’aquest així com la metodologia innovadora que s’usa en la intervenció. La innovació ha estat un punt clau a l’hora de dissenyar aquest programa. D’acord amb les paraules d’Eric Hoffer, si ajudem al infants i adolescents a estar oberts a l’aprenentatge podran apropiar-se del futur, i si ho fem des de la innovació i des de l’apoderament aquest serà més ric i significatiu. El capítol inclou, una breu explicació de l’origen d’aquest programa, els seus objectius i continguts, la fonamentació teòrica que el sustenta i l’estructura i trets metodològics d’aquest. S’hi afegeixen les condicions d’implementació necessàries per dur-lo a terme.

Investigació prèvia que originà el programa

El programa CReC sorgeix després d'un estudi diagnòstic sobre les necessitats dels infants i adolescents de 10 a 18 anys en relació al coneixement dels Drets de la Infància.

Donada la importància de promoció dels Drets de la Infància entre els seus protagonistes, es va realitzar una recerca amb la finalitat de: (1) analitzar el coneixement dels infants respecte als Drets de la Infància; (2) identificar les necessitats formatives cognitives, procedimentals i actitudinals dels nens i nenes relacionades amb la CDI.

Els participants de la recerca varen ser 2.263 nois i noies entre 10 i 18 anys. L'instrument utilitzat per a la recollida

de dades va ser un qüestionari de dilemes morals on s'hi recollien preguntes obertes, preguntes dicotòmiques i preguntes amb justificació de la resposta. D'aquesta manera es podia fer dos tipus d'anàlisi: un anàlisi quantitatiu a partir del tractament estadístic, i un anàlisi qualitatiu a través de l'anàlisi de contingut.

L'anàlisi de dades qualitatives i quantitatives de la recerca, triangulades amb la literatura científica sobre la temàtica, i l'anàlisi exhaustiu de programes educatius sobre Drets de la Infància, va permetre detectar les necessitats formatives dels infants i adolescents, prioritzar-les i transformar-les en els objectius i continguts del programa.

Objectius i continguts

La finalitat del programa és promoure els Drets de la Infància entre els seus protagonistes.

L'objectiu general del programa és interioritzar coneixements, procediments i actituds envers els Drets de la Infància com a propis per tal de conèixer, viure i participar de la CDI i ser-ne divulgadors com a agents actius de la seva comunitat.

Com a objectius específics es proposen els següents:

- Adoptar la participació activa per al desenvolupament de les capacitats com a subjectes de drets i agents socials.
- Apropiar-se d'una actitud responsable envers els Drets de la Infància en tant que propis o d'altres infants i adolescents.

- Reconèixer el pensament crític i el diàleg per a l'acceptació de la diversitat.
- Prendre consciència de les situacions de vulnerabilitat en la infància.

La finalitat i objectius responen a una visió holística del procés de desenvolupament personal d'un infant des d'una triple dimensió:

- *Dimensió cognitiva* o conceptual, que faciliti un major coneixement i comprensió dels Drets de la Infància.
- *Dimensió comportamental* o estratègica a través del desenvolupament d'habilitats que permetin l'aplicació i la incorporació dels Drets de la Infància en la vida quotidiana.
- *Dimensió emocional* o actitudinal, que pretén ajudar a valorar i predisposar el subjecte envers els Drets de la Infància.

TAULA 1. CONTINGUTS I OBJECTIUS DEL PROGRAMA CREC

Continguts	Objectius
1. Els infants som ciutadans - Els infants com a ciutadans - Els nivells de participació infantil - Habilitats per a la participació en la presa de decisions	- Identificar les diferents etapes de la participació infantil - Participar en la presa de decisions com a ciutadans de ple dret - Prendre consciència de la importància de participar en les decisions que els afecten
2. Estar informats i ser escoltats - Informació a l'abast dels infants i adolescents - L'escolta i l'atenció a la infància - L'opinió dels infants i adolescents	- Conèixer la importància d'estar informats i ser escoltats - Adoptar estratègies per estar informats i ser escoltats - Demostrar la importància de l'opinió dels infants i adolescents en les decisions que els afecten
3. Responsables amb els nostres Drets - Drets i Responsabilitats - Autonomia personal	- Comprendre la relació entre dret i responsabilitat - Desenvolupar l'autonomia personal - Responsabilitzar-se dels propis drets
4. La pobresa infantil en països desenvolupats. - La pobresa infantil en el context immediat - La cooperació, la col·laboració i l'ajuda mútua - Relacions d'igualtat amb infants de l'entorn proper	- Reconèixer la pobresa infantil en el context immediat - Integrar la cooperació i la col·laboració com a canal d'ajuda mútua - Construir relacions d'igualtat amb altres infants de l'entorn proper
5. La pobresa infantil en països en vies de desenvolupament. - La pobresa infantil en països en vies de desenvolupament - Propostes per a l'aplicació dels Drets de la Infància - La responsabilitat envers la resta d'infants i adolescents	- Distingir les situacions de pobresa en països en vies de desenvolupament - Dissenyar accions per aconseguir l'aplicació dels DI a tots els infants i adolescents del món - Assumir responsabilitats envers els infants i adolescents d'arreu
6. Els nostres Drets - Els Drets de la Infància - Tipologia de Drets	- Identificar les tipologies de drets - Reconèixer els Drets de la Infància com un dret inalienable
7. Tots per igual - Formes i àmbits d'exclusió i discriminació - Pràctiques tolerants, justes, de mediació i de resolució de conflictes - La crítica amb els mitjans de comunicació i la societat per contribuir a l'acceptació de la diferència - Capacitats i qualitats de les persones	- Identificar les diferents formes i àmbits d'exclusió i discriminació. - Incorporar pràctiques tolerants, amb sentit de la justícia, de mediació i de resolució de conflictes. - Ser crític amb els missatges dels mitjans de comunicació, els materials audiovisuals i la societat en general sobre determinats models estètics, costums, etc. carregats de mites. - Valorar les capacitats i les qualitats de les persones.
8. Caminar acompanyats - Els pares com a responsables i guies dels seus fills - Les decisions pròpies - Responsabilitats envers la família	- Reconèixer els pares com a acompanyants i guies per a la vida. - Argumentar les decisions que es prenen. - Assumir responsabilitats envers la vida familiar.
9. Un espai propi - L'espai propi - La mediació i la resolució de conflictes - El respecte a la intimitat de la resta de persones Intimitat i privacitat.	- Reconèixer el dret a tenir un espai personal on es respecti la privacitat. - Defensar la pròpia intimitat a partir de la mediació i la resolució de conflictes. - Validar el dret a la intimitat dels meus companys i/o amics.
10. Aprenem a protegir-nos - Tipus d'abús i maltractament - Elements per combatre situacions de negligència, abús o maltractament - Responsabilitat davant indicis d'abús i maltractament	- Distingir les diferents formes d'abús i maltractament - Integrar elements per a combatre situacions de negligència, abús o maltractament - Responsabilitzar-se davant indicis d'abús o maltractament

Fonamentació teòrica dels continguts

Els **Drets de la Infància** no s'han convertit en preceptes legals fins fa ben poc temps, però des de sempre hi ha hagut defensors dels infants. Al llarg de la història s'han produït fets i han hagut persones que han vetllat pels infants, com ara Carlo Moro, Janusz Korczak, Eglantyne Jebb, etc.

La primera persona que va parlar de drets de l'infant fou Janusz Korczak el 1920 amb la "Carta per a la protecció dels nens", seguida de Eglantyne Jebb (1923) amb la "Declaració de Ginebra" on reclamava, bàsicament, l'atenció preferent als infants. La societat de Nacions el 1924 adoptà aquesta última com la seva Carta dels Infants.

Bastants anys més tard, després de la II Guerra Mundial, les Nacions Unides van voler disposar de la seva pròpia Carta dels Infants i redactaren un text nou. Bàsicament va ser la transformació de la primera declaració afegint-hi el dret a créixer en família, el dret a la seguretat social, el dret a un nom i a una nacionalitat, i va explicitar els principis de la no discriminació i de l'interès superior de l'infant. Però amb la Declaració dels Drets de l'Infant de 1959, tampoc es considerava l'infant com a subjecte de drets perquè es creia que no posseïa la capacitat física, mental o jurídica per exercir els seus drets, és a dir no tenia drets civils.

En la dècada dels 70 es produïren normes importants a escala europea i internacional que van portar a la col·locació dels drets dels infants a l'ordre del dia internacional i a l'inici de la redacció de la Convenció. Hi hagueren resistències a admetre determinades propostes d'incorporació de drets civils, ja que podia fer pensar que aquests drets eren un luxe, tot i la seva vocació universal. Finalment, la Convenció dels drets de la Infància de 1989 recollia en un sol text drets socials i civils. Aquesta presenta una imatge global de la infància i es qualifiquen els seus drets com a universals i indivisibles.

En resum, l'aprovació de la Convenció aconseguí el reconeixement del nen com a subjecte de drets després d'un llarg camí social, cultural i polític. La més antiga de les consideracions veia a la infància com a "objecte pas-

siu" on el pares tenien la propietat. Posteriorment, amb les primeres declaracions sobre la infància se superà aquesta idea i es considerà al nen com a "objecte de drets", en aquest cas es reconeixien els drets dels nens i les nenes però la infància encara era vista com a potencial del futur. Finalment, amb la Convenció es promou la consideració de la infància com a subjecte de drets amb personalitat pròpia i necessitats individuals i amb dret a la presa de decisions que l'afecten.

Ara bé, falta que aquesta concepció s'interioritzi i es compleixi. Com fa notar Cots (2005) no s'ha afavorit massa aquesta visió de la indivisibilitat dels drets de la CDI ni la importància de la participació quan es posà èmfasi en els drets de supervivència.

Del text de la Convenció es poden extraure 4 **principis bàsics**, que ens permeten resumir les principals idees i principis inspiradors: [1] Article 2. No discriminació, la CDI s'aplica a tots els nens i nenes i cap no pot rebre un tracte injust; [2] Article 3. L'interès superior de l'infant, cada vegada que es prenen decisions que afecten a la infància s'ha d'avaluar l'impacte d'aquestes per assegurar que l'interès superior de l'infant és la principal consideració; [3] Article 6. Dret a la vida, la supervivència i al desenvolupament, comprènent el desenvolupament físic, psicològic, social i espiritual del nen; i [4] Article 12. Respectar les opinions dels nens i nenes, suposa que nens, nenes i adolescents han de tenir l'oportunitat d'expressar els seus punts de vista i que les seves opinions s'han de tenir en compte per prendre decisions.

Els drets que s'inclouen a la CDI es poden dividir de diverses formes. Amb la mateixa classificació que es divideixen els drets humans (Drets civils, Drets polítics, Drets econòmics, Drets socials, Drets culturals). Es poden subdividir segons l'objectiu (Drets a l'autodeterminació, Drets a la protecció, Drets específics). O es poden dividir segons les 3P, classificació utilitzada internacionalment pels experts: [1] Provisió – drets que permeten l'accés a certs bens i serveis que garanteixen les necessitats bàsiques i que faciliten el seu desenvolupament biopsicosocial: salut, alimentació, seguretat social...; [2]

Capítol 1: Característiques del Programa. Fonamentació teòrica dels continguts

Protecció – drets a protecció contra certes accions d'altres ciutadans o activitats com el treball, l'abús o la negligència; i [3] Participació – drets a participar activament i a ser pres en consideració.

Un dels aspectes innovadors de la CDI que a vegades és oblidat, és la disposició dels drets civils. La majoria de les persones associa la Convenció amb el dret dels infants a la protecció, encara que també contingui disposicions que reconeixen tots els infants com titulars de drets. Com es comentava en paràgrafs anteriors, cal que els Estats i la societat s'impliquin i reconeguin els drets civils, i en definitiva, els infants i adolescents com a ciutadans actius en la societat.

La **participació**, tot i que l'aprovació de la CDI va ser fa més de 25 anys, encara és vista com un luxe i s'han de fer esforços per canviar aquesta percepció.

Històricament la participació dels infants ha estat un dels grans referents en el marc de les experiències educatives anti-autoritàries, actives i revolucionàries. La defensa de la llibertat és la màxima d'aquestes pedagogies on es planteja que l'educació té l'obligació de formar persones lliures que puguin expressar els valors positius de la seva naturalesa. Alguns autors relacionats amb aquests postulats són Neil, Rogers, Kohlberg, Makarenko, Freinet, etc. La participació és alguna cosa més que un dret. S'entén la participació infantil com una experiència personal i col·lectiva que permet implicar-se en projectes socials que, mitjançant la paraula i l'acció compromesa, pretenen transformar la realitat propera. Es converteix la implicació dels infants i adolescents en un principi educatiu que impulsa el creixement personal d'aquests en un marc de llibertat, de confiança en les seves potencialitats, d'exercici de drets i responsabilitats, de formació de valors democràtics, de compromís en la col·lectivitat. En definitiva, la participació infantil és l'essència del desenvolupament personal, col·lectiu i comunitari. La persona es forma com a ciutadà en la mesura que es té l'oportunitat d'exercir els seus drets civils en el marc dels grups i comunitats en què s'està implicat.

Vist que la participació infantil s'ha d'impulsar, aquesta pot ser vista com una metodologia de treball educativa que apodera els infants i adolescents i els fa participants del seu desenvolupament. Coiduras, Balsells, Alsinet, Urrea

entre altres (2016) proposen 5 dimensions d'anàlisi per tal d'aplicar la participació infantil en l'àmbit educatiu, però que es podria transportar a la vida quotidiana: (1) *el grau de participació infantil*, en base a la intensitat del protagonisme, responsabilitat i compromís en l'organització i desenvolupament d'activitats; (2) *l'objecte de la participació*, en base al tipus d'activitat on es participa; (3) *els escenaris*, en base al lloc on es pot donar: aula, cicle, centre, etc.; (4) *el nivell educatiu*, en base a l'estadi evolutiu o a la complexitat cognitiva; (5) *el format*, en base a com es fa: oral, plàstic, escrit, etc.

La concepció de la participació, però sobretot, del dret a ser escoltat es basa normalment en conceptes més o menys clàssics com la capacitat d'entendre, la possibilitat de respondre a preguntes o de tenir opinió. No obstant, el dret a ser escoltat significa el dret a poder comunicar què se sent, què es pensa, què es viu en una situació que està canviant. És un dret que es basa en dos premisses: poder expressar-se i ser escoltat. Aquestes, al mateix temps, comporten quatre estadis segons Lundy (2007): (1) *espai*, tenir el lloc i l'oportunitat per expressar-se; (2) *veu*, tenir facilitats per expressar-se sense dependre de l'edat o la maduresa, tothom pot donar el seu punt de vista; (3) *audiència*, ser escoltat; i (4) *influència*: que es tinguin en compte les opinions i punts de vista. A més, es tracta que aquestes condicions es donin en un entorn normalitzat, no en interrogatoris extraordinaris.

Els infants i adolescents han de participar perquè puguin entendre, adequada i progressivament, els canvis que es produeixen i que es produiran en la seva vida, descobrir el conjunt de sentiments i vivències entre els que s'haurà d'ubicar. A més, els adults podran percebre i entendre com se senten, com poden afectar-los-hi les decisions que es prenen i escoltar propostes de millora o canvi. A totes les edats els infants i adolescents tenen coses a dir sobre les formes i les actuacions amb les que els adults organitzen la seva vida. La dificultat està en saber escoltar, en crear condicions perquè sigui possible i, especialment, en deixar de pensar que la seva opinió: emocional, conductual, corporal, etc. no té valor.

La participació pot ser un principi educatiu, una metodologia, un valor, però per damunt de tot ha de ser **una pràc-**

tica perquè els infants i adolescents prenguin part activa i significativa en la seva vida. Es tracta que els infants i adolescents visquin la CDI, l'experimentin i la sentin. Per aconseguir-ho és important tenir en compte l'Enfocament de Drets vist com un mètode integral i inclusiu dels Drets de la Infància adreçat al desenvolupament de les seves capacitats i orientat segons el seu millor interès.

La Convenció descriu els infants i adolescents com a copartíps de la societat i els atorga el reconeixement de la ciutadania. Aquest procés comporta la concepció del nen com a subjecte actiu de la nostra societat i subjecte dels seus propis drets. Té drets i els pot exercir, no ha d'esperar que algú els hi proveeixi, però exercir-los implica ser responsable d'aquests.

La participació es planteja com un procés que va més enllà dels límits de la presència testimonial (Hart, 1992), es tracta de viure-la, de practicar-la. Fer aquest exercici de pràctica permet a les persones acceptar i valorar els drets, però també de responsabilitzar-se davant aquests i davant la societat en que viuen. No es tracta de deixar que els infants i adolescents facin tot allò que vulguin i acceptar totes les opinions que tenen sinó que se'ls ha d'implicar progressivament en la vida social i en les responsabilitats que això comporta. La infància ha d'adquirir autonomia progressivament, fet que comportarà l'autoprotecció, el creixement personal, l'augment de l'autoestima i la responsabilitat davant la societat.

Una pràctica pedagògica que possibilita experiències participatives molt intenses i significatives és l'Aprenentatge Servei (ApS). L'ApS és una activitat de participació cooperativa i un mètode per aprendre a participar participant en la vida social. Aquesta comporta beneficis conceptuals, personals i socials. Aquesta metodologia juntament amb una visió holística dels drets aconseguirà que els infants i adolescents coneguin, experimentin i sentin la CDI.

Sovint, es tendeix a contraposar els drets amb els deures. És com si les persones adultes tinguessin por que els infants i adolescents es prenguessin massa seriosament els drets i poguessin reclamar-los sense límits, sense que els adults tinguessin l'última paraula. És aquí on entra el concepte de **responsabilitat**. Si es fa a l'infant partícip del seu desenvolupament, però a la vegada

particip en la construcció de la seva comunitat, interioritzarà formes de responsabilitat social on cadascú pot i ha d'aportar per a millorar la seva pròpia vida però també la dels altres. Així, si la protecció de la infància és compartida, la seva progressiva autonomia comportarà entusiasme i implicació envers el seu futur individual i col·lectiu.

S'ha parlat de drets, de responsabilitats, de l'enfocament de drets com a mètode per incorporar la CDI: conèixer, viure-la i sentir-la. Aquests elements s'han de tenir en compte des d'edats primerenques i sense necessitat d'una situació de risc. Es tracta d'anticipar-se a les situacions i contemplar dos conceptes que, també, es relacionen amb la Convenció: la promoció i la prevenció.

Promoció de la infància com a subjecte actiu de la societat, desenvolupant i promovent iniciatives relacionades amb la infància i el seu benestar. Prevenció entesa com a element clau per al desenvolupament de la infància i com a disminució de l'aparició de situacions de risc.

Com anomena Alsinet (2003) primer s'ha de definir de què es vol prevenir als infants de la nostra societat. S'ha de pensar que qualsevol situació de protecció s'inicia en una acció preventiva. Si es defineix, és aquell procés d'intervenció social que té com a objectiu principal millorar el benestar i la qualitat de vida de les persones, en aquest cas els infants i adolescents. Per aconseguir-ho maneja diferents problemàtiques o necessitats socials que estan implicades, desenvolupant actuacions concretes per evitar l'aparició, la reaparició o la gravetat de les conductes (Balsells, 1997). Segons Caplan (1964) aquest concepte es distribueix en: Prevenció Primària: concepte comunitari, implica reduir la incidència de situacions de risc de tota la població; Prevenció secundària: se centra en la intervenció amb persones vulnerables que podrien estar en risc; i Prevenció Terciària: seguiment posterior a la intervenció, avaluació a mig, llarg termini.

S'ha parlat de drets propis i socials. La infància no només pot pensar en ella mateixa sinó que ha de responsabilitzar-se d'ells mateixos i dels seus iguals. Com agent social ha de contribuir a que els Drets de la Infància siguin adoptats i els puguin exercir tots els infants i adolescents d'arreu. Una de les principals culpables de la vulneració de drets és la pobresa. Si parlem de la pobresa infantil, moltes vegades, aquesta s'entén com aquella que presenten els infants i adolescents de països en vies de des-

Capítol 1: Característiques del Programa. Fonamentació teòrica dels continguts

envolupament i no es pensa que en les nostres societats es pugui donar aquesta. No podem oblidar que els infants i adolescents que moren de gana o viuen en condicions de vida infrahumanes encara són bastants milions. Però tampoc podem ocultar que entre nosaltres, la pobresa i les condicions de vida inadequades afecten de manera especial a la infància i que l'exclusió i el risc de marginació tenen un pes significatiu entre els ciutadans més joves. No es tracta dels nens i nenes d'altres parts del món que ni tant sols tenen la possibilitat de tenir infància sinó dels que estan aquí i s'està vulnerant el seu dret a unes condicions de vida dignes, a un futur personal i col·lectiu sense dèficits i dificultats.

Es pot distingir entre dos tipus de pobresa: la pobresa absoluta que es pot definir com la situació on els mínims de vida no s'aconsegueixen; i la pobresa relativa que es dóna quan el nivell de vida de la persona està per davall del considerat estàndard de la seva població de referència. Un grup molt significatiu de nens i nenes que viuen entre nosaltres està en nivells de pobresa relativa. La pobresa extrema en altres latituds és fàcilment perceptible, però no aquesta. La pobresa relativa porta com una de les problemàtiques associades l'exclusió social i la desadaptació social de la infància.

A més, en aquestes últimes dècades, amb l'arribada de nous ciutadans, hi ha la tendència d'acceptar que hi ha infàncies i "infàncies" i, el que és pitjor, a no concedir als nous infants que viuen amb nosaltres aquesta condició, a considerar que, en el fons, no han de ser com els d'aquí i no han de tenir els mateixos drets (Funes, 2008).

En els darrers decennis s'ha incrementat la **pobresa infantil** a la majoria de societats avançades, i aquest fet està causant una profunda preocupació entre els defensors i activistes dels drets de la infància, alhora que una creixent inquietud entre els analistes polítics i socials per les conseqüències que pot comportar a llarg termini. Els estats del benestar dels països avançats van deixant de ser proteccionistes i esdevenint inversors i, en aquest escenari, mantenir elevades taxes de pobresa infantil resulta un contrasentit. Eliminar la pobresa infantil resulta una necessitat primordial, atès que en les etapes primerenques de la infància la pobresa es troba associada amb dèficits cognitius i amb un baix rendiment escolar que poden generar elevades taxes de desocupació així

com la perpetuació del cicle de la pobresa d'una generació a l'altra (Flaquer, 2010). Els infants i adolescents pobres d'avui seran els adults exclosos el dia de demà, tot perpetuant així el cicle de la pobresa.

Davant aquesta situació el primer que cal fer és canviar les polítiques socials actuals, amb una sensibilitat molt escassa envers la infància (Flaquer, 2010). Però, a més, s'ha de donar a conèixer aquesta realitat entre la infància i l'adolescència en general perquè siguin coneixedors del que els envolta i perquè, com a agents socials, puguin dir-hi la seva i aportar idees i accions per a la millora d'aquesta situació.

L'article 2 de la CDI garanteix expressament el dret a grups específics de nens, que podrien ser especialment vulnerables, a no ser discriminats i, fins i tot, a ser protegits de manera especial. Alguns exemples: refugiats, discapacitats, minories i ètnies, etc. El canvi d'estructures, l'arribada de persones d'altres països, l'acostament d'allò desconegut fa que, massa sovint, es donin casos de discriminació. Com s'ha comentat anteriorment, la vulneració dels drets va més enllà de la pobresa, dels drets de provisió i de les necessitats bàsiques, sinó que també es dóna en els drets de protecció i els de participació. Un exemple són els adolescents immigrants no acompanyats, que a partir dels 16 anys se'ls considera emancipats i sense els drets que els pertocquen per edat com estipula la Convenció.

Aquest i altres exemples ens fan coneixedors que es donen situacions de maltractament i abús, de manca de privacitat i intimitat, de manca d'expressió i participació entre altres. Són necessàries mesures de protecció per pal·liar aquestes situacions. I, com anomena Lansdown (2005), garantir la protecció necessària correspon als pares, però també a la societat i l'estat.

L'Estat, en nom de tots, no va firmar la Convenció per quedar bé i oblidar-la, sinó perquè es complís activament, adaptant-la a les noves realitats i necessitats. L'avanç que ha suposat la CDI en matèria d'infància s'ha de situar en la implicació i el compromís que han pres determinades administracions, des de nivell local (Llei dels drets i les oportunitats de la Infància i l'Adolescència, Pacte per a la infància de la Generalitat de Catalunya) i nacional (Plan Nacional de Atención a la Infancia y la Adolescencia, PENIA), i/o entitats (Ciudades Amigas de la Infancia,

Capítol 1: Característiques del Programa. Fonamentació teòrica dels continguts

Enrédade de UNICEF) per articular i donar forma efectiva a la globalitat dels drets reconeguts.

El desenvolupament integral d'un nen o nena depèn sobretot dels que en tenen cura, i dels que faciliten l'accés d'aquest als recursos i oportunitats i a la seva utilització. Depèn de tots: de la família, de la comunitat i del govern. Els principis de la CDI es fonamenten amb l'enfocament ecològic del desenvolupament humà, ja que li atribueix un rol actiu al context. En la mesura que els recursos i les oportunitats ambientals es donen i estan disponibles, el nen o nena aconsegueix el propi desenvolupament. La seva capacitat d'exercir el seu dret a desenvolupar-se està influenciada per les condicions de vida que comprenen les condicions dels pares i mares, de les persones responsables, de l'habitatge, de la comunitat, etc. La CDI promou implícitament la millora continua de les condicions de vida de la infància, que demanden un nivell d'atenció que va més enllà del context immediat.

Així doncs, s'evidencia la importància del context i de les xarxes socials que s'hi estableixen. Les xarxes socials permetran al nen o nena unes relacions estables, el desenvolupament de la identitat social, l'augment de l'autoestima i la satisfacció personal. Però més enllà de les xarxes socials, s'han de tenir en compte els suports socials que se'n desprèn d'aquestes. Aquests s'entenen com aquelles xarxes beneficioses per a la persona. Els suports socials esdevindran de la comunitat però podran ser formals o informals, des de l'escola als amics o, simplement, els veïns. La importància del grup en els infants i els adolescents es fa evident i es demostra com aquest pot aportar conscienciació social, apoderament personal i suport tant emocional, material com d'informació.

La infància té dret a tenir adults que s'ocupin d'ells. Recordant el dret a importar a algú, a saber que compta amb persones adultes que s'ocupen d'ell, que no està sol, que podrà recorre a algú si alguna cosa no va bé. Si tu no importes a ningú, difícilment acabaràs construint un sentiment de seguretat i adquiriràs la capacitat d'estimar a algú altre. Ocupar-se d'un infant suposa mostrar-li que realment és important per a les nostres vides, que s'estarà al darrera d'ell i que se l'ajudarà a créixer i madurar. Ara bé el rol dels pares i mares ha de desenvolupar-se progressivament, amb harmonia amb el creixement del nen o nena i l'evolució de la vida familiar, han

de ser guies i acompanyants en el procés de desenvolupament infantil.

Com diria Funes (2008) els infants són el que fem possible que siguin, començant per allò que els deixem ser. Fins i tot, en casos de dificultat, bona part de les possibilitats de gestionar les seves vides, d'adaptar-se a entorns pels que aniran passant dependrà de com se'ls va educar, com se'ls ajudà a adquirir tot allò que necessitaven per reconduir el caos que s'acumula en el seu entorn. Tot i que reclamen el dret a prendre decisions, a descobrir, a experimentar, a equivocar-se, no reclamen la solitud per fer-ho. Reclamen el dret a comptar amb els adults adequats i amb les seguretats necessàries.

Segons Funes (2008) el paper de la infància ha de ser alguna cosa més que reclamar el dret a ser escoltat i tingut en consideració sinó que ha de ser subjecte actiu de drets, del seu present i el seu futur. Per aconseguir-ho necessita que els adults els garanteixin quatre tipus d'entorns educatius (1) Contextos estimuladors, contextos d'experiència i pràctica vital; (2) Entorns de seguretat, on se sentin estimats i vinculats que els permeti sentir-se persones; (3) Contextos participatius, on puguin actuar i decidir sentint-se responsables i actors dels seus actes; (4) Entorns comunitaris, contextos per a la solidaritat i la construcció de projectes més enllà de l'individualisme.

Així doncs, la infància necessita de suport, acompanyament, sigui dels pares, de la comunitat o de les administracions per poder exercir els seus drets com marca la CDI. Però han de ser ells els protagonistes d'exercir els seus drets. Han de fer-ho a partir de la participació i de l'enfocament de drets: coneixent, vivint i sentint la CDI. I no només es tracta de drets sinó també de les responsabilitats que aquests impliquen cap a un mateix però també cap a la resta. Es tracta de convertir-se en subjectes de drets i agents socials i ciutadans prenent decisions, participant en la vida comunitària i afavorint l'entorn. Implica actuar per un mateix, en i per la societat que els envolta i en la que queda més allunyada. Es tracta de pensar en una triple dimensió global del JO, NOS-ALTRES i ELLS. S'han d'apoderar i exercir els seus drets i les seves capacitats per tal de contribuir al propi desenvolupament personal i social. Es tracta de mostrar la seva vàlua i que siguin reconeguts com a ciutadans de ple dret i del present.

Estructura

Es proposa un programa tancat, de 24 sessions, amb l'estructura i desenvolupament de les sessions d'acord amb el quadre resum següent (figura 1). Es planteja una estructura metodològica participativa amb 2 itineraris que es desenvolupen de forma paral·lela i intercalada el resultat del qual serà un producte de difusió de la CDI.

Per una banda, es troba l'itinerari d'Aprenentatge Grupal que es desenvolupa en sessions d'una hora i consisteix en sessions dinàmiques i participatives per tal d'interioritzar els continguts sobre els Drets de la Infància.

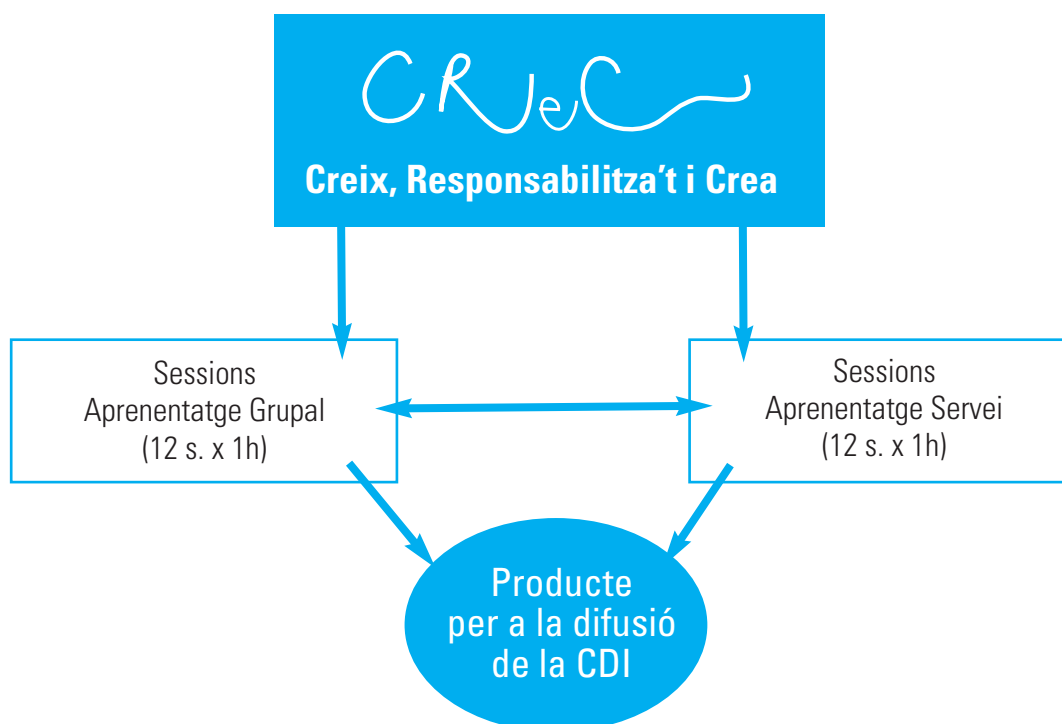
Per altra banda, paral·lelament a l'itinerari d'Aprenentatge Grupal i de forma intercalada, es desenvolupa l'itinerari

d'Aprenentatge Servei que consisteix en sessions d'una hora en les quals se segueix les fases de l'ApS per tal d'aplicar els continguts apresos en les sessions d'AG per l'elaboració d'un producte per a la difusió de la CDI.

Figura 1.

Per tant, mentre van intercalant les sessions van aprenent coneixements, estratègies i valors sobre els Drets de la Infància que, alhora, apliquen al producte de difusió de la CDI que decideixin elaborar. Durant tot el procés han de participar i prendre decisions cosa que fa que augmenti la seva autonomia i vagin apoderant-se. Però a més, la difusió del resultat final fa que es converteixin en agents actius de la seva comunitat.

FIGURA 1. ESTRUCTURA DEL PROGRAMA

Les sessions de tots dos itineraris presenta l'estructura següent:

- Introducció de la sessió
- Objectius
- Continguts
- Activitat (la mateixa estructura per a cada activitat):
 - Estratègia
 - Materials i recursos
 - Temps previst
 - Introducció
 - Desenvolupament
 - Conclusió
- Valoració i tancament de la sessió
- Altres recursos

Itinerari d'Aprenentatge Grupal

Les sessions de l'itinerari d'Aprenentatge Grupal (figura 2) pretenen ser un punt de trobada entre els participants on compartir coneixements, experiències i sentiments que faran que els aprenentatges siguin més rics i significatius.

Es tracta de 12 sessions d'1 hora cadascuna que engloben els continguts sorgits d'un procés d'investigació (Urrea, 2015). L'itinerari es compon d'una sessió inicial de presentació i coneixements previs, una sessió final de reflexió i avaluació de les activitats i 10 sessions distribuïdes en 4 mòduls on es desenvolupen els continguts sobre els Drets de la Infància. **Figura 2.**

El primer mòdul treballa els drets de participació perquè des de l'inici coneguin i experimentin que poden participar. El segon mòdul desenvolupa la relació entre dret i responsabilitat. Tenir drets implica actuar responsablement sobre aquests. Tant des de la visió del jo, del nosaltres com de la resta de persones. El tercer mòdul, dona resposta als drets de provisió. Especialment als relacionats amb la identitat i amb la no exclusió i acceptació de la diferència. I també aquells relacionats amb la família. L'últim dels mòduls de contingut desenvolupa els drets de provisió. En aquest cas s'aborden els drets d'intimitat i privacitat i aquelles que tenen a veure amb l'abús i el maltractament.

Les activitats proposades en els diferents mòduls donen resposta a la triple dimensió de l'aprenentatge: cognitiva, comportamental i emocional, a més de comptar amb una metodologia participativa i activa dels participants.

FIGURA 2. SESSIONS: D'APRENTATGE GRUPAL

Mòdul Inicial. Presentació	Sessió 0. Presentats, llestos... JA!!
Mòdul 1. Participació	Sessió 1. Els infants som ciutadans
	Sessió 2. Estar informats i ser escoltats
Mòdul 2. Drets i Responsabilitats	Sessió 3. Responsables amb els nostres Drets
	Sessió 4. La pobresa infantil en països desenvolupats
	Sessió 5. La pobresa infantil en països en vies de desenvolupament
	Sessió 6. Els nostres Drets
Mòdul 3. Provisió	Sessió 7. Tots per igual
	Sessió 8. Caminar acompanyats
Mòdul 4. Protecció	Sessió 9. Aprenem a protegir-nos
	Sessió 10. Un espai propi
Mòdul Final: Avaluació	Sessió 11. I el camí ha estat...

Itinerari d'Aprenentatge Servei

Les sessions de l'itinerari d'Aprenentatge Servei (figura 3) aporten al programa una metodologia participativa i vivencial on els participants integren els coneixements apresos en les sessions d'Aprenentatge Grupal, juntament amb el seu desig d'autonomia i el de participació en la vida de la comunitat.

Es tracta de 12 sessions d'una hora cadascuna que s'intercalen amb les d'AG i engloben l'estructura bàsica de l'ApS. Hi ha una sessió inicial de presentació i motivació, 10 sessions on es desenvolupen les fases de l'ApS i la sessió final on es fa la presentació del producte elaborat. **Figura 3.**

Els participants adquireixen autonomia en la planificació, organització, realització de tasques així com en la presa de decisions, i participen activament en el desenvolupament de les activitats amb la finalitat d'elaborar un producte per a la difusió dels Drets de la Infància. El producte estarà definit per ells i pot variar entre grups ja que dependrà de les seves característiques, de les

necessitats dels receptors, dels recursos disponibles o de la imaginació i iniciativa dels participants per exemple. Aquest tant pot ser un material escrit, audiovisual, pictòric com una representació teatral, etc. Depenent del temps, la dedicació o la implicació dels participants pot ser un material d'aplicació puntual (conte, vídeo, cançó, etc.) com un material d'aplicació continuada (programa de ràdio, revista, etc.).

En definitiva, l'estructura final del programa i les relacions que s'estableixen entre tots dos itineraris es pot comprovar a les figures següents. **Figura 4.**

Per últim, esmentar la possibilitat de variar la posada en pràctica del programa. Aquest es pot desenvolupar en diverses etapes ja sigui realitzant els mòduls per separat en moments distants en el temps, o tan sols dur a terme algun dels mòduls establerts. Ara bé, en aquests casos s'ha de tenir en compte que les fases i etapes d'ApS s'han de dur a terme en la seva totalitat, tot adaptant-les al nombre de sessions finals que es realitzaran d'acord al número de mòduls que es realitzin.

FIGURA 3. SESSIONS D'APRENTATGE SERVEI

Mòdul Inicial. Motivació	Sessió 0. Motivats, llestos... JA!!
Mòdul Central. Elaboració del producte	Sessió 1. Detectem necessitats
	Sessió 2. Cerquem informació
	Sessió 3. Decidim què fem, amb qui, on...
	Sessió 4. Formem i organitzem els grups de treball
	Sessió 5. Elaborem el material I
	Sessió 6. Elaborem el material II
	Sessió 7. Elaborem el material III
	Sessió 8. Elaborem el material IV
	Sessió 9. Preparem la presentació del producte
	Sessió 10. Reflexionem i avaluem
Mòdul Final. Difusió i Celebració	Sessió 11. Presentem el producte difusió

FIGURA 4. L'ESTRUCTURA FINAL DEL PROGRAMA

Trets metodològics

Aquest programa vol donar resposta a la necessitat de la infància i adolescència de conèixer i experimentar els seus drets, però a la vegada, vol fer-ho des de la innovació i la convicció que els continguts apresos seran significatius per als seus participants. Per això, s'ha volgut integrar en la proposta dues metodologies diferents, que combinades donen pas a una proposta holística on els participants poden desenvolupar les seves capacitats i on el rol del professional no és d'expert sinó de col·laborador.

¿Per què l'Aprentatge Grupal?

L'Aprentatge Grupal facilita que, a més d'aprendre, es fomenti la relació entre els membres del grup, fa compartir vivències i dubtes entre els infants i adolescents, així com analitzar les pròpies actituds i contrastar-les amb les de la resta de companys.

Un infant o adolescent exerceix des de petit els seus drets per tant, se situa davant del grup amb uns coneixements previs que cal aprofitar. Resulta més efectiu que la metodologia situï al participant no com un objecte d'ensenyament, a qui cal transmetre una sèrie de continguts, sinó com un subjecte d'aprenentatge i d'ensenyament. L'Aprentatge Grupal ajuda a que els participants reflexionin sobre les seves actituds i que es comprometin en un procés de canvi i millora de les seves competències (Balsells, 2013). La clau està en escollir tècniques i dinàmiques de grup sistemàtiques, estructurades i adequades per fomentar la participació, l'anàlisi i la reflexió, així com per donar l'oportunitat que comparteixin les vivències entre els components del grup. És a dir, que puguin analitzar les pròpies experiències i contrastar-les amb les del grup d'iguals.

D'altra banda, el procés de desenvolupament personal d'un infant es produeix a partir de tres dimensions diferents com són la dimensió cognitiva, la comportamental i l'emocional. Aquesta visió holística del desenvolupament personal s'ha de veure reflectida en les tècniques d'ensenyament – aprenentatge. D'acord amb

aquest argument, el programa, a més d'afavorir l'Aprentatge Grupal, permet treballar simultàniament les 3 dimensions d'aprenentatge.

¿Per què l'Aprentatge Servei?

L'Aprentatge Servei aporta beneficis tant des de la triple dimensió de l'aprenentatge com des d'una visió sistèmica de l'infant, apostant per beneficis individuals, personals i ciutadans.

Amb aquest tipus de sessions es pretén integrar els coneixements apresos en les sessions d'AG i l'experiència dels participants, juntament amb el seu desig d'autonomia i de participació en la vida de la comunitat. Es tracta de produir aprenentatge a partir d'un cicle d'acció i reflexió (Puig et al., 2012). Els participants treballen amb altres companys, cerquen i apliquen allò que han après en l'elaboració del producte que brindaran a la comunitat i, alhora, reflexionen sobre les necessitats reals de la comunitat i sobre l'increment dels seus coneixements i destreses. És a dir, desenvolupen de manera connexa les múltiples dimensions humanes: intel·lectuals, afectives i pràctiques (Eyler & Gilers, 1999).

L'Aprentatge Servei dona sentit als continguts apresos, possibilita espais de participació, el treball en xarxa i promou aprenentatges que comprometen amb la societat. A més, aquesta metodologia promou que els participants siguin subjectes de drets en el seu aprenentatge ja que participen en tot el procés, sigui en la presa de decisions, en l'elaboració i en la realització, així com en l'avaluació i reflexió. Al mateix temps que augmenten la seva autonomia personal ja que aprenen a autogestionar-se i a tenir més control en certes situacions.

¿Per què la interrelació de les dos metodologies?

La interrelació d'aquestes dos metodologies sumant-hi la triple dimensió de l'aprenentatge, dona un sentit glo-

bal a la proposta i fa de l'Enfocament de Drets la seva principal eina per a la promoció de la infància. Conèixer els Drets de la Infància i fer-ho des de la vivència i des de les tres dimensions aporta que es respectin els drets, que els visquin i que els sentin seus.

En definitiva, es tracta de participar del seu propi aprenentatge i contribuir a la societat en què estan immersos, a través de l'augment de la seva autonomia personal i de la seva capacitat de presa de decisions i de participació.

Condicions d'Implementació

Per al desenvolupament de les sessions, la persona dinamitzadora disposa de la fonamentació teòrica dels continguts del programa i de les indicacions necessàries per al desenvolupament de les sessions: abans, durant i després.

Tot i la introducció teòrica dels continguts que es dona en aquesta guia, és important destacar la necessitat de formació en Drets de la Infància i metodologies participatives de les persones dinamitzadores que desenvoluparan la proposta. Aquest aspecte facilitarà la comprensió dels continguts i de la metodologia a emprar però, a més, millorarà la qualitat dels ensenyaments i ajudarà a la resolució de dubtes que puguin sortir en el transcurs de les sessions.

Composició del grup

El grup de participants pot ser molt divers i variarà segons l'àmbit d'aplicació on es desenvolupi. Si es dona en l'àmbit formal pot esdevenir el programa d'una matèria optativa ja que el desenvolupament senar d'aquest coincideix amb la temporalitat d'un trimestre. En aquest cas la composició es concentrarà amb participants d'un mateix curs escolar. Si es dona en l'àmbit no formal, la composició del grup serà més variada i d'acord amb les característiques del servei en que es dugui a terme. En tots dos casos és aconsellable que el grup no superi la vintena de participants ja

que per al desenvolupament de metodologies participatives i grupals els grups nombrosos dificulten les tasques.

Paper de la persona dinamitzadora

La persona dinamitzadora ha de tenir un paper secundari en el desenvolupament d'aquest programa, però no per això menys important. No es tracta d'assumir el paper d'expert o de professor, sinó que ha de fomentar l'Aprenentatge Grup al través de dinàmiques, fent de guia i equilibrant la participació de tothom (Balsells, 2013). Aquesta persona ha de conduir els infants i adolescents cap al seu propi procés d'ensenyament – aprenentatge. Es tracta que sigui una guia en l'aprenentatge.

Per al bon funcionament del grup, la persona dinamitzadora ha de crear un ambient de confiança i de relació basada en la col·laboració i la cooperació. Ha de saber escoltar tots els participants i tenir en compte les seves opinions. Aquest posicionament proporciona als infants i adolescents sentir-se valorats (Gaitán & Liebel, 2011) ja que senten que les seves opinions i experiències personals són rellevants per al bon funcionament del grup. A més, proporciona seguretat davant sentiments de pertinença a un col·lectiu amb els mateixos interessos, desitjos, necessitats i expectatives (Amorós & Fuertes, 2000).

Altres funcions que ha de desenvolupar la persona dinamitzadora en el transcurs del programa s'especifiquen seguidament separades segons la fase en que es dona durant el procés (Amorós et al., 2005, 2011):

• Preparació de la sessió

La persona dinamitzadora ha d'escollir la sessió a treballar, llegir detingudament les activitats a desenvolupar i tenir presents els objectius que es volen aconseguir amb aquestes. A més, ha de seleccionar i preparar el material que necessita per desenvolupar la sessió com ara fitxes de treball o recursos audiovisuals.

• Desenvolupament de la sessió

Primerament, es durà a terme la presentació de la sessió i l'exposició d'objectius d'aquesta. Seguidament, es passarà a la realització de les activitats. Durant el desenvolupament de la sessió s'animarà als participants a intervenir i expressar dubtes o preguntes que sorgeixin en el decurs de la sessió. S'han de reservar uns minuts previs a la finalització per tal d'avaluar i reflexionar sobre els aprenentatges de la sessió i si s'han aconseguit els objectius previstos.

L'estructura de les sessions segueix un ordre i unes indicacions, però s'entén que aquesta pugui tenir certa flexibilitat segons les necessitats del moment. És important estar atent a les demandes del grup per poder anar adaptant les activitats en funció d'aquestes.

Per últim, destacar la importància de connectar les activitats. És important enllaçar les activitats i les sessions unes amb les altres per poder fer-nos una visió general del programa i entendre els Drets de la Infància com un tot.

• Després de la sessió

Els participants han d'acabar la sessió amb motivació i ganes per a la següent. És important estar atent als conflictes que es puguin donar durant el desenvolupament de les activitats. En aquests casos és convenient solucionar els malentesos abans de la pròxima sessió perquè els participants continuïn el programa amb positivitat.

La persona dinamitzadora, després de la sessió, ha d'anotar aquelles dades que poden aportar rellevància al desenvolupament de les pròximes sessions, tant siguin idees per a la millora o adaptació de les activitats com per al bon funcionament del grup i la seva cohesió.

Estratègies i tècniques de treball

Les tècniques de treball d'aquest programa se centren en la funcionalitat i orientació educativa del grup, no es tracta de la suma d'individualitats sinó de dinàmiques grupals. Per això aquestes compleixen 3 requisits i fases (Amorós et al., 2005):

- **Perspectivisme**

Allunyar-se de la situació real, analitzar-ho amb perspectiva. Es plantegen activitats que ajudin al participant a observar una situació aliena on es puguin identificar però que no sigui estrictament la que els afecta.

- **Autoreflexió**

Analitzar-se un mateix. Vincular la tasca treballada anteriorment amb la situació personal.

- **Compromís amb el canvi**

De tot el que han vist i analitzat, quins canvis em comprometo a dur a terme.

La selecció s'ha dut a terme atenent, d'una banda, l'eficàcia demostrada en el terreny de la formació i, de l'altra, la seva adequació als continguts d'aquest material. Les tècniques triades permeten treballar, sistemàticament i de forma estructurada, els aspectes cognitius emocionals i d'habilitats. A més, també ofereixen l'oportunitat d'analitzar, reflexionar i compartir tots aquests aspectes.

Per definir les tècniques i estratègies, majoritàriament, s'ha utilitzat el desenvolupament teòric elaborat en els programes del grup GRISIJ (Amorós et al., 2005, 2011; Balsells et al., 2016; Jané et al., 2009; Mateos, 2013).

Carpeta d'aprenentatge

La carpeta d'aprenentatge és una constant en el transcurs del programa. Té una doble funció: per una banda és una estratègia didàctica que permet un aprenentatge individualitzat i una autoavaluació i, per altra banda, permet una organització sistemàtica del material el qual podrà ser avaluat per la persona dinamitzadora.

Contingut

La carpeta d'aprenentatge conjuntament amb el mural dels drets i el producte de difusió de la CDI seran els productes finals del programa. La carpeta ha d'incloure:

- Els registres i processos de recerca d'informació realitzats en les tasques d'investigació (anotar què es consulta, si és útil o no, adjuntar la informació que s'ha seleccionat, etc.)
- El diari de camp del participant on es recolliran les reflexions i opinions de forma individualitzada que sorgeixin durant el desenvolupament de les sessions, les impressions posteriors a les sessions, etc.

Metodologia

El procediment per incorporar els materials a la carpeta d'aprenentatge és paral·lel al desenvolupament de les sessions. La persona dinamitzadora recordarà als participants durant el programa que afegeixi els materials i les produccions de cada activitat.

Els participants han de conèixer, també, la funció avaluativa de la carpeta i responsabilitzar-se de l'acreditació del seu aprenentatge i seguiment del programa.

Aquesta metodologia, més autònoma on es dona el descobriment de continguts i el treball en grup, requerirà d'un nivell superior de responsabilització dels participants que en altres procediments més tradicionals d'ensenyament – aprenentatge.

Diàlegs simultanis

Consisteix en l'organització del grup per parelles per tal de discutir, debatre o estudiar un tema proposat per la persona dinamitzadora o pel grup.

Objectius

- Promoure la participació de totes les persones del grup.

Capítol 1: Característiques del Programa. Estratègies i tècniques de treball

- Facilitar la recollida i la transmissió d'informació.
- Possibilitar la consecució ràpida d'acords en la solució d'un problema.

Avantatges

- Implica totes les persones del grup.
- Facilita la comprensió del tema.
- Ajuda a la presa de decisions i a sentir-se involucrat en els acords a què s'arriben.
- Estimula el coneixement mutu.

Desavantatges

- Pot donar-se una lectura massa superficial del fet comentat.
- No implica acords ni compromisos.
- Pot ser que no s'aconsegueixi el consens i que una persona participant domini a l'altra, imposant la seva opinió.

Desenvolupament de la tècnica

- La persona dinamitzadora informa sobre l'objectiu, proposa el tema o la pregunta i estableix la forma d'actuar de les parelles i el temps de discussió.
- Les parelles dialoguen el temps establert i, tot seguit, s'informa de la discussió a la totalitat del grup.
- Un cop totes les parelles han exposat les seves conclusions, s'extreu una síntesi general o decisió sobre el tema.

Paper de la persona dinamitzadora

- Assenyalar l'objectiu de les discussions i assegurar-se que els participants han comprès bé la seva explicació. Ha de repetir diverses vegades la pregunta o tema de discussió i constatar que totes les persones participants l'han entès, animant-los a plantejar qualsevol dubte que tinguin abans de començar els diàlegs.
- Limitar el temps que es dedicarà als diàlegs.
- Recollir les informacions de les diferents parelles i realitzar la síntesi final.

Recomanacions per a l'aplicació de la tècnica

- Formar les parelles enumerant-les per a la seva posterior identificació a l'hora de la posada en comú.
- Per a la resposta en comú, cal que es doni prou temps per recapitular tot allò que s'ha discutit. S'ha d'evitar donar protagonisme excessiu a algunes parelles, ja que la resta podrien sentir-se menyspreades.

- És important que a la síntesi final quedin resumides totes les aportacions de les parelles, recordant quin era l'objectiu de la discussió i extraient conclusions útils.

Diari de camp d'AULA

El diària de camp d'AULA és una llibreta a l'abast de tots els participants. Es tracta d'un instrument d'autogestió dels membres del grup amb l'objectiu de resoldre els conflictes que es puguin donar. Quan es planteja algun dubte o problema es pot plasmar al diari perquè entre tots els participants es comenti i es trobi una solució pertinent per resoldre el conflicte.

Contingut

Inclou les impressions, dubtes, conflictes que els participants del programa puguin tenir i creguin important que quedi recollit per tal de resoldre-ho o comentar-ho en grup.

Metodologia

És un instrument permanent que està present durant tot el desenvolupament del programa i que es pot usar en qualsevol moment d'aquest. Poden elaborar-se unes normes per tal d'establir en quin moment es donarà resposta a les anotacions, es pot destinar un instant en cada una de les sessions, etc. Aquests criteris dependran del què estableixi la persona dinamitzadora.

Un altre aspecte a valorar d'aquesta estratègia és que permetrà que se'n puguin extreure dades per a l'avaluació de procés a nivell grupal. Així doncs, també, se'l pot considerar com un instrument d'avaluació.

Discussió dirigida i debat

S'ha de mirar que tots els membres del grup polemitzin sobre un tema determinat. La qüestió, objecte de discussió, ha d'ésser susceptible de ser tractada des de diferents perspectives, atès que, en cas contrari, la discussió no tindria sentit i seria inexistent. Els intercanvis d'opinió no han de tenir lloc entre els membres del grup i la persona dinamitzadora, sinó que les apreciacions personals s'han de dirigir a tots els participants. Han de debatre els uns amb els altres.

Objectius

- Es pretén que tots els components del grup exposin lliurement les seves idees, els seus punts de vista i les seves experiències per tal d'aconseguir una aproximació a una situació o tema concret des de diferents punts de vista.
- Es persegueix també fonamentar les idees i conviccions individuals sobre un determinat assumpte a través de la reflexió personal.

Avantatges

- Participació de totes les persones integrants del grup.
- Obrir perspectives d'anàlisi d'un tema, situació, conflicte, etc.
- Estimular el raonament, la capacitat d'anàlisi crítica, la intercomunicació, la comprensió i la tolerància.
- Ajudar a superar prejudicis i idees preconcebudes.

Desavantatges

- Poden aparèixer actituds competitives en diferents membres del grup.
- La persona dinamitzadora ha de combinar la llibertat d'expressió de les persones participants amb el control del grup, si la discussió s'allarga.

Desenvolupament de la tècnica

- 1a Fase: Preparació
 - Elecció del tema.
 - Preparació de preguntes i propostes de perspectives per a la discussió.
 - Preparació de materials de suport per a la discussió, com per exemple, material gràfic (diapositives, DVD,...) o llistats de veritable o fals.
- 2a Fase: Realització
 - Introducció al debat. La persona dinamitzadora contextualitza el tema, dóna instruccions, formula preguntes, convida a participar...
 - Exposició de les diferents perspectives de la persona dinamitzadora.
 - Utilització dels materials de suport.
 - Discussió de les persones participants.
 - Anàlisi i contrastos per part de les persones participants, guiats per la persona dinamitzadora.
 - Conclusions.

Paper de la persona dinamitzadora

- Seleccionar el tema.

- Dirigir la discussió:

- Fa una breu introducció per enquadrar el tema, dóna instruccions generals i situa el grup en la discussió.
- Formula la primera pregunta en funció dels materials de suport per a la discussió (si se n'han preparat) i invita a intervenir.
- Proposa perspectives diferents per tractar el tema. Aquest punt dependrà del nombre de participants de cada grup.
- Dirigeix el torn de paraula i controla el temps.
- No ha de participar en la discussió amb opinions personals. La funció de la persona dinamitzadora és conduir, guiar i estimular.

- Tancar la discussió i extreure'n conclusions.

Recomanacions per a l'aplicació de la tècnica

- Una vegada s'ha iniciat el debat, s'ha de dirigir de manera prudent, mirant de no exercir pressió, intimidació ni submissió. No interessa obtenir la solució correcta a les qüestions debatudes, sinó l'elaboració mental de la resolució i les respostes pròpies del grup, que serviran per conduir els raonaments cap als objectius desitjats.
- Cal observar, no tan sols en el desenvolupament del contingut que és objecte de debat, sinó també en les actituds dels membres del grup.
- S'ha de mantenir sempre una actitud cordial, serena i segura. Ningú no s'ha de sentir rebutjat ni ridiculitzat.

Estudi de casos

Consisteix en la descripció detallada d'una situació concreta (real o fictícia) sobre la qual es demana als participants que, en grup gran o en grups reduïts, analitzin tots els factors que cal tenir en compte davant d'aquesta circumstància o conducta. Els casos d'anàlisi poden ser textos, vídeos, fotografies, vinyetes animades o còmics, cançons, notícies del diari, etc. També, es pot donar l'opció d'una història inacabada on l'anàlisi es complementarà amb l'elaboració del final d'aquesta. Després, es posen en comú les idees i es treuen conclusions.

Objectius

- Permetre identificar i analitzar problemes específics.
- Desenvolupar coneixements i habilitats per extrapolar

Capítol 1: Característiques del Programa. Estratègies i tècniques de treball

los a situacions particulars de les persones participants.

- Possibilitar la recerca i l'intercanvi de possibles alternatives.
- Fomentar les habilitats de presa de decisions i relacionar la teoria amb la pràctica, la comunicació i el treball en equip.

Avantatges

- Té lloc una gran producció d'idees.
- Es contrasten múltiples punts de vista.
- Es fomenta la relació amb la realitat diària de les persones participants.

Desavantatges

- Elevat nivell de comunicació directa i de conflictes.

Desenvolupament de la tècnica

- S'ha d'explicar el mecanisme de la tècnica. Si es treballa amb tot el grup, s'exposarà el cas; en canvi, si es treballa en grups petits, es repartiran els diversos casos entre els subgrups.
- És recomanable fer una primera lectura del cas, individualment o en grup, per tal de familiaritzar-se amb la problemàtica que es tractarà. Més endavant, es torna a llegir una segona vegada per identificar els temes més rellevants, els problemes i les possibles opcions.
- Posteriorment, en grups petits o amb tot el grup, es debatrà el supòsit d'una manera constructiva, amb la finalitat de reflexionar sobre què succeeix i què caldria fer. Per aconseguir-ho, es facilitarà un guió a cada subgrup o a tot el grup per analitzar el cas, com a instrument de suport. Si es tracta de grups reduïts, es designa un o una portaveu perquè reculli les idees comunes i les exposi a la resta de participants. En grup gran, es posen en comú les conclusions obtingudes en l'estudi de casos.
- Finalment, es pot proposar una discussió general per aconseguir la formulació d'un seguit de conclusions comunes.

Paper de la persona dinamitzadora

- Facilitar i aconseguir que les persones participants reflexionin i interactuin al llarg de la discussió.
- Escoltar atentament tot el que diuen les persones participants a fi de poder analitzar acuradament tot allò que passa al grup.

- Participar, durant el desenvolupament de la tècnica, clarificant o animant, però sense imposar la seva opinió i acceptant íntegrament les opinions dels altres.
- Aconseguir estimular les persones participants per tal que es preparin adequadament els casos. Si això no succeeix, pot ser que la tècnica fracassi per falta de participació.

Recomanacions per a l'aplicació de la tècnica

- Cal advertir que l'objectiu de la tècnica no és elaborar una conclusió única i decisiva, sinó reconèixer quines són les conclusions que el grup considera millors per solucionar el cas proposat i per poder aplicar-les a d'altres situacions semblants.
- És important extreure conclusions o principis concrets que es puguin aplicar a situacions anàlogues.

Exposició oral

L'exposició oral es pot definir com la presentació verbal de la informació de manera estructurada i sistemàtica. És una estratègia adequada quan es dona un dèficit de coneixements bàsics que es consideren importants. Pel caràcter passiu que suposa als participants i les participants, convé no abusar d'aquesta tècnica.

Els factors que influeixen en l'efectivitat de l'exposició oral són: el missatge (contingut i estructuració), la persona dinamitzadora (habilitats personals i de comunicació), els participants (habilitats de comprensió i de retenció), els recursos de suport (mitjans audiovisuals i formulació de qüestions) i els factors ambientals (espai, mobiliari i il·luminació).

Per a l'exposició oral, la persona dinamitzadora ha de posar en joc una sèrie de destreses que tenen impacte específic sobre l'aprenentatge:

1) L'atenció i la motivació dels participants dependran en gran part de:

- L'entusiasme i la motivació que mostri la persona dinamitzadora en la transmissió de la informació, així com de la implicació directa que expressi respecte al tema que tracti l'explicació.
- L'ús dels mitjans o recursos de suport (pissarra,

presentació PowerPoint...) i activitats variades, que faran més amenes les exposicions, on s'haurà de mirar d'intercalar recursos de suport, activitats, preguntes i períodes de reflexió.

- La lògica de l'exposició, és a dir l'esquema que la guia. Quan l'esquema és clar i els continguts s'exposen ordenadament, es facilita l'atenció i la retenció del contingut.

2) L'assimilació i la comprensió dels continguts que es pretenen difondre dependrà de les habilitats mencionades anteriorment, així com de la contextualització de la informació i dels exemples concrets, de la utilització de preguntes de síntesi, de l'establiment de relacions amb els diferents continguts i de la realització d'un resum de la informació exposada fins al moment.

Exposició artística

L'expressió artística consisteix en l'elaboració de collages, murals o altres creacions amb les quals es fomentarà la creativitat com a canal d'expressió de les emocions, sentiments i actituds, etc.

Objectius

- Promocionar la creativitat i el treball cooperatiu.
- Recollir de forma física el producte final d'un debat, d'una reflexió, treball en grup, etc.
- Concloure algunes idees, reflexions o debats amb la creació artística d'un mural o collage. L'elaboració, per exemple, d'un mural temàtic després d'una situació de reflexió i recerca d'informació permet sintetitzar la informació i posar-la en comú i iniciar el debat en grup.

Avantatges

- S'usa com a finalització d'algunes sessions ja que facilita un ambient relaxat.
- Serveix com a complement d'altres tècniques utilitzades per expressar sentiments, emocions, etc.
- L'expressió artística es pot proposar com a part de la decoració de l'entorn i realitzar una funció de "recordatori" de les idees principals expressades de forma gràfica o artística durant la sessió de treball.
- Genera sentiment de pertinença al grup mitjançant la construcció col·lectiva.

Paper de la persona dinamitzadora

Durant la realització de les activitats creatives la persona dinamitzadora no ha d'intervenir, ha de deixar que cadascú expressi les seves emocions de forma lliure sempre i quan no limiti la llibertat dels altres.

Joc de rol

Consisteix en representar una situació imaginària, que es pugui traslladar a la vida real, en la qual les persones expressen les seves pròpies emocions i reaccions davant d'una situació determinada. L'objectiu és donar i obtenir informació per adquirir una millor comprensió i interès sobre un tema. Aquesta representació es pot dur a terme a partir d'un guió elaborat que els actors i actrius només han de llegir i representar, o a partir d'una història sobre la qual els actors i actrius han d'improvisar els seus papers, en funció de com perceben la situació o de com pensen que actuarien en una circumstància similar.

Objectius

- Indagar en un problema més profundament del que permeten les tècniques tradicionals.
- Assegurar la màxima compenetració psicològica i identitat amb un problema per augmentar la participació.
- Assajar solucions per a problemes de la vida real o dramatitzar solucions alternatives a una dificultat.
- Proporcionar oportunitats als participants per desenvolupar la seva comprensió, posar-se en el lloc de l'altre i reflexionar sobre les actituds implicades.
- Desinhibir la resistència a expressar les opinions, sentiments i actituds personals de cadascun dels membres del grup.

Avantatges

- Permet als participants observar com les seves actituds particulars repercuteixen en la situació que han de viure.
- Es porta a terme en una situació estructurada dins d'un context, les variables més importants del qual són controlades per la persona dinamitzadora.
- Afavoreix la transferència de sentiments, actituds, creences i valors.
- Desenvolupa la capacitat per percebre el punt de vista dels altres, posar-se al seu lloc, contrastar opinions, etc.

Desavantatges

- Possible elevada implicació emocional.
- Resistència inicial a la participació.

Desenvolupament de la tècnica

- 1a Fase: Preparació
 - Crear un bon clima que faciliti una acció espontània; per aconseguir-ho, la motivació és molt important i s'ha de preparar adequadament. S'ha de plantejar de manera que els participants s'interessin per representar el paper que se'ls ha assignat. S'ha d'aconseguir que "es fiquin" en el personatge i, d'aquesta manera, puguin adquirir un coneixement molt útil des del punt de vista de l'experiència, difícil d'assolir d'altra manera.
 - Selecció del problema. Es planteja una situació o problema de la vida quotidiana en què es defineixen els personatges i es suggereix algun conflicte que provoqui la discussió. Durant el plantejament hauran d'aparèixer diversos personatges i cadascun d'ells defensarà punts de vista i posicions diferents.
 - Elecció d'actors i actrius. Sempre han de ser persones voluntàries. S'explica que cada actor o actriu ha de viure el seu paper, s'ha d'identificar al màxim amb el personatge que representa.
 - Designació d'observadors. Són la resta del grup, que no participen directament en la representació, però que han d'estar atents al contingut de la discussió (diàleg dels actors i actrius) i als comportaments, reaccions, actituds, sentiments i interessos percebuts.
- 2a Fase: Desenvolupament
 - Representació. Els actors i actrius improvisen un escenari. Cadascú té el seu paper, que ha llegit prèviament, on es descriu la situació que es pretén evocar o bé, la història a partir de la qual haurà de desenvolupar el seu rol. La representació haurà de finalitzar quan s'hagin exposat prou circumstàncies per poder iniciar una discussió, quan sembli que els actors i actrius no generen cap informació nova o quan l'atmosfera es torni massa emocional.

- Debat. Es comença la discussió després de la representació. És preferible que les primeres persones que responguin siguin els intèrprets i que estenguin la seva reacció a tot el grup. S'han d'analitzar i valorar els diferents elements sorgits durant la representació del problema: continguts, sentiments, solucions aportades, etc.

Paper de la persona dinamitzadora

- Seleccionar o redactar la situació de conflicte que cal representar i un breu perfil de cadascun dels personatges.
- Posar els intèrprets en escena i procurar una atmosfera relaxada.
- Concedir als actors i actrius un temps per interioritzar els seus papers.
- Deixar que l'escena es desenvolupi lliurement.
- Interrompre la representació quan s'hagin posat de manifest els temes que es pretenen evocar.
- Moderar el debat (sense participar-hi).
- Tenir preparades algunes preguntes per als observadors, així com per als actors i actrius, amb la finalitat d'iniciar el debat en cas que no sorgeixi espontàniament.
- Acabar el debat abans que decaigui.

Recomanacions per a l'aplicació de la tècnica

- És convenient que els personatges que s'han de representar no siguin excessivament complicats.
- Les primeres representacions no s'introduiran fins que no hagin transcorregut algunes sessions del curs que hagin permès que les persones participants se sentin còmodes, es coneguin i hagin adquirit confiança. Tot això disminuirà la dificultat de les persones participants per assumir papers i recrear els personatges.
- En lloc de facilitar únicament informació oral a cadascun dels actors i actrius, és summament útil proporcionar una petita fitxa on s'assenyalin els trets generals del seu personatge.
- Si bé la missió principal dels membres del grup que no participen directament en la dramatització és la de convertir-se en observadors de tot allò que succeeix, de vegades pot ser convenient que la persona dinamitzadora prepari un breu full d'observació que faci referència als aspectes que es considerin més rellevants de la situació dramatitzada a observar.

Objecte de permanència: el Mural dels Drets

El Mural dels Drets estaria inclòs en la tècnica d'expressió artística, ja que es tracta d'un mural elaborat pels participants com a canal d'expressió dels coneixements, sentiments i actituds apresos durant el transcurs del programa i un instrument per donar continuïtat a les diferents sessions.

Contingut

El mapa dels drets és un mural que aniran emplenant els participants en diferents moments del desenvolupament del programa. S'iniciarà el mural a la sessió inicial partint dels coneixements previs dels participants. A través del treball grupal, elaboraran un primer esbós del que per a ells són els Drets de la Infància. A mesura que es desenvoluparan les sessions s'anirà completant el mural amb els aprenentatges adquirits. En l'última sessió es presentarà el mural i el significat per als seus creadors.

A més de tècnica de treball, aquesta serà un instrument d'avaluació. Permetrà l'avaluació de l'evolució dels aprenentatges així com dels resultats.

Pluja d'idees

El grup ha de produir i exposar el nombre més elevat possible d'idees i ocurrencies, d'una manera informal i lliure, a l'entorn d'un tema o d'un problema plantejat. És una tècnica que permet originar, ràpida i creativament, idees o solucions per un problema o dificultat en un marc informal.

Objectius

- Fer ús de la creativitat i de la imaginació.
- Explorar noves possibilitats i solucions davant un tema.
- Desbloquejar un moment d'estancament.
- Exercitar l'escolta sense prevencions.

Avantatges

- Aporta una gran quantitat d'informació.
- És dinàmica i lúdica.

- Permet variar el ritme de la sessió.
- Ajuda a deixar de banda maneres de pensar rígides.
- Permet més espontaneïtat i lliure expressió de diferents punts de vista sense por a ser jutjat.

Desavantatges

- Molt material no aplicable.
- Pot provocar bloquejos individuals.

Desenvolupament de la tècnica

- 1a Fase: Presentació
 - La persona dinamitzadora ha de determinar clarament el problema i els objectius que es volen obtenir: expressar, amb total llibertat i amb frases curtes o paraules concretes, totes les idees que el problema suggereix, tal com vagin acudint a la ment.
 - Tot seguit, es nomenarà un o una portaveu, que anotarà les idees i controlarà el temps, llevat que aquesta funció sigui assumida per la persona dinamitzadora.
- 2a Fase: Desenvolupament
 - A continuació, es donarà pas a l'exposició d'idees, tot aclarint prèviament quines idees individuals o de grup cal eliminar, qualsevol actitud crítica que pugui conduir a seleccionar les idees pròpies o alienes. La crítica i l'autocrítica estan prohibides. És possible fer servir l'associació d'idees; és a dir, no només serveixen les idees pròpies, sinó que es poden utilitzar les alienes per combinar ambdues, relacionar-les o transformar-les en noves idees. La quantitat d'idees que sorgeixen és important per possibilitar la selecció i l'aclariment del problema.
 - Una vegada el o la portaveu ha confeccionat la llista escrita en un lloc visible (com per exemple, la pissarra), s'han de triar les idees d'acord amb els criteris que s'estableixin. Per exemple, que la idea sigui realitzable a curt o mitjà termini, que es pugui dur a terme amb els mitjans i les circumstàncies actuals, que sigui compatible amb altres idees ja seleccionades, etc. Aquests criteris s'establiran en funció del problema que s'estigui plantejant.
 - Finalment, s'agruparan les respostes en catego-

Capítol 1: Característiques del Programa. Estratègies i tècniques de treball

ries o, quan es tracti de solucionar un problema, s'analitzaran les possibles conseqüències de cadascuna de les alternatives i, si cal, s'escollirà la resposta o les respostes que es considerin més adients.

Paper de la persona dinamitzadora

- Dirigir els passos de la tècnica.
- Vetllar per la lliure expressió d'idees.
- Eliminar la crítica i els judicis.
- Establir un clima de confiança i cordialitat.

Recomanacions per a l'aplicació de la tècnica

- No hi ha respostes vertaderes o falses. Totes les opinions són vàlides, fins i tot si es repeteixen o suposen idees que semblen irrellevants o inapropiades.
- La pluja d'idees no ha de quedar desconnectada de la resta d'activitats de la sessió, sinó que les persones participants han de saber quin és el seu propòsit.
- Durant la fase de producció d'idees, la persona dinamitzadora ha de reiterar en veu alta cada aportació i afegir-la a la llista; a continuació, donarà pas a una altra contribució, de manera que no quedi cap idea per apuntar.
- L'activitat no s'ha d'allargar gaire. És convenient aturar-se quan la fase de producció d'idees no pugui continuar per més temps. Cal no oblidar que el silenci és idoni quan les persones requereixen un temps de reflexió per suggerir més idees a partir de les que ja s'han exposat.
- Quan el grup estigui bloquejat i aporti poques idees, la persona dinamitzadora pot proposar-ne alguna com un membre més del grup.

Philips 6/6

Consisteix en l'organització del grup en subgrups de 6 persones que discuteixen un tema durant 6 minuts per arribar a una conclusió. Després s'exposa al grup gran i s'extreu una conclusió general.

Objectius

- Aconseguir la participació de tots els membres del grup.
- Obtenir propostes consensuades per tot el grup en un temps breu.

Avantatges

- Permet treballar en grup petit amb un grup molt gran.
- Facilita l'intercanvi d'idees, la comunicació i la participació de tots.
- Es crea una atmosfera informal.
- Facilita l'enriquiment mutu.

Desavantatges

- No es adequa quan s'ha d'aprofundir molt en un tema.
- Estimula la participació dels alumnes però no el desenvolupament d'habilitats ni d'actituds.

Desenvolupament de la tècnica

- La persona dinamitzadora explica al grup el procediment, l'objectiu i la durada. Expressa l'enunciat del tema que es tractarà. Assenyala als participants que han de dividir-se en grups de 6 persones, elegir un moderador i un secretari del grup.
- S'inicia el procés i el moderador de cada subgrup procurarà que tots els membres participin. Mentrestant, el secretari anota sintèticament les idees expressades al subgrup.
- Quan falta 1 minut, s'avisava que vagin resumint per poder exposar-ho després al grup gran.
- En una pissarra o mural s'anoten les idees rellevants i després del diàleg s'intenta treure conclusions generals.

Paper de la persona dinamitzadora

- Assenyalar l'objectiu de les discussions i assegurar-se que els participants han entès l'explicació animant-los a plantejar els dubtes que hagin pogut sorgir abans d'iniciar l'activitat.
- Controlar el temps i no sobrepassar els 6 minuts marcats.
- Recollir les idees dels subgrups i integrar-les per fer una síntesi final.

Recomanacions per a l'aplicació de la tècnica

- Hi ha d'haver temps per exposar tots els subgrups i recapitular les idees extraient unes conclusions generals útils.
- Cal donar el mateix protagonisme a tots els grups per tal de situar-se en una posició d'igualtat.
- Encara que el subgrup està marcat en 6 i és l'ideal, pot variar el nombre de persones i de minuts.

Producte de difusió de la CDI

El producte de difusió de la CDI és l'expressió i producte final de la metodologia d'Aprenentatge – Servei desenvolupada durant el transcurs del programa per tal de difondre la CDI a la societat. Aquest producte té un doble objectiu: didàctic i avaluador. Pel que fa a l'objectiu didàctic, es pretén que els participants traslladin els coneixements apresos a un material que difondran i que els convertirà en subjectes de drets i agents actius.

Contingut

El contingut del producte final dependrà de la decisió que prenguin els participants sobre el producte que volen elaborar. Aquest pot ser des d'una exposició a un curs o un programa de ràdio.

Metodologia

Els participants van construint aquest producte a mesura que desenvolupen les sessions. En ell hi incorporen els aprenentatges adquirits de forma individual i grupal en les sessions d'Aprenentatge Grupal sobre els Drets de la Infància. El producte resultant és el Servei que ofereixen a la societat per tal de conèixer els Drets de la Infància.

Els participants elaboren el producte, decideixen quin tipus de producte serà, el contingut que hi inclouran, etc. La persona dinamitzadora ha de guiar i orientar els participants, és la mediadora entre l'autoaprenentatge i les activitats del programa.

S'utilitza l'elaboració d'un producte com estratègia socioeducativa i recurs per a facilitar l'autonomia dels membres del grup i l'aprenentatge d'estratègies cooperatives i de col·laboració entre els participants, així com per tal d'aprendre a compartir els coneixements individuals amb el grup.

Treball de reflexió individual

Les activitats de reflexió individual permeten als participants conservar el producte d'un exercici o d'una reflexió.

Avantatges

Facilita el record de les activitats i la possibilitat de poder compartir amb el grup gran el contingut d'una discussió

que hagi tingut lloc en el sí d'un petit grup. També permeten comparar respostes sorgides en diferents moments. D'altra banda, aquests escrits han de recollir-se a la carpeta d'aprenentatge individual i serviran per a l'avaluació dels participants.

Desavantatges

- Cal tenir en compte que el fet d'allargar massa aquests exercicis escrits pot endarrerir la dinàmica del grup.
- També cal tenir present que algunes persones poden sentir-se incòmodes si han d'escriure alguna cosa i entregar-ho a una altra persona. En aquestes situacions, la persona dinamitzadora s'ha de mostrar sensible davant d'aquesta circumstància i buscar alternatives que facilitin que tothom estigui còmode.

Rol de la persona dinamitzadora

El paper del professional en aquest tipus d'exercicis és el de fixar-se en el ritme de treball del grup i en les habilitats dels participants, considerant l'amplitud del text i qui l'ha de redactar, amb la finalitat de determinar si és convenient o no que es desenvolupi una activitat per escrit.

Treball en grup

a) Treball en grup gran

Permet que tots els components del grup puguin donar la seva opinió sobre un tema concret. S'ha de tenir en compte que el fet que tots els membres del grup hi participin individualment pot significar, de vegades, un alentiment de l'activitat. A més, aquesta tècnica no permet el comentari ni el treball cooperatiu entre els participants. Tanmateix, s'utilitza per fer l'anàlisi d'algun cas concret.

b) Treball en grups petits

Es divideix el grup en d'altres més reduïts i cadascun d'ells discuteix o treballa una qüestió amb l'objectiu d'assolir conclusions parcials. Posteriorment, dels informes de tots els grups, se n'extreu la conclusió general.

Objectius

- Promoure la participació activa de tots els membres del grup, ajudar a les persones a treballar amb la resta, cooperar en el desenvolupament d'una tasca i permetre més interacció.

Capítol 1: Característiques del Programa. Estratègies i tècniques de treball

- Obtenir en poc temps les opinions de totes les persones integrants del grup.
- Facilitar l'exposició dels diferents punts de vista de les persones participants, així com l'expressió de sentiments i vivències personals.
- Despertar l'interès de les persones participants pel tema que es tracta.
- Obtenir informació sobre els interessos comuns del grup.

Avantatges

- Permet parlar a tothom, incloent-hi les persones amb dificultats per expressar-se en públic, així com conèixer millor els membres del grup.
- Possibilita analitzar un problema complicat de detectar entre les persones que interactuen. Dóna l'oportunitat a la persona dinamitzadora d'observar les persones interaccionant.

Desavantatges

- No proporciona informació especialitzada.
- El nivell de coneixements i experiències depèn dels individus de cada grup.

Desenvolupament de la tècnica

- La persona dinamitzadora ha de proposar la divisió del grup format per totes les persones participants en subgrups formats, aproximadament, pel mateix nombre de membres.
- La persona que dinamitza l'activitat ha d'explicar el procediment a tot el grup: per què s'utilitza, quins temes es pretenen tractar, com funciona, què se n'espera, de quan temps es disposa, etc.
- A cada subgrup se li assigna i se li especifica el treball que ha de dur a terme.
- Quan acaba el temps destinat al treball o a la discussió, es recullen els informes dels diferents grups i la persona dinamitzadora va donant la paraula al portaveu de cadascun d'ells perquè exposi les seves conclusions.
- La persona dinamitzadora ha d'ordenar les conclusions de cada subgrup per poder fer una síntesi que integri tots els punts d'interès general.

Paper de la persona dinamitzadora

- Deixar clar l'objectiu de l'activitat de cada grup i el temps que s'hi dedicarà.

- Explicar quin serà el seu rol mentre els diversos grups treballen. Així, recorre tots els grups resolent dubtes, assegurant-se que saben exactament quina és la tasca que han de realitzar, ajudant als grups que s'hagin desviat dels objectius i desbloquejant situacions que impedeixin al grup avançar.
- Deixar treballar al grup sense interferir. No obstant això, pot escoltar la discussió del grup durant una estona i fer aclariments si ells o elles ho sol·liciten.

Recomanacions per a l'aplicació de la tècnica

- Es pot facilitar als subgrups una guia de qüestions orientatives d'acord amb el treball que cal fer, que els ajudarà a mantenir-se dins l'activitat proposada.
- És recomanable enumerar els diferents subgrups per tal que es puguin identificar a l'hora de posar en comú les idees.
- Quan els grups estiguin formats per quatre persones o més, és aconsellable que un membre de cada grup exerceixi les funcions de portaveu, amb la finalitat d'anotar les conclusions; i que una altra persona desenvolupi les funcions de moderador o moderadora, amb el propòsit d'agilitzar les diferents qüestions que s'hagin de treballar.
- S'ha d'evitar donar a un grup un protagonisme dominant, ja que els altres grups es poden sentir devaluats.

Vídeo-fòrum

S'utilitza el vídeo per presentar i analitzar un tema. Prèviament, es presenta la pel·lícula (pel·lícula, reportatge, documental, curtmetratge, fragment d'una pel·lícula, etc.) i se'n destaquen algunes idees. Després de veure-la, la persona dinamitzadora formula una sèrie de preguntes referides al seu contingut i destinades a afavorir la reflexió i a generar un debat en el grup sobre el tema que es tracti.

Objectius

- Aprofitar la temàtica i el contingut de la pel·lícula o enregistrament seleccionat per formar i informar les persones participants sobre qüestions específiques i per donar-los, alhora, l'oportunitat de contrarestar les seves expectatives i vivències.

Avantatges

- És un mètode atractiu per al grup, atesos els testimonis o vivències que apareixen a la pel·lícula.
- S'ofereix gran quantitat d'informació.

Desavantatges

- La participació del grup es pot veure reduïda si no es preparen bé les fases prèvia i posterior al visionat.

Desenvolupament de la tècnica

- 1a Fase: Pre-visionat
 - Elecció de la pel·lícula. Disposar de pel·lícules adequades en funció dels objectius proposats.
 - Preparació. Analitzar i preparar els suports tècnics corresponents que ressaltin i potenciïn els aspectes destacables de la pel·lícula i que permetin un treball previ i posterior al visionat.
- 2a Fase: Desenvolupament
 - Presentació de la pel·lícula. La persona dinamitzadora presentarà el contingut i l'estructura de la pel·lícula i assenyalarà els objectius que es persegueixen amb aquesta activitat. Haurà de motivar a les persones participants i destacar les idees clau per identificar-les durant el desenvolupament de la pel·lícula i treballar-les en l'anàlisi posterior.
 - Visionat de la pel·lícula.
- 3a Fase: Post-visionat
 - Discussió. El mateix dia de la projecció es comentarà la pel·lícula; s'establirà una discussió en grup, per a la qual cosa es pot utilitzar una altra tècnica que promogui el col·loqui. Aquesta altra tècnica integrada en el videofòrum es pot posar en pràctica en el grup gran (discussió dirigida), formant subgrups (treball en grups petits) o en parelles (diàlegs simultanis). La discussió pot girar envers els temes i les finalitats següents:
 - Establiment del nivell de comprensió de la pel·lícula a partir de preguntes que permetin als i les participants resumir-ne la trama i iniciar la xerrada i la posada en comú d'idees.
 - Anàlisi de seqüències o situacions concretes de la pel·lícula o anàlisi dels personatges, intentant definir-los a partir de l'observació dels seus comportaments.
 - Síntesi final. Durant la discussió, la persona

dinamitzadora pot anotar a la pissarra les aportacions dels membres del grup i, al final, sintetitzar els diversos temes que hagin sorgit.

Paper de la persona dinamitzadora

- Informar el grup sobre el contingut de la pel·lícula que veuran.
- Sensibilitzar-los pel que fa als continguts més importants que es presentaran i als quals cal prestar una atenció especial.
- Animar a la participació en la fase de postvisionat.

Recomanacions per a l'aplicació de la tècnica

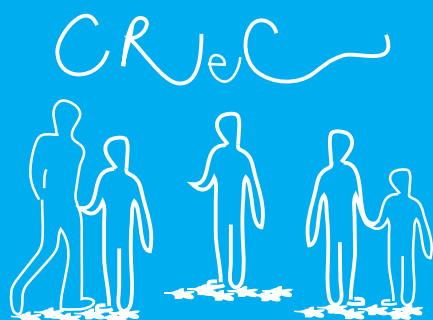
- En la fase de postvisionat, s'ha de generar una atmosfera que fomenti la participació del grup.
- L'ambient també ha de propiciar la tolerància i el respecte.

Ningú educa ningú i ningú s'educa sol

PAULO FREIRE (1921-1997)

Pedagogia de l'Oprimít (1970)

Educador i pedagog brasiler

CAPÍTOL 2

Itinerari d'Aprenentatge Grupal

En aquest capítol es presenten i desenvolupen les sessions de l'itinerari d'Aprenentatge Grupal. Com Paulo Freire apunta: ningú educa ningú i ningú s'educa sol, la relació que es dóna entre individus és el que fa que es creï coneixement. Aquest tipus d'activitats pretén ser un punt de trobada entre els participants on compartir coneixements, experiències i sentiments que faran que els aprenentatges siguin més rics i significatius.

Quadre Resum: Sessions de l'itinerari d'Aprenentatge Grupal

Mòdul Inicial. Presentació i Engranatge				
Nº sessió	Continguts	Objectius	Activitats	Estratègia, recursos i durada
0	Sessió 0. Presentats, llestos... JA!! El coneixement sobre els Drets de la Infància Els continguts i el funcionament del programa L'objecte de permanència (el Mural dels Drets)	Comprovar els propis coneixements sobre Drets de la Infància Conèixer els continguts i el funcionament del programa Dissenyar i iniciar el mural dels drets	En el cas que... Complementació del qüestionari de dilemes morals (Pretest) I ara què hem de fer? Explicació a grans trets del programa, l'itinerari a seguir i els instruments d'avaluació El nostre mural Elaboració del mural inicial dels drets del grup (aquest s'haurà de seguir emplenant a les següents sessions, serà l'objecte de permanència)	Treball individual Qüestionari de Dilemes Morals 20 minuts Exposició dinamitzador/a Material de suport (presentació PowerPoint) 20 minuts Expressió artística Paper d'embalar, tisores, retoladors, etc. 20 minuts
Mòdul 1. Participació Adoptar la participació activa per al desenvolupament de les capacitats com a subjectes de drets i agents socials				
Nº sessió	Continguts	Objectius	Activitats	Estratègia, recursos i durada
1	Sessió 1. Els infants som ciutadans Els infants com a ciutadans Els nivells de participació infantil Habilitats per a la participació en la presa de decisions	Identificar les diferents etapes de la participació infantil Participar en la presa de decisions com a ciutadans de ple dret Prendre consciència de la importància de participar en les decisions que els afecten	Jo també puc ser útil!! Es representarà una assemblea en un esplai per decidir qui i com organitza la gimcana que es farà per la Festa Major. Els personatges representaran diversos nivells de participació. En el debat posterior s'identificaran aquests i es presentarà l'Escala de Hart.	Joc de rol Història i personatges 30 minuts Discussió dirigida i debat Pissarra o mural 20 minuts Exposició oral Escala de Hart 10 minuts
2	Sessió 2. Estar informats i ser escoltats Informació a l'abast dels infants i adolescents L'escolta i l'atenció a la infància L'opinió dels infants i adolescents	Conèixer la importància d'estar informats i ser escoltats Adoptar estratègies per estar informats i ser escoltats Demostrar la importància de l'opinió dels infants i adolescents en les decisions que els afecten	Compteu amb mi!! Explicació d'una història hipotètica sobre com pot afectar la crisi econòmica a una família i el posicionament dels fills en la solució d'aquesta. Els participants hauran d'escriure el final de la història. Creix el nostre mural Emplenar el mural amb els drets que s'han après en aquestes dues sessions	Història inacabada Història + final 20 minuts Discussió dirigida i debat Pissarra o mural 20 minuts Expressió artística Paper d'embalar, tisores, retoladors, etc. 20 minuts

Mòdul 2. Drets i responsabilitats Apropiar-se d'una actitud responsable envers els Drets de la Infància en tant que propis o d'altres infants i adolescents				
Nº sessió	Continguts	Objectius	Activitats	Estratègia, recursos i durada
3	Sessió 3. Responsables amb els nostres Drets Drets i Responsabilitats Autonomia personal	Comprendre la relació entre dret i responsabilitat Desenvolupar l'autonomia personal Responsabilitzar-se dels propis drets	Tot té relació Es reparteix un post-it a cada participant, indistintament es repartiran 2 colors. Es demanarà que l'emplenin segons les instruccions. En un color hauran d'escriure, dibuixar un dret i en l'altre una responsabilitat que tinguin. Es penjaran tots en un mateix mural i s'analitzarà en grup com els drets s'interrelacionen amb les responsabilitats Em comprometo S'han de plantejar una meta i les accions que necessiten per arribar-hi. La reflexió serà: he d'implicar-me, responsabilitzar-me perquè sinó no arribo. I ser conscient que hi ha dificultats cosa que em farà augmentar l'autoestima i superar-me	Treball individual i reflexió grupal Post-its (2 colors) Mural o pissarra 20 minuts Treball en petit grup Fitxa de tasques Paper i bolígraf Pissarra o mural 40 minuts
4	Sessió 4. La pobresa infantil en països desenvolupats La pobresa infantil en el context immediat La cooperació, la col·laboració i l'ajuda mútua Relacions d'igualtat amb infants i adolescents de l'entorn proper	Reconèixer la pobresa infantil en el context immediat Integrar la cooperació i la col·laboració com a canal d'ajuda mútua Construir relacions d'igualtat amb altres infants i adolescents de l'entorn proper	Tan a prop? Presentar notícies d'actualitat perquè coneguin la realitat propera i crear debat I jo que faig? Analitzar una poesia Quan els nazis vingueren... de Martin Niemöller on es parla de la passivitat de les persones. Es tracta de crear debat de si haurien d'actuar Tots per a un, i un per a tots! Es tracta de trobar solucions a les notícies que han analitzat en la primera activitat. Com ells poden ser participants d'aquesta solució? Què poden aportar per solucionar-ho?	Philips 6/6 Notícies actuals sobre pobresa a Espanya i Europa Pissarra o mural 25 minuts Discussió dirigida i debat Poesia Quan els nazis vingueren... – M. Niemöller 15 minuts Pluja d'idees Treball grupal Pissarra o mural Paper i bolígraf 20 minuts

Mòdul 2. Drets i responsabilitats		Apropiar-se d'una actitud responsable envers els Drets de la Infància en tant que propis o d'altres infants i adolescents		
Nº sessió	Continguts	Objectius	Activitats	Estratègia, recursos i durada
5	Sessió 5. La pobresa infantil en països en vies de desenvolupament La pobresa infantil en països en vies de desenvolupament Propostes per a l'aplicació dels Drets de la Infància La responsabilitat envers la resta d'infants i adolescents	Distingir les situacions de pobresa en països en vies de desenvolupament Dissenyar accions per aconseguir l'aplicació dels DI a tots els infants i adolescents del món Assumir responsabilitats envers els infants i adolescents d'arreu	El calaix de les sabates Se'ls presenta una situació a cada participant i han d'escollir el calçat ideal per posar-se en aquella situació, però l'han de triar d'una capsa segons el número que li haurà tocat. Es vol demostrar com alguns tenim molt i altres poc. Tan diferents i tan iguals Anàlisi del vídeo on es poden veure diferents situacions de pobresa i que no sempre és l'alimentació o la salut Aportem el nostre granet Després de les idees de les altres 2 activitats, es tracta de proposar accions que podrien ajudar a la defensa i l'aplicació dels DI (difusió, xarxes socials, etc.)	Joc Situacions hipotètiques Fotografies de sabates Números 15 minuts Vídeo-fòrum Pel·lícula "Las 7 alcantarillas" 25 minuts Pluja d'idees Treball grupal Pissarra o mural 20 minuts
6	Sessió 6. Els nostres Drets Els Drets de la Infància Tipologia de Drets	Identificar les tipologies de drets Reconèixer els Drets de la Infància com un dret inalienable	On em poso? Es reparteix una targeta d'un dret a cadascú. Hauran de passejar-se per l'aula per trobar companys que tinguin targetes similars (3P) Dret: to be or not to be En parelles es reparteixen diverses afirmacions (poden ser falses o certes) que hauran de classificar. Després en grup gran es debat el perquè d'una posició o altra Creix el nostre mural Emplenar el mural amb els drets que s'han après en aquest mòdul	Joc Posada en comú i debat Targetes dels Drets 20 minuts Diàlegs simultanis Afirmacions dels Drets Pissarra o mural 20 minuts Expressió artística Paper d'embalar, tisores, retoladors, etc. 20 minuts

Mòdul 3. Provisió Reconèixer el pensament crític i el diàleg per a l'acceptació de la diversitat				
Nº sessió	Continguts	Objectius	Activitats	Estratègia, recursos i durada
7	Sessió 7. Tots per igual Formes i àmbits d'exclusió i discriminació Pràctiques tolerants, justes, de mediació i de resolució de conflictes La crítica amb els mitjans de comunicació i la societat per contribuir a l'acceptació de la diferència Capacitats i qualitats de les persones	Identificar les diferents formes i àmbits d'exclusió i discriminació Incorporar pràctiques tolerants, amb sentit de la justícia, de mediació i de resolució de conflictes. Ser crític amb els missatges dels mitjans de comunicació i la societat en general sobre determinats models estètics, costums, etc. carregats de mites. Valorar les capacitats i les qualitats de les persones.	I ara com et sents? Cada participant rep una etiqueta que porti a situacions de discriminació o exclusió. La resta ha d'actuar com ho faria amb una persona descrita a l'etiqueta. Puc tenir la meva opinió Analitzar anuncis sobre diferents models que estableixen les grans marques i els mitjans de comunicació. Cops amagats S'ensenyen unes imatges i es demana que imaginin quina és la professió. Després de la pluja d'idees es resol l'enigma.	Joc Posada en comú i debat Etiquetes de personatges 25 minuts Anàlisi de material Anuncis de diaris, televisió, internet, etc. 20 minuts Vinyetes Vinyeta i descripció personatges 15 minuts
8	Sessió 8. Caminar acompanyats Els pares com a responsables i guies dels fills Les decisions pròpies Responsabilitat envers la família	Reconèixer els pares com a acompanyants i guies per a la vida Argumentar les decisions que es prenen Assumir responsabilitats envers la vida familiar	Hi són, no hi són Els participants han d'elaborar un itinerari del què farien durant l'absència dels pares a casa. Creix el nostre mural Emplenar el mural amb els drets que s'han après en aquest mòdul	Philips 6/6 Pissarra o mural 40 minuts Expressió artística Paper d'embalar, retoladors, etc. 20 minuts

Mòdul 4. Protecció

Prendre consciència de les situacions de vulnerabilitat en la infància

Nº sessió	Continguts	Objectius	Activitats	Estratègia, recursos i durada
9	Sessió 9. Aprenem a protegir-nos Tipus d'abús i maltractament Elements per combatre situacions de negligència, abús o maltractament Responsabilitat davant indicis d'abús i maltractament	Distingir les diferents formes d'abús i maltractament Integrar elements per a combatre situacions de negligència, abús o maltractament Responsabilitzar-se davant indicis d'abús o maltractament	I si... Es presenten 4 casos que versen sobre diferents situacions i graus d'abús, com reaccionen les persones del voltant i solucions o estratègies que es donen en els casos. A partir d'aquí es busca l'extracció d'indicadors, de solucions i la reflexió entorn a aquestes situacions.9	Estudi de casos Casos sobre maltractament i abús 40 minuts Discussió dirigida i debat Mural o pissarra 20 minuts
10	Sessió 10. Un espai propi L'espai propi La mediació i la resolució de conflictes El respecte a la intimitat de la resta de persones	Reconèixer el dret a tenir un espai personal on es respecti la privacitat Defensar la pròpia intimitat a partir de la mediació i la resolució de conflictes Validar el dret a la intimitat dels meus companys i/o amics	Lo meu és meu i lo teu... Es donen dos situacions a representar que versaran sobre una història amb les xarxes socials. Els pares no respecten la privacitat del fill, però aquest no respecta la privacitat dels amics. Creix el nostre mural Emplenar el mural amb els drets que s'han après en aquest mòdul	Joc de rol Situació i personatges 25 minuts Discussió dirigida i debat Mural o pissarra 15 minuts Expressió artística Paper d'embalar, tisores, retoladors, etc. 20 minuts
Mòdul Final. Avaluació				
Nº sessió	Continguts	Objectius	Activitats	Estratègia, recursos i durada
11	Sessió 11. I el camí ha estat... El coneixement sobre els Drets de la Infància Els continguts, la metodologia i el funcionament del programa	Comprovar els propis coneixements sobre Drets de la Infància Valorar els continguts, la metodologia i el funcionament del programa	En el cas que... (resultats) Complementació del qüestionari de dilemes morals (Posttest) Què m'emporto? Activitat d'avaluació de la implementació del programa El nostre mural: una realitat Finalitzar el mural dels drets dels participants que hauran anat creant a mesura que ha transcorregut el programa	Treball individual Qüestionari de Dilemes Morals 20 minuts Treball de reflexió individual i grupal Fitxes d'avaluació Gomets i post-its de colors 20 minuts Expressió artística Paper d'embalar, tisores, retoladors, etc. 20 minuts

Mòdul Inicial. Presentació i Engranatge

En una proposta socioeducativa de caire grupal és important que el grup es constitueixi sobre unes bases sòlides i es fomenti el coneixement dels membres del grup i l'establiment d'un clima de respecte i confiança entre ells. En ser una proposta dirigida a adolescents que pot aplicar-se en l'àmbit de l'educació formal i no formal, pot ser que el grup de participants vingui predeterminat i aquestes condicions ja s'hagin tingut en compte prèviament. Si no fos així, s'afegirà una activitat inicial de coneixença i de cohesió grupal.

És molt important que en aquesta primera trobada es posin les bases de partida. Aquest mòdul inicial vol fomentar que els membres del grup comprovin els seus coneixements previs, a la vegada que van establint estructura de grup. Per una banda, comprovar els coneixements previs sobre la temàtica permetrà marcar un punt de partida i, arribats al final del programa, comprovar el recorregut i l'evolució dels coneixements inicials, és a dir ens permetrà l'avaluació dels resultats. Per altra banda, és important conèixer el contingut i funcionament del programa. S'ha d'entendre que es forma part d'un grup i que la participació de tots els membres en el desenvolupament de les activitats és imprescindible. Cada participant ha de saber que té l'oportunitat d'exposar els seus punts de vista, sentiments o maneres d'actuar. Però, a més, és important comentar les expectatives que té cada membre del grup per poder aclarir dubtes o equívocs des d'un principi. En l'Aprenentatge Grupal, la funció de la persona dinamitzadora és d'acompanyant que fomenta la participació dels membres del grup i propicia un clima de respecte i confiança entre els participants.

Sessió 0. Presentats, llestos... JA!!

Introducció de la sessió

Es dona la benvinguda als participants i se'ls situa en la temàtica a tractar en la sessió actual. Es tracta d'explicar que durant l'activitat es comprovaran els coneixements previs sobre els Drets de la Infància dels participants, s'explicarà el funcionament i continguts del programa i s'iniciarà el producte grupal que esdevindrà l'objecte de permanència durant el desenvolupament del programa que aportarà un producte final construït en comú i dades per comprovar l'evolució dels coneixements adquirits.

Objectius

- Comprovar els propis coneixements sobre Drets de la Infància
- Conèixer els continguts i el funcionament del programa
- Dissenyar i iniciar el mural dels drets

Continguts

- El coneixement sobre els Drets de la Infància
- Els continguts i el funcionament del programa
- L'Objecte de permanència (el mural dels drets)

ACTIVITAT 1: EN EL CAS QUE...

Treball individual

Qüestionari de Dilemes Morals (fitxa 0)

(Adaptació de Casas et al., 2005)

20 minuts

Introducció

S'explica la importància de la complementació del qüestionari de dilemes morals per tal de comprovar quins són els coneixements de partida dels participants. S'ha de fer esment que aquesta activitat és individual i que es tracta d'expressar allò que saben sigui molt o poc, pensen que estigui bé o no, no es considera que hi ha respostes correctes o incorrectes sinó visions diferents segons la visió de cada participant. Es tracta de donar la seva la impressió inicial sobre els Drets de la Infància.

Desenvolupament

S'entrega el qüestionari de dilemes morals als participants amb les instruccions que han de seguir per poder complir-lo. La persona dinamitzadora ha d'estar atenta als dubtes que puguin anar sorgint durant el desenvolupament de l'activitat. Una vegada els participants vagin acabant d'emplenar el qüestionari i esperen la resta de companys, se'ls demana que pensin com farien i què posarien en un mural sobre els Drets de la Infància. Aquestes últimes orientacions permeten anar avançant en l'activitat 3 d'aquesta sessió.

Conclusió

El qüestionari de dilemes morals és un instrument d'avaluació que serveix de Pretest per a l'avaluació de resultats, fet que comporta que es tornarà a passar al finalitzar el programa per comparar Pretest – Posttest.

Fitxa 0. Sessió 0. Activitat 1. Qüestionari de dilemes morals (Adaptació de Casas et al., 2005)**Introducció**

L'objectiu del qüestionari que a continuació contestaràs, és conèixer que saben els nens, nenes i adolescents sobre els Drets de la Infància.

En aquest qüestionari trobaràs preguntes on et demanaran informació d'algunes dades personals i opinions. Has de tenir present que se't garanteix una confidencialitat absoluta en la totalitat de les teves respostes.

Trobaràs una sèrie de casos, que podrien passar-te a tu o a algun company teu, on hauràs de respondre que et sembla la situació que es descriu. En algun d'ells hauràs d'afegir-hi el perquè de les teves respostes. El temps estimat per a la contestació és d'uns 20 minuts aproximadament.

És important que mentre emplenes el qüestionari, no oblidis que no existeixen respostes correctes o incorrectes i que la interpretació del que responguis és molt important per a tots.

Qüestionari "Drets de la Infància"

Nom:

Gènere: Noia ☐ Noi ☐

Edat: Curs:

Saps què és un dret?

Qui té drets?

Els infants i adolescents tenen els mateixos drets que els adults?

Podries anomenar-ne alguns?

Llegeix aquestes situacions i respon a la pregunta que et fem:

1. Anna és una companya de classe, estrangera, que no parla massa bé el català. Ella farà un paper en una obra de teatre de l'escola. Vosaltres penseu que, per això, l'obra no sortirà com us agradaria. Creus que hauria de participar igualment?

Sí ☐ No ☐

2. Ahmed és un noi que es queda a dinar a l'escola cada dia. La seva religió li prohibeix menjar porc. Els dies que donen carn de porc ell no dina. Creus que perquè l'Ahmed dini s'hauria de canviar el menjar de tots aquell dia?

Sí ☐ No ☐ ¿Per què?

3. Has rebut una carta d'un amic o una amiga i els teus pares l'han llegida sense que tu ho sàbessis. Creus que els teus pares han actuat correctament?

Sí ☐ No ☐ ¿Per què?

4. Els teus pares pensen que anar a classe de música és una activitat extraescolar molt important per a tu, però tu preferiries fer karate. Poden obligar-te a anar a classes de música?

Sí ☐ No ☐ ¿Per què?

5. Els pares d'una noia de la teva classe s'han separat. Creus que ella ha de poder expressar la seva opinió sobre amb qui vol viure?

Sí ☐ No ☐

Fitxa 0. Sessió 0. Activitat 1. (cont.)

6. Després de l'escola realitzes diferents activitats extraescolars i a l'arribar a casa només tens temps per fer els deures i sopar. Tu preferiries tenir temps per entretenir-te amb les teves coses i jugar, però els teus pares veuen convenient mantenir l'horari actual amb les activitats extraescolars. Creus que la teva postura és encertada i has d'insistir per disposar de més temps per a tu mateix entre setmana?

Sí ☐ No ☐ ¿Per què?

7. Cada vegada que mires el teu programa de televisió preferit els teus pares t'obliguen a canviar de canal perquè creuen que no és adequat per la teva edat. Està bé que ho facin?

Sí ☐ No ☐

8. Ruanda és un país molt pobre que està a l'Àfrica. En molts llocs no tenen professors per a tots els nens i nenes. La teva professora ha decidit anar-hi tres mesos per educar a aquests nens i nenes. Et sembla bé que la professora no vingui a classe durant aquest temps?

Sí ☐ No ☐

9. Amb un grup d'amics voleu organitzar una gimcana per les festes del vostre poble o ciutat, us autoritzen a fer-ho només si participen els vostres pares. Et sembla raonable?

Sí ☐ No ☐

10. S'organitza una excursió a l'escola. Tu tens moltes ganes d'anar-hi perquè hi aniran tots els teus amics. Els teus pares no et donen permís perquè prefereixen que et quedis a casa amb ells. Tenen dret a obligar-te a quedar-te a casa?

Sí ☐ No ☐ ¿Per què?

11. El Marcos, un company de classe, algun dia no ha pogut anar a l'escola perquè ha hagut de treballar a l'empresa familiar amb els seus pares. Creus que és just que el Marcos hagi de treballar?

Sí ☐ No ☐

12. Un company es comporta molt malament a classe i dificulta les activitats de l'aula. La direcció de l'escola decideix expulsar-lo. Creus que és la millor opció?

Sí ☐ No ☐ ¿Per què?

13. La Isabel és cega i va a una escola d'educació especial però a ella li agradaria anar a l'escola amb tots els seus amics. Creus que té dret a anar a l'escola amb tots els nois i noies que hi veuen?

Sí ☐ No ☐

14. Els teus pares estan decidint on anar de vacances aquest any. Creus que haurien de preguntar-te que t'agradaria fer a tu?

Sí ☐ No ☐

15. Una companya de classe ha suspès moltes assignatures i quan ho explica als seus pares, aquests li diuen que ha d'espavilar-se sola per solucionar els seus problemes. Et sembla una bona resposta?

Sí ☐ No ☐ ¿Per què?

16. Un company de classe cada dia porta per esmorzar una bossa de patates fregides i una coca-cola. La professora li diu que per esmorzar hauria de portar un entrepà. Et sembla encertada la resposta?

Sí ☐ No ☐

17. Cada dia al pati uns nois i noies més grans insulten i peguen al Joan, un company de la teva classe. Mentre el molesten acostuma a ser-hi davant un professor que no fa res al respecte. Estàs d'acord amb l'actuació del professor?

Sí ☐ No ☐

18. Carles té un company que sempre el persegueix, pega o insulta, per aconseguir d'ell el que vol. Això passa des de fa un any i en Carles cada vegada té més por. Des de fa poc tu saps el que succeeix. Creus que has de fer alguna cosa?

Sí ☐ No ☐ ¿Per què?

ACTIVITAT 2: I ARA QUÈ HEM DE FER?

Exposició de la persona dinamitzadora

Material de suport (Presentació PowerPoint...)

Exemples Carpeta d'aprenentatge

Diari de camp d'AULA

20 minuts

Introducció

Un grup que comença una nova tasca ha de conèixer l'objectiu d'aquesta amb la finalitat de tenir clar quina serà la funció de cada membre del grup i cap a on aniran destinats els esforços. Per això, és important explicar als participants en què consisteix el programa i què és el que es pretén amb ell, així com el funcionament que s'estableix.

Desenvolupament

S'explica breument i de manera genèrica, els objectius i continguts de cadascun dels mòduls i les sessions que els componen. En aquest cas només s'especifiquen els que tenen a veure amb les sessions d'Aprenentatge Grupal. Aquells que tenen a veure amb l'Aprenentatge – Servei s'expliquen degudament en la sessió corresponent a aquest grup d'activitats.

Es mostra el funcionament establert per tal de desenvolupar les activitats d'Aprenentatge Grupal i s'esmenta que l'altre grup d'activitats s'exposa en la sessió corresponent. L'objectiu general és que es facin una idea del programa i del què es trobaran durant el seu desenvolupament.

També, en aquesta activitat s'exposa l'avaluació del programa i els instruments que la componen. S'especifica el funcionament de la carpeta d'aprenentatge i el diari de camp d'AULA. La resta d'instruments d'avaluació s'expliquen en altres activitats més adients per fer-ho.

Un cop exposats els objectius, els continguts i el funcionament del programa, s'obre un petit debat per tal d'aclarir els dubtes que es plantegin i els equívocs que es puguin donar.

La persona dinamitzadora decideix si elabora algun material de suport com ara una presentació PowerPoint, etc. per tal de desenvolupar l'activitat. Les diferents sessions

es poden exposar ressaltant alguns dels aspectes que apareixen a la introducció amb què s'inicia cadascuna d'elles. Cal evidenciar que totes les sessions presenten el mateix esquema i format i que, segons quina sigui la sessió, s'hi realitzen diferents activitats amb diferents estratègies participatives.

Conclusió

En finalitzar la presentació s'insisteix en la importància de la implicació i participació en el grup per tal que es doni un desenvolupament correcte del programa.

És important puntualitzar que no es existeixen les receptes màgiques i que simplement es vol donar estratègies i exemples que ofereixin pistes perquè cada participant trobi respostes i pugui ser actor dels seus drets activament.

ACTIVITAT 3: EL NOSTRE MURAL

Expressió artística

Paper d'embalar, tisores, retoladors, etc.

20 minuts

Introducció

S'explica que aquesta és una activitat que s'anirà repetint al finalitzar cada mòdul per anar elaborant paulatinament un mural dels aprenentatges assolits sobre els Drets de la Infància. Es pretén que els participants, a partir del treball i l'acord grupal, construeixin el seu propi mural. Serà l'objecte de permanència que es mantindrà actiu i dinàmic durant tot el desenvolupament del programa i que permetrà tenir un objecte físic on referenciar-se i observar els progressos que van fent.

Desenvolupament

Després d'haver explicat l'objectiu de l'activitat, es demana als participants que pensin i comentin entre tots amb quins drets iniciarien el mural, l'estructura d'aquest i els materials que volen utilitzar. Per iniciar el mural els participants poden partir dels coneixements previs que han exterioritzat amb la complementació del Qüestionari de dilemes morals de l'activitat 1 d'aquesta sessió.

Després d'haver-se posat d'acord, es busquen els materials disponibles per realitzar-lo, s'inicia el mural i se'n finalitza el primer esbós.

Capítol 2: Itinerari d'Aprenentatge Grupal.

Per acabar es farà una fotografia per poder guardar una imatge gràfica d'aquest primer esbós del mural que permetrà que en l'última sessió es pugui avaluar l'evolució del material i dels aprenentatges dels participants.

Conclusió

És important fer notar als participants que aquesta serà una producció única i representativa del grup. S'ha d'explicar que a mesura que es desenvoluparan les sessions s'anirà completant el mural amb els aprenentatges adquirits, i que en l'última sessió es presentarà el mural i el significat que té per als seus creadors.

Valoració i tancament de la sessió

Aquesta primera sessió ha de propiciar que cadascú reflexioni sobre el què sap, el què vol saber i el què aprendrà envers els Drets de la Infància. És important que la persona dinamitzadora comenti que s'inicia un procés d'anàlisi i reflexió comú que finalitzarà amb més coneixements, estratègies i actituds envers els propis drets. Aquests aprenentatges els ajudaran a ser més conscients de les seves potencialitats i a augmentar la seva autonomia cap a una ciutadania activa.

Mòdul 1. Drets de Participació

El programa es vol iniciar amb aquells drets que estan menys acceptats o menys reconeguts com són els Drets de Participació. L'any 1989 amb l'aprovació de la CDI es van introduir els drets de participació com una categoria emergent de drets. Així doncs, la CDI distribuïa els seus drets en les 3P: Provisió, Protecció i Participació. Però, tot i que fa 25 anys de l'aprovació de la Convenció, aquest grup de drets encara estan lluny de ser una realitat comuna. La importància de la participació recau en la idea que els infants i adolescents han d'exercir el seu dret a ser membres actius en la societat, tant pel que fa al seu propi desenvolupament com en els aspectes que els afecten.

En l'anàlisi de necessitats elaborat per l'autora (Urrea, 2015), es demostra com els Drets de Participació no són reconeguts pels infants i adolescents. Es creu en la idea que són els adults qui han de decidir per ells i, en tot cas, els que els han de permetre participar. No coneixen que els drets són inherents a la seva persona i que poden exercir-los des del moment en què els tenen, és a dir des del naixement.

Per tal de donar a conèixer els Drets de Participació, s'han de treballar dos aspectes diferenciats. Per una banda, i d'acord amb els articles 13, 14 i 15 de la CDI, que els infants i adolescents puguin participar de la vida diària, prendre decisions, ser autònoms i resoldre conflictes per ells mateixos. És a dir, ser subjectes actius i ciutadans de ple dret. Es tracta de donar a conèixer els nivells de participació infantil i les habilitats per tal de posar-los en pràctica, així com fomentar l'augment de l'autonomia i conscienciar els infants i adolescents de la seva capacitat de participació i del fet que poden ser participants del canvi.

Per altra banda, també s'ha de donar a conèixer que els infants i adolescents han de ser escoltats i informats. Tal com estableix l'article 13 de la CDI, és important que els infants i adolescents puguin expressar-se. Però, també és important que allò que diuen s'escolti i es tingui en comp-

te. Com marca l'article 12, els infants i adolescents tenen dret a opinar i que aquesta opinió sigui presa en consideració pels adults. No n'hi ha prou amb que els infants i adolescents puguin expressar-se sinó que hi ha d'haver algú que els escolti, que es prengui seriosament el que diuen i adopti les mesures necessàries perquè les opinions dels infants i adolescents es tinguin en compte. Es tracta de creure en ells com a ciutadans del present, fet que farà que se sentin valorats i augmentin la seva autoestima.

No obstant, per tal d'elaborar-se la seva idea sobre qualsevol aspecte que els afecta i puguin opinar i expressar-se sobre aquest, és necessari que tinguin la informació adequada al seu abast. Els adults han de brindar-los la informació i mantenir-los informats sobre aquells aspectes que els afecten perquè puguin ser participants d'aquests, no en quedin exclosos i puguin aportar opinions i punts de vista. Així doncs, es donarà compliment a l'article 17 de la Convenció, quan destaca que els infants i adolescents tenen dret a rebre informació a través de qualsevol mitjà però, sobretot, aquella informació que sigui important per al seu benestar i desenvolupament. Les persones adultes són les que hauran de vetllar perquè aquesta informació sigui adequada. A més, també es donarà compliment a l'article 42 que estableix que la CDI s'ha de difondre, també, entre els nens, nenes i adolescents.

Sessió 1. Els infants som ciutadans

Introducció de la sessió

En la Convenció dels Drets de la Infància s'hi especifiquen un seguit de drets que tenen a veure amb la participació infantil i que, avui en dia, encara no estan del tot reconeguts ni pels adults i molt menys pels mateixos infants. En aquesta sessió es pretén donar a conèixer als assistents que poden participar de la seva vida quotidiana i que poden desenvolupar la seva autonomia per tal de donar resposta al seu desenvolupament integral. Es tracta de conèixer els diferents tipus de participació infantil existent

Capítol 2: Itinerari d'Aprenentatge Grupal. Mòdul 1. Drets de Participació

i comprovar la importància d'un mateix per tal de sentir-se capaços de participar en la seva pròpia vida. Ells mateixos poden ser protagonistes del canvi.

Objectius

- Identificar les diferents etapes de la participació infantil
- Participar en la presa de decisions com a ciutadans de ple dret
- Prendre consciència de la importància de participar en les decisions que els afecten

Continguts

- Els infants com a ciutadans
- Els nivells de participació infantil
- Habilitats per a la participació en la presa de decisions

ACTIVITAT 1: JO TAMBÉ PUC SER ÚTIL!!

Joc de rol

Situació i personatges (fitxa 1)

30 minuts

Discussió dirigida i debat

Pissarra o mural

20 minuts

Exposició oral

Escala de Hart

10 minuts

Introducció

S'introdueix la sessió explicant als assistents que ells poden ser partícips de les seves pròpies vides i que, d'acord amb aquesta idea, en l'activitat es donaran a conèixer diferents tipus de participació que es poden aplicar depenent de la circumstància i el moment que es donin.

Desenvolupament

S'explica als participants que desenvoluparan un joc de rol i es demana voluntaris (6) per interpretar els papers establerts. La resta de participants faran d'observadors de la situació. Quan ja s'han escollit els voluntaris es pre-

senta la situació. Aquesta versa sobre una assemblea en un esplai per decidir qui i com organitza la gimcana que es farà per la Festa Major.

Una vegada explicada la situació, es reparteixen els papers entre els voluntaris i se'ls dona 5 minuts perquè puguin llegir bé les orientacions i preparar-se el paper i les argumentacions. Mentrestant, la persona dinamitzadora ajudarà als voluntaris a aclarir els dubtes que tinguin amb el personatge que els ha tocat.

Un cop iniciada la interpretació, la persona dinamitzadora restarà en segon terme perquè els participants desenvolupin el joc de rol autònomament. La seva tasca serà apuntar les claus i elements controvertits envers la participació que van sorgint durant la interpretació per tal de que es discuteixin en el debat.

MATERIAL PER A L'ALUMNAT

Fitxa 1.1. Sessió 1. Activitat 1. Situació i personatges jo també puc ser útil!!

SITUACIÓ

Arriba la Festa Major i l'esplai és l'encarregat d'organitzar una gimcana per als nens. Els monitors volen que els nens i nenes diguin la seva i organitzen una assemblea amb tots els nens i nenes per decidir qui i com organitza la gimcana.

Victor, monitor

Ets el monitor que ha tingut la idea de fer l'assemblea i fer col·laborar els nens i nenes. Tu ets qui moderes el debat. Penses que totes les aportacions són interessants i s'han de tenir en compte, tant les dels adolescents com dels nens i nenes més petits (Nivell 6-8).

Núria, monitora

No estàs molt d'acord amb la idea del Victor però accedeixes a fer l'assemblea perquè és molt pesat. Ara bé, tens clar que fareu el que tu diràs. Els nens, nenes i adolescents són massa petits per decidir i organitzar res. Trobes descabellades les idees que van donant els nens i ho demostres. Als més petits, gairebé, no els deixes parlar. Quan ja s'han recollit totes les idees fas una intervenció on exposes que recolliu les idees però que no confiïn massa en que sigui el què es farà ja que l'any passat va funcionar molt bé la que van muntar els monitors sols i es podria fer la mateixa. (Nivell 3-4).

MATERIAL PER A L'ALUMNAT

Fitxa 1.2. Sessió 1. Activitat 1. Situació i personatges jo també puc ser útil!!

Pau, 13 anys

Penses que aquesta activitat no la podeu organitzar vosaltres. Han de ser els monitors qui ho facin i nosaltres ja jugarem. (Nivell 4).

Patricia, 10 anys

T'agradaria molt ajudar a muntar l'activitat i tens moltes idees de proves divertides. Proposes que els hi pots explicar als monitors perquè les tinguin en compte en la seva planificació. (Nivell 5)

Júlia, 16 anys

T'agrada la idea que t'hagin convocat a una assemblea, tens molt a dir. Penses que els més grans podríeu organitzar la gimcana, però demanes que els monitors us deixin fer per lliure sinó no hi estàs disposada. (Nivell 7).

Martí, 15 anys

Penses que estaria bé organitzar i fer les activitats vosaltres perquè segur que així agraden, però també hi han de ser els monitors, ells tenen l'última paraula. (Nivell 6).

Quan la persona dinamitzadora veu que la interpretació s'estanca o que ja han sortit els elements necessaris per al debat, demana aturar el joc i situar-se en rotllana per iniciar un debat conjunt. Durant la discussió i debat s'han d'identificar els tipus de participació que s'han proposat, si tothom estava en la mateixa línia, com s'han sentit els participants, quina creuen que és la millor de les opcions, plantejar alternatives a les que han sorgit, etc.

El debat ha de permetre identificar diferents tipus de participació infantil i transportar-les a altres situacions de la vida quotidiana on puguin aplicar aquests graus de participació, demostrant la importància de la participació infantil en les decisions que els afecten.

Per contextualitzar millor l'activitat i mostrar els graus de participació que poden perseguir els infants i adolescents, en el tram final del debat es pot fer ús de l'Escala de Participació de Hart (figura 6). Es tracta d'explicar l'escala i els seus nivells així com relacionar-ho amb la interpretació feta i amb altres situacions de la vida diària que es puguin donar. En l'apartat Altres Recursos s'hi inclou l'enllaç on es pot trobar aquesta escala i la seva explicació més detallada. **Figure 5.**

Conclusió

Es conclou l'activitat resumint les idees principals que han anat sortint i fent veure als assistents la importància de la seva participació en les coses que els afecten. S'ha de fer notar els diferents graus de participació i que aquesta anirà augmentant a mesura que augmenta la seva autonomia. Dependrà del moment i de l'activitat podran disposar de més o menys autonomia però sempre tenint en compte que han de ser protagonistes del seu propi desenvolupament.

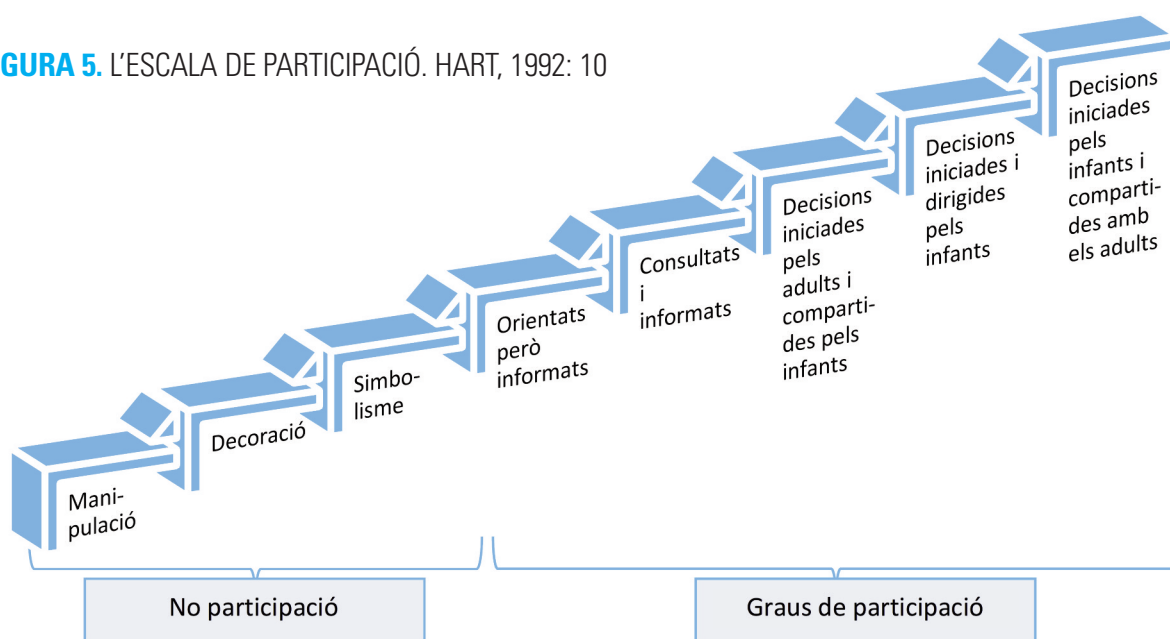
Valoració i tancament de la sessió

La reflexió final es dona en la conclusió de l'activitat. Tot seguit s'ha de fer notar als participants que reflexionin i tinguin presents aquests aprenentatges per tal d'incorporar-los tant a l'objecte de permanència, el mural dels drets que reprendran en la sessió següent, com al producte final de difusió de la CDI que elaboraran en l'itinerari d'activitats d'Aprenentatge Servei.

Altres recursos

- Hart, R. A. (1993) La participación de los niños: de la participación simbólica a la participación auténtica. Innocenti Essay 4. Florència: UNICEF Innocenti Research Centre. <http://www.unicef-irc.org/publications/538>

FIGURA 5. L'ESCALA DE PARTICIPACIÓ. HART, 1992: 10

Sessió 2.

Estar informats i ser escoltats

Introducció de la sessió

S'introdueix la sessió fent veure als assistents que la participació passa per estar informats i ser escoltats. En primer lloc, s'ha de tenir la informació adequada per poder participar de la vida quotidiana. Es tracta de saber demanar la informació que interessa als adults o saber on s'ha de buscar per estar ben informat i poder actuar. Però, també, és important que els adults sàpiguin escoltar els infants i adolescents i que, si la situació no es dóna, els infants i adolescents sàpiguin reclamar l'atenció que es mereixen. L'escolta proporciona sentir-se valorat, creure en un mateix i en les seves possibilitats.

Objectius

- Conèixer la importància d'estar informats i ser escoltats
- Adoptar estratègies per estar informats i ser escoltats
- Demostrar la importància de l'opinió dels infants i adolescents en les decisions que els afecten

Continguts

- Informació a l'abast dels infants i adolescents
- L'escolta i l'atenció a la infància
- L'opinió dels infants i adolescents

ACTIVITAT 1: COMPTEU AMB MI!!

Història inacabada

Història "Una família en dificultats" (fitxa 2)

20 minuts

Discussió dirigida i debat

Pissarra o mural

20 minuts

Introducció

S'introdueix l'activitat recordant la importància de la participació i de sentir-se valorats mentre es participa. És important estar informats i ser escoltats sobre les decisions que els afecten. S'apunta que en l'activitat s'explcarà una història de la qual n'hauran d'escriure el final.

Desenvolupament

Com a punt de partida, s'explica als participants que és una història hipotètica sobre com pot afectar la crisi econòmica a una família i el posicionament dels fills en la solució d'aquesta.

Es demana als participants que estiguin atents i que, a mesura que escolten la història, vagin pensant com actuarien ells i quines solucions podrien aportar en una situació similar. En acabar de llegir la primera part de la història, en grups petits, hauran d'escriure el final que creuen més adequat.

Una vegada llegida la primera part de la història i escrits els finals per grups, es posa en comú i es debat els diferents finals i les aportacions que en ells han anat sorgint. Enmig d'aquest debat, quan la persona dinamitzadora ho cregui oportú, es pot llegir la segona part de la història proposada i analitzar quines diferències hi ha amb els finals escrits pels participants, les estratègies que s'hi donen, etc.

Conclusió

Per concloure s'ha d'apuntar la idea de la importància de ser escoltats i valorats. No es tracta només que els escoltin i no se'n faci res de la informació sinó que els adults han de tenir-la en compte. Els infants i adolescents han de reclamar aquest dret quan no es compleixi. També, és important recordar que s'ha de tenir informació per poder actuar i participar activament en el propi desenvolupament i en la societat.

ACTIVITAT 2: CREIX EL NOSTRE MURAL

Expressió artística

Paper d'embalar, tisores, retoladors, etc.

20 minuts

Introducció

Com ja s'havia explicat en el mòdul anterior, es recorda que al finalitzar cada mòdul es reprendrà l'elaboració del mural dels drets que estarà present a l'espai de treball durant el transcurs del programa.

Capítol 2: Itinerari d'Aprenentatge Grupal. Mòdul 1. Drets de Participació

Desenvolupament

Es demana als participants que pensin i comentin entre tots els aspectes treballats en aquest mòdul que recauen en els Drets de Participació (la importància de participar, els diferents nivells de participació, ser escoltat i informat, etc.) per tal d'incorporar allò més rellevant per ells al mural dels drets que van començar a elaborar en el mòdul anterior. En acabar l'activitat es farà la fotografia per poder guardar una imatge gràfica d'aquest segon moment del mural.

Conclusió

Es recorda als participants que aquest producte és una

representació dels aprenentatges assolits i del que aquests suposen per a ells.

Valoració i tancament de la sessió

Es conclou la sessió recordant la importància dels Drets de Participació. En aquesta sessió s'han treballat els conceptes d'ésser escoltat i d'ésser informat que completaran els treballats en la sessió anterior com la participació i la llibertat d'expressió. Estar informats, ser escoltats i participar dels aspectes que els afecten farà que la infància se senti valorada i adopti un paper actiu tant en la societat com en la seva vida quotidiana a casa, a l'escola o amb el seu propi desenvolupament.

Recorda!! Al principi de l'activitat només s'ha d'entregar la primera part de la història.

MATERIAL PER A L'ALUMNAT

Fitxa 2.1. Sessió 2. Activitat 2. Història "una família en dificultats"

Una família en dificultats

Primera part:

Trobem una família composta per pare i mare i dos fills. El Josep té 45 anys i és arquitecte. Ha treballat tots aquests anys però ara amb la crisi econòmica té molts menys clients i la feina no va tant bé com abans. La Maria, la mare, té 42 anys i tenia una botiga d'alimentació però fa un any va tenir que tancar perquè els ingressos no donaven per mantenir-la. Durant aquest últim any la família ha hagut de prescindir del personal de neteja que venia un o dos cops a la setmana a casa, no van al cinema cada cap de setmana i no han anat de vacances a l'estranger com els altres anys. L'Aleix i la Laura, que tenen 16 i 13 anys respectivament, veuen que passa alguna cosa a casa però quan pregunten als seus pares els diuen que tot està bé i no els donen més explicacions. Ells no saben què fer. Veuen que a casa les coses no van bé però ningú compta amb ells. Els pares discuteixen molt sovint, però sempre d'amagat dels fills. El pare passa moltes hores a casa i gairebé no va a treballar, no s'arregla i sempre està de mal humor. I la mare, fa el cor fort, i intenta fer bona cara però fa ulleres i es nota que no dorm i que està cansada. Cada dia surt a tirar currículums i buscar feina però sempre torna amb les mans buides i amb més desànim. La Laura està farta que els pares no li donin explicacions i no es creu la versió de que tot està bé. Així que, s'ha posat a buscar per Internet què els hi pot estar passant. Però les informacions que troba no són gens esperançadores i com té molta imaginació comença a pensar: i si el pare està malalt, i si ens fan fora de casa perquè no paguem, i si demà resulta que no podem anar al supermercat a comprar i no podem sopar, i si... Se'n va corrents a parlar amb el seu germà: què poden fer?

Recorda!! Al principi de l'activitat només s'ha d'entregar la primera part de la història.

MATERIAL PER A L'ALUMNAT

Fitxa 2.2. Sessió 2. Activitat 2. Història "una família en dificultats"

Una família en dificultats

Segona part:

L'Aleix, que no es tan fixat com la Laura, no s'havia preocupat fins ara però després del que li explica la seva germana pensa que han de fer alguna cosa. Conjuntament, continuen mirant per Internet i van apuntant les solucions que proposaran als seus pares: han d'anar a Serveis Socials, al banc, parlar amb els avis i els amics, etc. Amb una llista ben llarga van a veure els seus pares i els hi expliquen que saben que els trauran la casa i que han buscat solucions per evitar-ho. Els pares es miren entre ells incrèduls i pregunten als seus fills d'on han tret aquesta idea. La Laura i l'Aleix expliquen als seus pares que com ells no els hi contaven res han buscat per Internet. Els pares s'adonen de l'embolic que s'ha muntat per no explicar la veritat als fills i que ha fet que aquests es preocupessin en excés. A més, també, ha fet veure'ls que els fills s'interessen per la família i que poden aportar idees i contribuir en aquesta nova realitat. Després d'una llarga conversa on aclareixen la situació, entre tots, decideixen que es repartiran les feines de la casa perquè la mare no estigui tant cansada i que seran més responsables amb les despeses familiars entre altres decisions.

Mòdul 2. Drets i Responsabilitats

Aquest segon mòdul pretén fer veure als participants la connexió que es dona entre el Dret i la Responsabilitat. Tenir drets implica actuar responsablement sobre aquests. Es tracta de ser conscients que els drets s'han d'exercir però que aquests impliquen una sèrie de normes i preceptes implícits a seguir. Per exemple, el Dret a l'Educació implica la responsabilitat de l'infant d'aprofitar aquesta oportunitat i fer tot el possible per adquirir coneixements. A més, la responsabilitat no només és envers ells mateixos, sinó que també s'han de respectar els drets de la resta de persones que els envolten. El fet que un infant tingui drets no pot comportar que una altra persona sigui privada dels seus, ni deixar d'actuar perquè els drets d'altres es compleixin. Tots som responsables dels drets siguin els nostres o els d'altres persones.

En molts casos el no reconèixer els Drets de la Infància per la població adulta ve donat pel fals mite de considerar els Drets de la Infància com una forma "d'abús" de poder dels infants i adolescents. Es creu que s'han potenciat tant els drets que els nens, nenes i adolescents els reivindiquen en tot moment, convertint-se en petits "tirans", sense responsabilitat sobre les seves accions. Amb aquest mòdul es pretén desmuntar aquest fals mite. Per fer-ho, és necessari que els infants i adolescents coneguin, exerceixin i facin complir els seus drets, però també han de conèixer que aquests impliquen responsabilitats.

Una altra necessitat emergent que es vol donar resposta en aquest mòdul és la idea que es plantegen els Drets de la Infància en relació amb la provisió i la protecció com aquells drets que no tenen reconeguts els infants i adolescents de països en vies de desenvolupament, però no es reconeix que en els països desenvolupats també hi ha bosses de pobresa infantil i nens, nenes i adolescents que viuen en situació de risc o vulnerabilitat i, fins i tot, de desprotecció. Però molt menys, es percep que són tots els nens, nenes i adolescents que mereixen actuacions socials protectores i promotores dels seus drets.

És important potenciar el coneixement de la CDI i plantejar les seves potencialitats entre tota la població infantil, i no només amb els infants i adolescents més desafavorits. Es tracta de pensar en la CDI com una estratègia útil per a tots els infants i adolescents i valorar que tots els infants i adolescents són subjectes actius en la societat, amb els seus drets i amb unes responsabilitats envers a aquests.

Com es pot comprovar, en aquest mòdul es pretén passar d'aquells conceptes més concrets que tenen a veure amb el dret, cap a aquells més generals. Així doncs, anem coneixent conceptes, a poc a poc, per arribar al conjunt dels drets i a la identificació i reconeixement dels propis. En aquest últim punt, es pretén treballar molts dels drets que han sorgit en l'anàlisi de necessitats i que estan recollits a la CDI. Aquests es treballaran de manera global i alguns exemples són: els relacionats amb la Salut i el Desenvolupament (recollits en els articles 6, 24, 26 i 27); els que tenen a veure amb l'Educació i els valors (articles 27, 28 i 29); els associats al treball, els conflictes, la privació de llibertat i el dret a l'oci (articles 11, 22, 31, 32, 34, 35, 36, 37, 38 i 39); o altres més específics com les drogues (article 39) o la Justícia Juvenil (articles 40 i 41).

Sessió 3. Responsables amb els nostres Drets

Introducció de la sessió

S'introdueix la sessió explicant que els infants i adolescents han de poder exercir els seus drets però que a la vegada tenen unes responsabilitats sobre aquests. No es tracta que només tinguin drets i s'exerceixin en tot moment si no hi ha un respecte cap a aquests tant per a ells mateixos com per als drets de les persones que els envolten. Les activitats que es duren a terme en aquesta sessió per una banda, volen reconèixer la relació dret i responsabilitat i; per l'altra, volen conscienciar sobre la necessitat de ser responsables amb els drets de la resta

de persones que ens envolten, actuant d'acord al dret i implicant-nos en les activitats per aconseguir uns objectius comuns.

Objectius

- Comprendre la relació entre dret i responsabilitat
- Desenvolupar l'autonomia personal
- Responsabilitzar-se dels propis drets

Continguts

- Drets i Responsabilitats
- Autonomia personal

ACTIVITAT 1: TOT TÉ RELACIÓ

Treball individual i reflexió grupal

Post-its (2 colors)

Mural o pissarra

20 minuts

Introducció

S'introdueix l'activitat explicant que es pretén trobar la relació entre 2 aspectes que, a simple vista, semblen allunyats com ara el Dret i la Responsabilitat.

Desenvolupament

En primer lloc, la persona dinamitzadora reparteix entre els participants un post-it a cada membre. Els post-its han de ser de 2 colors diferents, per exemple: blau i rosa, i es repartiran aleatòriament.

Seguidament, es demana als participants que emplenin el post-it segons les instruccions. Els que tenen un color, per exemple el blau, han d'escriure, dibuixar un dret que pensin que tenen. Les persones que tenen el post-it de l'altre color, per exemple el rosa, hi han d'escriure o dibuixar una responsabilitat que pensin que tenen. Una vegada tothom hagi emplenat el post-it que li pertoca es penjen tots en un mural o a la pissarra.

Tot seguit, a partir de la reflexió grupal es comenten els drets que han sortit i les responsabilitats que s'hi poden relacionar. D'aquesta manera, s'analitza en grup com els drets s'interrelacionen amb les responsabilitats i un implica l'altre.

Conclusió

Per concloure l'activitat s'ha de fer esment que s'ha de ser responsable d'un mateix i dels seus actes. Tenir drets comporta tenir responsabilitats. Es tracta que es poden exigir els drets, sempre hi quan s'esdevingui responsable per complir amb ells i per seguir el que aquests estableixen.

ACTIVITAT 2: EM COMPROMETO

Treball en petit grup

Fitxa de tasques (fitxa 3)

Paper i bolígraf

Pissarra o mural

40 minuts

Introducció

S'introdueix l'activitat explicant que es pretén que aprenquin estratègies per desenvolupar la seva autonomia i siguin responsables dels seus actes i projectes de futur.

Desenvolupament

En primer lloc, es distribueixen els participants en petits grups. La persona dinamitzadora decidirà el nombre de membres dels grups. Tot seguit, se'ls planteja que, com a grup, es marquin una meta i planifiquin les accions que necessiten per arribar-hi a curt termini. Per exemple, muntar un torneig esportiu, elaborar una revista, fer una festa sorpresa a un amic que celebra l'aniversari, etc. No importa quin tipus d'activitat sigui sinó les accions: tasques a fer, temporització, distribució de rols, etc. que planifiquen per tal de dur-ho a terme. Una vegada explicada la tasca a realitzar es dona 15 minuts perquè cada grup elabori la seva idea. Si es vol facilitar als participants el desenvolupament de l'activitat se'ls pot brindar la fitxa de tasques (fitxa 3) que es presenta a continuació.

Passats els 15 minuts, és el torn perquè cada un dels grups expliqui a la resta quina és la seva fita i quins són els compromisos de futur i la distribució de tasques dins el grup. Paral·lelament a l'explicació, s'ha d'anar apuntant en un mural o a la pissarra les fases i la distribució de temps i persones per tal d'ajudar a entendre el recorregut als oients.

MATERIAL PER A L'ALUMNAT

Fitxa 3. Sessió 3. Activitat 2. Fitxa de tasques

Objectiu:

Descripció de l'activitat:

Passos a seguir:

Espai on es durà a terme:

Temporització:

Participants:

Número de persones:

Materials i recursos necessaris:

Distribució de tasques:

Altres:

Al mateix temps que es donen les explicacions es demana a la resta de grups que estiguin atents per tal de buscar diferències amb els seus projectes i apuntar aquells dubtes o suggeriments que puguin sorgir per fer més viable la proposta.

Una vegada tots els grups han exposat es deixa uns minuts per resoldre els dubtes que s'hagin pogut crear i recollir els suggeriments per tal de millorar sigui l'organització o sigui les pròpies tasques de la meta a aconseguir.

Per últim, en grup gran, es tracta de crear debat i reflexionar sobre la viabilitat de les propostes, la dificultat d'aconseguir els objectius proposats i el què implica treballar en grup i responsabilitzar-se d'unes tasques concretes.

Conclusió

Conèixer els drets comporta actuar responsablement d'acord amb aquests, tenint present que s'han d'exigir els propis drets, però a la vegada s'han de respectar els drets de la resta de persones. En aquesta activitat, s'ha volgut fer veure als participants la importància d'implicar-se en les tasques que els afecten, de responsabilitzar-se dels seus actes perquè aquests poden afectar als que els envolten. Però, a més, es tracta d'observar que hi poden haver dificultats però amb l'ajut dels companys i l'afany de superació es poden solucionar i faran augmentar l'autoestima.

Valoració i tancament de la sessió

Per concloure la sessió s'ha de recordar als participants la relació existent entre Dret i Responsabilitat. Quan es reclama un dret sempre s'ha de tenir en compte que s'ha de complir amb la responsabilitat que implica. Adoptar les pròpies responsabilitats suposa ser més autònom, tenir més autoestima i ser capaç de superar-se, fet que pot suposar l'autoprotecció en el cas que sigui necessària. Però, ser autònom no significa ser individualista i només pensar en un mateix, sinó que significa actuar per sí sol però tenint en compte i respectant la resta de persones.

Sessió 4. La pobresa infantil als països desenvolupats

Introducció de la sessió

S'introdueix la sessió parlant del concepte de pobresa. Aquesta moltes vegades es vista com aquella que es dóna en els països en vies de desenvolupament i no es creu que en el nostre entorn proper es pugui donar. A més, es considera pobresa aquella absoluta, on no estan aconseguits els mínims de vida. I no es té en compte l'existència de la pobresa relativa, definida com la situació que es dóna per desigualtat entre el nivell de vida considerat com estàndard per a la població de referència i el que viuen aquestes persones. Normalment, es dóna per manca de recursos materials que dificulten la seva participació amb els patrons habituals de la població on es viu. Per tal de donar resposta a aquest desconeixement, en aquesta sessió, es pretén identificar la pobresa infantil que existeix en l'entorn immediat i suggerir propostes que ajudin a minvar aquestes situacions de desigualtat.

Objectius

- Reconèixer la pobresa infantil en el context immediat
- Integrar la cooperació i la col·laboració per tal d'establir canals d'ajuda mútua
- Construir relacions d'igualtat amb altres infants de l'entorn proper

Continguts

- La pobresa infantil en el context immediat
- La cooperació, la col·laboració i l'ajuda mútua
- Relacions d'igualtat amb infants de l'entorn proper

ACTIVITAT 1: TAN A PROP?

Philips 6/6

Anàlisi de material

Notícies actuals sobre pobresa a Espanya i Europa

25 minuts

Introducció

S'introdueix l'activitat explicant que es pretén fer un anàlisi de material per tal d'identificar les situacions que es donen en l'entorn proper relacionades amb la pobresa i que en molts casos passen desapercibudes per la població.

Capítol 2: Itinerari d'Aprenentatge Grup. Mòdul 2. Drets i Responsabilitats

Desenvolupament

Prèviament la persona dinamitzadora ha de buscar notícies d'actualitat de diaris, webs, xarxes socials, informes oficials o d'entitats del tercer sector, etc. sobre pobresa infantil en el context immediat, és a dir Catalunya, Espanya i Europa. A l'apartat Altres Recursos d'aquesta sessió es donen algunes pàgines web on trobar informació relativa a la temàtica.

L'activitat es durà a terme a través de la tècnica del Philips 6/6 per tal que tots els participants participin del debat i puguin dir la seva, a més de contribuir a conèixer més informacions amb poc temps.

Es distribueixen els participants en grups de 6 persones. Se'ls entrega a cada grup una o varies notícies, segons cregui convenient la persona dinamitzadora, i es deixa 6 minuts perquè puguin llegir-les i debatre en petit grup.

Una vegada passats els 6 minuts, s'ha de donar l'oportunitat a cada grup perquè expressi les idees sorgides de la lectura i del debat en petit grup. Mentre es posen en comú les idees dels diferents grups, s'elaborarà el llistat de les idees que tenen a veure amb la pobresa infantil més immediata i que es desprenen de la documentació treballada als grups.

Al mateix temps que s'exposen les idees es pot anar desenvolupant un debat sobre què en pensen, si coneixien i creien que es donaven aquestes situacions tant a prop, etc. El debat en aquesta activitat no cal que s'estengui massa ja que es tindrà oportunitat de reprendre'l en les activitats següents de la mateixa sessió.

Conclusió

L'activitat conclou amb la reflexió que la pobresa infantil és un problema no només de països en vies de desenvolupament sinó que pot donar-se en zones properes. A més, és important recordar que la pobresa no es tracta només de no tenir diners, aliments o higiene, sinó que va molt més enllà.

ACTIVITAT 2: I JO QUE FAIG?

Discussió dirigida i debat

Poesia Quan els nazis vingueren... de Martin Niemöller (fitxa 4)

15 minuts

Introducció

S'introdueix l'activitat explicant que es llegirà una poesia i es pretén que els participants l'analitzin i n'extreguin alguna conclusió relacionada amb la temàtica tractada. L'activitat pretén construir relacions d'igualtat amb altres infants de l'entorn proper a partir de la reflexió i el perspectivisme.

Desenvolupament

Es demana als participants que estiguin atents per captar totes les idees explícites i també les implícites que brindi la poesia que es llegirà. Si la persona dinamitzadora ho creu oportú, pot fer una fotocòpia de la poesia per a cada membre del grup o projectar-la a l'aula com a suport visual.

Es llegeix la poesia de Martin Niemöller: Quan els nazis vingueren.... Es tracta d'una poesia escrita després de la Segona Guerra Mundial i que entreveu la passivitat de les persones pel que fa a les injustícies o a les desigualtats. Si la persona dinamitzadora ho creu oportú pot buscar a Internet i explicar als participants un breu recorregut per la vida de l'autor per posar-los en situació.

Un cop llegida la poesia es tracta de crear debat a partir de la interpretació d'aquesta. Es pretén que el debat s'encamini cap a la reflexió de si hauríem d'actuar envers les desigualtats, injustícies o situacions diferents a les que viu la població majoritària. La discussió es pot relacionar amb les idees sorgides en l'activitat 1. S'ha d'actuar per contribuir a pal·liar la pobresa infantil de l'entorn proper?

Conclusió

Per concloure, s'ha de reflexionar sobre la responsabilitat que la infància té envers els drets, fet que comporta responsabilitats envers la resta dels infants i adolescents que els envolten. També, s'ha de pretendre que els infants i adolescents siguin empàtics amb els seus semblants i que, per un moment, es posin en el lloc de l'altre. I si fóssim nosaltres?

MATERIAL PER A L'ALUMNAT

Fitxa 4. Sessió 4. Activitat 2.
Poesia *Quan Els Nazis Vingueren...*
De Martin Niemöller

*Quan els nazis vingueren pels comunistes,
no vaig aixecar la veu. Jo no era pas comunista.
Quan empresonaren els socialdemòcrates,
no vaig aixecar la veu. Jo no n'era de socialdemòcrata.
Quan vingueren pels sindicalistes,
no vaig aixecar la veu Jo no era pas sindicalista.
Quan vingueren rere els jueus,
no vaig protestar. Jo no n'era de jueu.
Ara venen a per mi,
i no hi ha ningú que aixequi la veu.*

MARTIN NIEMÖLLER (1892 – 1984)

ACTIVITAT 3: TOTS PER A UN, I UN PER A TOTS!

Pluja d'idees / Treball grupal

Pissarra o mural

Paper i bolígraf

20 minuts

Introducció

Fins el moment s'ha identificat situacions de pobresa infantil en el context mediat i s'ha posat les bases per reflexionar sobre si els participants haurien d'actuar en veure una situació de desigualtat o injustícia. En aquesta última activitat de la sessió es pretén que els participants reflexionin i proposin opcions i idees que podrien desenvolupar ells mateixos per tal de solucionar aquestes situacions.

Desenvolupament

Es reprèn el llistat d'idees sorgides en l'activitat 1 on s'han identificat diverses formes de pobresa infantil en el context immediat. Es demana als participants que, en grup gran, pensin i debatin propostes i opcions que podrien aportar ells mateixos per pal·liar les situacions de pobresa infantil. No es tracta de donar receptes màgiques sinó fer reflexionar als infants i adolescents que ells, també, poden ser participants de la solució i que poden ésser útils per tal de solucionar el problema. Tot i que sigui un granet de sorra, és important posar-lo.

Conclusió

L'activitat es conclou fent veure als participants que ells poden ser participants d'apostar per solucions envers la pobresa infantil que es dona en els entorns propers. A més, de fer-los sentir útils i apoderats davant aquesta o altres situacions semblants.

Valoració i tancament de la sessió

Aquesta sessió repassa des de la identificació de la pobresa infantil al context més immediat, fins les opcions que poden aportar els participants per tal d'afegir un granet de sorra a lluitar contra aquesta situació de desigualtat. És important fer evident als participants que aquestes situacions existeixen al seu voltant però, sobretot, que han de ser responsables d'aquestes i procurar fer els possibles per contribuir a pal·liar-les. Un no

es pot quedar immòbil i passiu davant les injustícies i desigualtats encara que sigui infant o adolescent.

Altres recursos

Diapositives i material gràfic que visualitzen la pobresa infantil a Catalunya, Espanya:

- ¿Qué significa ser pobre en un país como España?
http://www.unicef.es/sites/www.unicef.es/files/infancia-espana/definir_pobreza_18mayo.pdf

- La crisis y los niños
http://www.unicef.es/sites/www.unicef.es/files/infancia-espana/Infografia_impacto_18mayo.pdf

- La pobreza en España tiene rostro de niño
<http://www.unicef.es/sites/www.unicef.es/files/infancia-espana/rostronino21mayo.pdf>

- 30 minuts TV3: Un de cada quatre (01/03/2015)
<http://www.tv3.cat/30minuts/reportatges/1946/Un-de-cada-quatre>

- Latituds TV3: Trencant l'espiral de la pobresa infantil (19/10/2011)

<http://blogs.ccma.cat/latituds.php?itemid=42510>

Informacions i dades estadístiques sobre la població infantil a Catalunya, Espanya i Europa:

- La infancia en datos (Pàgina amb les xifres d'infància espanyoles)

<http://www.infanciaendatos.es/>

- UNICEF Comité Español (2016) Bienestar infantil en España 2016. Indicadores básicos sobre la situación de los niños y las niñas en nuestro país. Madrid: UNICEF

- Plataforma d'Infància de Catalunya - PINCat. (2014). Reptes per a la Infància a la Catalunya actual. Anàlisi, debat i propostes de la Plataforma d'infància de Catalunya 2012-2014. Barcelona: PINCat.

- González-Bueno, G., & Bello, A. (2014). La Infancia en España 2014. El valor social de los niños: hacia un Pacto de Estado por la Infancia. Madrid: UNICEF.

- Save The Children. (2014). Pobreza infantil y exclusión social en Europa. Una cuestión de derechos. Brussels: Save the Children.

Sessió 5. La pobresa infantil als països en vies de desenvolupament

Introducció de la sessió

Com ja hem comentat en sessions anteriors la pobresa infantil no és un fet aïllat dels països en vies de desenvolupament. Tal com s'ha vist al nostre voltant es donen situacions de pobresa i de desprotecció infantil. Tot i així, no hem de deixar de banda les situacions que es produeixen en aquests països llunyans i reflexionar sobre el paper que tenen els participants com a ciutadans del món. És important emfasitzar amb la resta de nens, nenes i adolescents que no es troben en les mateixes condicions que els participants d'aquest programa i prendre part en les possibles accions i solucions al problema, per petites que siguin. Cal destacar, també, la idea que els drets van molt més enllà de la falta d'aliment o salut, sinó que també és necessària l'educació, la família, la participació, etc.

Objectius

- Distingir les situacions de pobresa en països en vies de desenvolupament
- Dissenyar accions per aconseguir l'aplicació dels Drets de la Infància a tots els infants i adolescents del món
- Assumir responsabilitats envers els infants i adolescents d'arreu

Continguts

- La pobresa infantil en països en vies de desenvolupament
- Propostes per a l'aplicació dels Drets de la Infància
- La responsabilitat envers la resta d'infants i adolescents

ACTIVITAT 1: EL CALAIX DE LES SABATES

Joc

Situacions hipotètiques i tipus de calçat (fitxa 5)

Números

Capsa

15 minuts

Introducció

S'introdueix l'activitat amb l'explicació que es pretén identificar diverses situacions que es donen arreu del món i que tenen a veure amb la pobresa infantil per tal

de distingir situacions de desigualtat per a la infància i l'adolescència.

Desenvolupament

Per començar, a cada un dels participants se'ls entrega una targeta amb una situació hipotètica sobre el que estan fent o on han d'anar. Se'ls planteja que pensin quin tipus de calçat es posarien per realitzar l'acció que hi ha en la targeta que tenen. S'han plantejat 16 situacions però, en el cas que el grup de participants sigui més nombrós, poden repetir-se.

Tot seguit, se'ls presenta una capsa que se situarà al mig de l'aula. Se'ls explica que en ella hi ha targetes amb el nom de tot tipus de calçat. Quan la persona dinamitzadora ho indiqui i d'un en un, els participants podran acudir-hi per agafar el calçat que necessiten per a la situació que els ha tocat. Les targetes amb els noms del calçat podrien canviar-se per sabates reals (en desús) o per fotografies o dibuixos del calçat en qüestió, però això dependrà dels recursos i la bona voluntat de la persona dinamitzadora.

Abans d'iniciar l'activitat, se'ls reparteix, també, un número a cadascú. Aquest anirà entre el 0 i el 4 i s'han de repartir més 0 i 1 que 4. Aquest serà el que marcarà quantes parelles de calçat poden agafar. Per exemple, si jo tinc una targeta que diu: Ha nevat, i el número de darrera és 2, puc agafar 2 parelles de sabates que cregui oportú que m'aniran bé per a la situació. Poden trobar-se amb la situació que el número sigui 0, en aquest cas no podran agafar cap parell de sabates.

A mesura que aniran passant els membres del grup, els parelles de sabates s'aniran acabant i hi haurà persones que, tot i que en la seva targeta marca que els pertoca calçat es quedaran sense.

Un cop no quedi calçat a la capsa, es posarà en comú com ha quedat la situació i quants parelles té cadascú, evidenciant que hi ha persones que tenen molts parelles i no els són útils en aquell moment, altres que van amb calçat inadequat per la situació que els pertoca i, fins i tot, hi haurà persones que s'hauran quedat sense i aniran descalces.

Conclusió

La conclusió a que s'ha d'arribar és que uns tenen molt i altres molt poc. Tot i que tots els infants i adolescents tenen els mateixos drets, no tothom els pot gaudir de la mateixa manera i en ocasions ocorre que allò que alguns rebutgen, a altres els fa falta.

MATERIAL PER A L'ALUMNAT

Fitxa 5.1. Sessió 5. Activitat 1. Situacions hipotètiques i tipus de calçat

SITUACIÓ

Vas a la platja

*Vas a treballar
en una mina*

*Has de pujar
una muntanya*

*Vas a l'escola
i avui hi ha
gimnàstica*

Avui ha nevat

*Està plovent i has
d'anar a comprar*

*S'ha acabat la
jornada laboral i
ets a casa*

*Arriba l'estiu i
surts al carrer en
ple migdia*

MATERIAL PER A L'ALUMNAT

Fitxa 5.2. Sessió 5. Activitat 1. Situacions hipotètiques i tipus de calçat

SITUACIÓ

Vas a la piscina

Vas al gimnàs

*Surts de festa
i és una ocasió
especial*

*Actues en una
festa country*

*És la festa de final
de graduació*

*Ajudes a la parada
del mercat
dels pares*

Creues un riu

*Estàs de vacances
i surts a passejar
en ple estiu*

MATERIAL PER A L'ALUMNAT

Fitxa 5.3. Sessió 5. Activitat 1. Situacions hipotètiques i tipus de calçat

TIPUS DE CALÇAT

Xancles

*Botes amb
puntera de ferro*

Xiruques

*Sabatilles
esportives*

*Botes amb
sola de goma*

Botes d'aigua

Sabatilles

Sandàlies

MATERIAL PER A L'ALUMNAT

Fitxa 5.4. Sessió 5. Activitat 1. Situacions hipotètiques i tipus de calçat

TIPUS DE CALÇAT

Xancles

*Sabatilles
esportives*

Sabates

Botes camperes

Sabates de taló

Botes

Espardenyes

Socs

MATERIAL PER A L'ALUMNAT

Fitxa 5.5. Sessió 5. Activitat 1. Situacions hipotètiques i tipus de calçat

NUMERACIÓ

0

0

0

0

1

1

1

1

MATERIAL PER A L'ALUMNAT

Fitxa 5.6. Sessió 5. Activitat 1. Situacions hipotètiques i tipus de calçat

NUMERACIÓ

1

2

2

2

2

3

3

4

ACTIVITAT 2: TAN DIFERENTS I TAN IGUALS

Vídeo-fòrum

Pel·lícula "Las siete alcantarillas" – Chus Gutiérrez (2004)

<https://vimeo.com/27008830>

Fitxa tècnica i sinopsis del curtmetratge (fitxa 6)

25 minuts

Introducció

Aquesta activitat és un videofòrum que pretén, per una banda, reconèixer situacions de pobresa arreu del món i, per l'altra, fer reflexionar als participants que la manera de viure-ho també és diferent segons els ulls de qui ho veu. A més, pretén que els participants puguin distingir diferents situacions de privació de drets i no només aquelles que són més reconegudes com la manca d'alimentació o de salut.

Desenvolupament

Es presenta el curtmetratge "Las siete alcantarillas" de Chus Gutiérrez rodat el 2004 com a part de la producció "En el mundo a cada rato" promocionada per UNICEF per

treballar els Drets de la Infància. La persona dinamitzadora pot fer ús de la fitxa tècnica que s'inclou a la fitxa 6.

Es demana als participants que durant la reproducció es fixin en aquells drets que són vulnerats i en aquells que sí que es donen. A més, es demana que es fixin en quins són els drets que més troben a faltar els protagonistes del curtmetratge, si és que n'hi ha algun.

Una vegada s'ha reproduït el curt, es fa un breu debat entre tot el grup per tal de treure conclusions dels aspectes observats en el vídeo, i per tal de reflexionar sobre si la percepció dels personatges sobre la pobresa i la percepció dels participants del programa és la mateixa.

Conclusió

Per concloure és important remarcar quins són els drets que es veuen privats en el vídeo i quins són els que consideren més importants els personatges del vídeo. Posant de manifest que un dels que més èmfasi fa la "Maca", la protagonista, és la família.

MATERIAL PER A L'ALUMNAT

Fitxa 6. Sessió 5. Activitat 2. Fitxa tècnica i sinopsi "las siete alcantarillas"

LAS SIETE ALCANTARILLAS CURT QUE PERTANY A "EN EL MUNDO A CADA RATO"

Gènere: *Curts de ficció*

Nacionalitat: *Espanya*

Direcció: *Chus Gutiérrez*

Any: *2004*

V.O: *Espanyol*

Durada: *15 minuts*

Guió: *Inés Almirón*

Producció: *Manuel García Serrano*

Fotografia: *Rafa Roche*

Música: *Tao Gutiérrez*

Muntatge: *Fidel Collados*

Equip tècnic i altres:

Assistent de Direcció: Federico Untermann

Direcció de Producció: Rafael García Romero

Empresa Productora: Tus Ojos S.L., UNICEF

Festivals rellevants:

Presentaa al Festival de Cine de Sant Sebastià el setembre de 2004.

Intèrprets:

Freddy Barbosa, Juan Pablo González,

Macarena Leyra, Olga Oña, Lucas Sarandón,

Gustavo Váldez

Sinopsi:

Produïda en col·laboració amb UNICEF com una contribució del cinema a la protecció dels drets de la infància al món, "En el mundo a cada rato" es compona de cinc històries que aborden les cinc prioritats d'UNICEF: l'educació de les nenes, el desenvolupament integral en la primera infància la immunització, la lluita contra el VIH/SIDA i la protecció contra la violència, l'explotació i la discriminació. LAS SIETE ALCANTARILLAS està rodada a Argentina: Maca una nena de tres anys ens contarà perquè és feliç. Ens ensenya la seva família, casa seva, el seu barri, però el que ella veu no és precisament la realitat que observa l'espectador. La vida a "Las 7 Alcantarillas" no es fácil i aviat ho descobrirà.

Capítol 2: Itinerari d'Aprenentatge Grupal. Mòdul 2. Drets i Responsabilitats

ACTIVITAT 3: APORTEM EL NOSTRE GRANET

Pluja d'idees / Treball grupal

Pissarra o mural

20 minuts

Introducció

S'introdueix l'activitat explicant que aquesta té molt a veure amb les dos primeres activitats d'aquesta sessió i que es tracta d'aportar alternatives a les situacions conegudes en aquesta sessió.

Desenvolupament

En primer lloc, es demana als participants que proposin idees que poden fer ells per tal de què es produeixin canvis respecte a les situacions vistes en les dos activitats anteriors. És a dir que proposin accions que podrien ajudar a la defensa i l'aplicació dels Drets de la Infància arreu del món. Es farà una pluja d'idees que s'anirà apuntant a la pissarra o al mural.

En ocasions és difícil identificar aquelles accions que pot fer un mateix per a persones que no les sentim properes. A més, també, poden pensar que ells com a infants o adolescents no hi poden fer res. Si passés amb els participants, se'ls ha de fer veure que no es així i apuntar alguns exemples com fer accions de sensibilització, de difusió de la manca de drets, etc.

Una vegada es tinguin les idees es poden debatre i acordar si els semblen correctes o no. A més, se'ls pot fer veure que són accions a tenir en compte per realitzar en altres ocasions com ara en motiu del Dia Internacional de la Infància o, simplement, perquè volen fer alguna cosa per la infància més vulnerable. També, es pot tenir en compte per al producte final que estan realitzant en les activitats d'ApS.

Conclusió

L'activitat es conclou fent veure als participants que ells poden ser partícips d'apostar per solucions envers la pobresa infantil més allunyada. Encara que a vegades sembli que alguns gestos no valen la pena perquè són massa petits, no és així. Tot compta per anar fent camí i assumir les pròpies responsabilitats com a ciutadans del món. La consecució d'aquesta activitat i la proposta de

transportar-la a alguna altra ocasió pot fer sentir als participants útils i apoderats davant l'aposta i realització d'accions d'aquest tipus o semblants.

Valoració i tancament de la sessió

Aquesta sessió dona a conèixer les situacions de pobresa infantil en els països més allunyats, fent conscients els participants que aquesta no només significa pobresa econòmica, sinó que es poden donar altres variants. Però, sobretot, vol promoure que els participants assumeixin responsabilitats envers la resta de la infància. És important fer evident als participants que, tot i que aquestes situacions es donin lluny del seu entorn, han de ser responsables amb aquestes i procurar fer els possibles per contribuir a que hi hagi un canvi.

Altres recursos

Altres curtmetratges interessants per treballar els Drets de la Infància que s'acompanyen de guies didàctiques són:

- Educació i treball infantil a Perú

Hijas de Belén de Javier Corcuera (2004). Durada: 26 minuts. <https://vimeo.com/31424300>

- Educació i treball infantil a Colòmbia. En el minut 8.25 parla específicament de Drets i Responsabilitats Los niños de Patio-bonito de Manuel García Serrano (2010). Durada: 29 minuts.

<http://tusojos.es/es/Los-ni%C3%B1os-de-patio-bonito>

- Adopció i VIH a Espanya.

Se buscan abrazos de Manuel García Serrano. Durada: 16 minuts.

<https://vimeo.com/91442763>

- Salut i plagues a Burkina Faso

La vida efímera de Pere Joan Ventura. Durada: 21 minuts. <https://vimeo.com/91911482>

- VIH i el rebuig de la societat a la Índia

El secreto mejor guardado de Patricia Ferreira (2004). Durada: 18 minuts.

<https://vimeo.com/23467027>

Informació i dades estadístiques sobre la població infantil a nivell mundial:

- UNICEF (2016) Una oportunidad para cada niño. Estado Mundial de la infancia 2016. New York: UNICEF.

- UNICEF (2015) Progreso para la infancia. Más allá de los promedios: Lecciones de los ODM. New York: UNICEF.
- UNICEF. (2014). Ocultos a plena luz. Un análisis estadístico de la violencia contra los niños. Resumen. New York: UNICEF.
- UNICEF. (2014). Todos los niños y niñas cuentan. El estado mundial de la infancia en 2014. New York.: UNICEF.

Sessió 6. Drets de la Infància

Introducció de la sessió

S'introdueix la sessió explicant que aquesta és la que tanca el mòdul 2. Després d'haver fet un recorregut per les responsabilitats que s'han d'adoptar envers els drets, en aquesta sessió es tracta d'identificar els drets que s'inclouen a la CDI, les tipologies que la componen i les característiques específiques o elements rellevants que defineixen aquests drets. Des de l'inici del programa s'han vist i treballat molts dels drets que inclou la Convenció. En aquesta sessió el que es pretén és anar una mica més enllà del coneixement dels articles i valorar les especificitats que tenen.

Objectius

- Identificar les tipologies de drets
- Reconèixer els Drets de la Infància com un dret inalienable

Continguts

- Els Drets de la Infància
- Tipologia de Drets

ACTIVITAT 1: ON EM POSO?

Joc / Posada en comú i debat

Drets de la Infància. Targetes (fitxa 7)

20 minuts

Introducció

S'introdueix l'activitat explicant que en aquesta primera activitat es pretén que identifiquin els drets i els tipus en què es poden dividir aquests.

Desenvolupament

S'explica el procediment de l'activitat. En primer lloc, es repartiran unes targetes on hi haurà escrit un dret dels que es recullen a la Convenció. En la **fitxa 7** es poden trobar les targetes a repartir. Aquestes estan compostes pel nom del dret, però es podrien elaborar de nou amb alguna imatge representativa perquè pogués ajudar a la identificació. Aquesta modificació dependrà dels recursos i la bona voluntat de la persona dinamitzadora.

S'han fet constar 20 drets. Si hi hagués més de 20 participants al grup, s'hauran d'ampliar les targetes dels drets fins a arribar al mateix nombre que de participants. Es tracta de buscar la CDI i afegir-los.

Quan els participants tenen les targetes, aquests han de passejar-se per l'aula i agrupar-se amb els companys que tinguin targetes amb drets similars als seus. Es tracta que es distribueixin segons les 3P: Provisió, Protecció i Participació.

Una vegada tots els participants han trobat el seu grup, es posa en comú quines han estat les agrupacions i es debat entre tots si són correctes o no i es corregeixen si és necessari. S'ha de tenir en compte que la posada en comú ha de ser ràpida i no estendre's massa en la justificació d'un tipus o altre ja que el temps de l'activitat és reduït i ja s'aniran donant més informacions al respecte al llarg del programa.

Conclusió

Es conclou l'activitat fent notar als participants que són molts els drets que es recullen a la Convenció i que tots són importants per igual. Ara bé, també, és important conèixer que aquests es divideixen en tres grans grups i el perquè d'aquesta classificació, és a dir l'evolució que han sofert els Drets de la Infància.

MATERIAL PER A L'ALUMNAT

Fitxa 7.1. Sessió 6. Activitat 1. Drets de la infància. Targetes

*Dret a la No
discriminació*

ARTICLE 2

*Dret a
l'orientació dels
pares i les
mares*

ARTICLE 5

*Dret a la
supervivència i el
desenvolupament*

ARTICLE 6

*Dret a un nom i
una nacionalitat*

ARTICLE 7

MATERIAL PER A L'ALUMNAT

Fitxa 7.2. Sessió 6. Activitat 1. Drets de la infància. Targetes

*Dret a la
reunificació
familiar*

ARTICLE 10

*Dret a no ser
traslladat ni
retingut
il·lícitament*

ARTICLE 11

*Dret a
expressar-se i a
ser escoltat*

ARTICLE 12

*Dret a la
llibertat
d'expressió*

ARTICLE 13

MATERIAL PER A L'ALUMNAT

Fitxa 7.3. Sessió 6. Activitat 1. Drets de la infància. Targetes

*Dret a la llibertat
de pensament,
consciència
i religió*

ARTICLE 14

*Dret
d'associació*

ARTICLE 15

Dret a la intimitat

ARTICLE 16

*Dret a una
informació
adequada*

ARTICLE 17

MATERIAL PER A L'ALUMNAT

Fitxa 7.4. Sessió 6. Activitat 1. Drets de la infància. Targetes

*Dret a que els
pares tinguin
cura dels fills*

ARTICLE 18

*Dret contra
l'abús i el
maltractament*

ARTICLE 19

*Dret a la salut i els
serveis sanitaris*

ARTICLE 24

*Dret a un nivell
de vida adequat*

ARTICLE 27

MATERIAL PER A L'ALUMNAT

Fitxa 7.5. Sessió 6. Activitat 1. Drets de la infància. Targetes

*Dret a
l'educació*

ARTICLE 28

*Dret al joc i al
temps lliure*

ARTICLE 31

*Dret contra
l'explotació laboral
i el treball perillós*

ARTICLE 32

*Dret contra
altres formes
d'explotació*

ARTICLE 36

ACTIVITAT 2: DRET: TO BE OR NOT TO BE

Diàlegs simultanis

Afirmacions sobre els Drets de la Infància (fitxa 8)

Pissarra o mural.

20 minuts

Introducció

S'introdueix l'activitat exposant que aquesta pretén reconèixer quines són algunes de les característiques rellevants dels drets i que en molts casos són desconegudes o malinterpretades.

Desenvolupament

S'exposa als participants que s'hauran de separar en parelles. Se'ls entregarà a cada parella una sèrie d'afirmacions (fitxa 8) que poden ser certes o falses i les hauran

de classificar segons el tipus. Aquesta activitat es desenvoluparà a través de la tècnica dels diàlegs simultanis. Així doncs, després d'haver treballat en parella es reuneix el grup gran i es debatrà el perquè d'una posició o altra en cada una de les afirmacions.

Conclusió

Es conclou l'activitat resumint les idees i afirmacions comentades en l'activitat. És important fer notar als participants que els drets no són una norma o una obligació a complir sinó que és allò que tenen i poden exercir des del seu naixement; que tots els drets tenen la mateixa importància, tant siguin els de provisió o protecció com els de participació; que tots ells estan relacionats entre sí, uns depenen dels altres; i que s'ha de vetllar sempre per allò que sigui millor per a l'infant.

Afirmacions sobre els drets de la infància

Afirmacions Falses

*El dret és una norma i una obligació
Tenim drets però algú ens els ha de brindar
És més important estar protegits que participar
L'important és tenir aliment i estar sa, la resta ja vindrà*

Afirmacions Certes

*Els drets els podem exercir
Tots els drets són importants per igual
Tots els drets es relacionen entre sí
Tenim dret a participar en tot allò que ens afecti
S'ha de vetllar pel millor interès de l'infant
Tenim responsabilitats envers els propis drets*

MATERIAL PER A L'ALUMNAT

Fitxa 8.1. Sessió 6. Activitat 2. Afirmacions sobre els drets de la infància

*El dret és una
norma i una
obligació*

*Tenim drets però
algú ens els ha
de brindar*

*És més important
estar protegits que
participar*

*L'important és
tenir aliment i
estar sa, la resta
ja vindrà*

MATERIAL PER A L'ALUMNAT

Fitxa 8.2. Sessió 6. Activitat 2. Afirmacions sobre els drets de la infància

*Els drets els
podem exercir*

*Tots els drets
són importants
per igual*

*Tots els drets
es relacionen
entre sí*

*Tenim dret a
participar en tot
allò que ens
afecti*

MATERIAL PER A L'ALUMNAT

Fitxa 8.3. Sessió 6. Activitat 2. Afirmacions sobre els drets de la infància

*S'ha de vetllar
pel millor
interès de
l'infant*

*Tenim
responsabilitats
envers els
propis drets*

ACTIVITAT 3: CREIX EL NOSTRE MURAL

Expressió artística

Paper d'embalar, tisores, retoladors, etc.

20 minuts

Introducció

Es recorda que és el moment de resumir els aprenentatges assolits en aquest mòdul i plasmar-los al mural dels Drets que tenen present a l'espai de treball. És important fer-los veure que l'elaboració d'aquest material pas a pas fa que puguin observar l'evolució en els seus coneixements sobre els Drets de la Infància. A més, de ser una estratègia per mostrar a l'exterior què en saben i què en pensen dels seus propis drets.

Desenvolupament

S'inicia el treball col·laboratiu entre els participants per tal de decidir què afegeixen o què canvien del mural dels Drets. Una vegada tenen decidit què i com ho posaran, han d'iniciar la tasca perquè una vegada s'acabi la sessió quedi enllestit aquest tercer esbós del mural.

Com la resta d'activitats d'elaboració del mural, en acabar l'activitat es farà la fotografia per poder guardar una imatge gràfica d'aquest punt del mural.

Conclusió

Es recorda als participants la importància d'aquest material com a representació dels aprenentatges assolits i de la visualització que suposa tenir-lo a l'espai de treball tant per a ells com per a la resta de persones que puguin passar per allí i veure'l. S'ha de veure com un primer material de difusió de la CDI.

Valoració i tancament de la sessió

S'ha de tancar la sessió fent notar als participants el recorregut pels drets i les responsabilitats dut a terme al llarg de les sessions del mòdul. S'ha iniciat per les responsabilitats envers un mateix, passant per aquelles que s'han de tenir amb els infants i adolescents de l'entorn proper, fins a aquelles que tenen a veure amb els infants i adolescents d'arreu del món. I finalment, en aquesta última sessió es repassen els principis i les característiques rellevants que s'associen als Drets de la Infància. És important que coneguin els drets però també el què aquests impliquen i el què aquests volen dir, és a dir qui els ha de complir o fer complir, com es poden exercir, qui ho pot fer, etc.

Mòdul 3. Drets de Provisió

Aquest mòdul vol donar resposta a les necessitats sobre el coneixement dels Drets de Provisió. Aquests drets són aquells que asseguren tenir un accés a determinats béns i serveis que faciliten el desenvolupament de l'infant i aquells que es refereixen a la seva identitat personal. Alguns exemples són el dret a la supervivència i desenvolupament, a l'alimentació, a la salut i serveis sanitaris, a l'educació, a tenir un nom i una nacionalitat, a la identitat i a la cura per part dels pares entre altres.

Aquesta categoria de drets és la més antiga i considerada des d'una visió més tradicional. Es creu que la infància té unes necessitats bàsiques diferents de les dels adults i aquestes s'han de tenir en compte per garantir una vida digna. Tant adults com infants admeten la necessitat del seu compliment. Ara bé, l'anàlisi de necessitats elaborat demostra que hi ha alguns dels drets que s'hi engloben que no estan tan ben considerats i que els falta camí per recórrer.

Alguns dels Drets de Provisió s'han treballat en el mòdul de drets i responsabilitats, ja que s'han tractat de manera global. Tanmateix, en aquest mòdul es vol donar resposta a dos grups de drets de provisió que han obtingut els valors més baixos en l'anàlisi de necessitats (Urrea, 2015).

Per una banda, es vol donar a conèixer els drets relacionats amb la identitat (articles 7 i 8) i amb la no exclusió i l'acceptació de la diferència (articles 23 i 30). Hi ha la necessitat de reconèixer els altres com a diferents, amb costums, normes, vestimentes, orientació sexual, etc., diverses, però alhora iguals en drets. Es tracta d'acceptar la diferència i respectar la diversitat dels companys i persones que formen part de la societat sigui la més pròxima o la més llunyana.

L'altre grup a treballar són els drets relacionats amb la família. Per un infant o adolescent la família és un element molt important per al seu desenvolupament i benestar. Són bastants els drets que tenen a veure

amb aquest element: articles 5, 9, 10, 18, 20, 21 i 27. Des del dret a tenir una família fins al dret a que els pares tinguin cura dels seus fills, passant per l'acompanyament i guia que han d'exercir els pares en l'evolució de l'infant. En aquest cas, es vol donar resposta a la necessitat de demostrar als infants i adolescents que els pares tenen la responsabilitat de vetllar pel seu òptim desenvolupament i per pal·liar les dificultats dels seus fills. Ara bé, també, és important desmentir la idea que els pares són propietaris dels seus fills, sinó que són guies i acompanyants d'aquests en la vida. Això comportarà que la infància sigui conscient de la tasca paterna i s'adoni que la vida familiar ha de ser compartida en el sí de la família. Així doncs, els infants i adolescents assumiran responsabilitats familiars i en el seu desenvolupament.

Sessió 7. Tots per igual

Introducció de la sessió

S'introdueix la sessió explicant que en aquesta i la pròxima sessió es vol donar resposta a alguns dels drets de provisió. Aquells en que es demostra una manca de compromís i es donen més situacions de vulnerabilitat. S'ha d'introduir que en aquesta sessió es treballarà la importància de la identitat personal, així com la importància de no ser discriminats per cap motiu. És important conèixer les diferents formes d'exclusió i discriminació i incorporar pràctiques que ajudin a evitar-les. Però, al mateix temps, és destaca la necessitat de valorar les qualitats i capacitats de totes les persones i ser crítics amb les informacions rebudes ja que en molts casos no són el reflex de la realitat. Es tracta d'acceptar la diferència i respectar la diversitat de les persones.

Objectius

- Identificar les diferents formes i àmbits d'exclusió i discriminació
- Incorporar pràctiques tolerants, amb sentit de la justícia, de mediació i de resolució de conflictes

- Ser crític amb els missatges dels mitjans de comunicació i la societat en general sobre determinats models estètics, costums, etc. carregats de mites

Continguts

- Formes i àmbits d'exclusió i discriminació
- Pràctiques tolerants, justes, de mediació i de resolució de conflictes
- La crítica amb els mitjans de comunicació i la societat per contribuir a l'acceptació de la diferència

ACTIVITAT 1: I ARA COM ET SENTIS?

Joc

Etiquetes de personatges (fitxa 9)

25 minuts

Introducció

S'introdueix l'activitat explicant als participants que en aquesta es pretén reconèixer algunes de les diferents formes d'exclusió i discriminació que pot patir una persona i les pràctiques per evitar aquestes situacions.

Desenvolupament

Es distribueix entre els participants una etiqueta per a cadascun. Aquesta s'haurà d'enganxar a la front perquè ningú es pugui veure la seva. En cada una d'aquestes etiquetes hi ha una paraula que descriu una persona o una situació que, en ocasions, porta a situacions de discriminació o exclusió.

Amb les etiquetes col·locades, els participants han de passejar-se per l'aula i han d'interactuar amb la resta de companys segons el que els suggereixi les etiquetes dels que es vagin trobant. Al mateix temps la persona ha d'endevinar quina podria ser l'etiqueta que porta. Els participants no poden dir explícitament als companys quina és la paraula que porten, ho han de fer sentir.

Passats uns cinc minuts, els participants s'han de situar en gran grup i comentar com s'han sentit, com han actuat amb la resta de companys i per què. Es tracta de fer reflexionar als participants sobre la discriminació i el gran nombre de situacions on es dona.

Una vegada explicats els sentiments propis, la persona dinamitzadora ha de demanar al grup quines estratègies utilitzarien per poder evitar o combatre aquestes situacions. Es tracta de poder incorporar pràctiques en contra de la discriminació. Alguns exemples poden ser la mediació, la resolució de conflictes, etc.

Conclusió

S'ha de concloure l'activitat fent adonar als participants que hi ha moltes situacions discriminatòries i excloents, i que moltes d'elles són evitables ja que som nosaltres mateixos qui les provoquem. S'ha d'anotar que la discriminació és una vulneració dels Drets de la Infància si es dona en infants i adolescents. S'han de desenvolupar actituds de respecte i d'acceptació de la diferència, així com de tolerància i s'ha d'actuar amb sentit de la justícia.

MATERIAL PER A L'ALUMNAT

Fitxa 9.1. Sessió 7. Activitat 1. Qualificacions per a les etiquetes

Àrab

Baixet

Cec

Coix

Dona guapa

Drogoaddicte

Gai

Gras

MATERIAL PER A L'ALUMNAT

Fitxa 9.2. Sessió 7. Activitat 1. Qualificacions per a les etiquetes

Intel·ligència límit

Lesbiana

Masclista

Molt prim

Nas gran

Negre

Orelles grans

Oriental

MATERIAL PER A L'ALUMNAT

Fitxa 9.3. Sessió 7. Activitat 1. Qualificacions per a les etiquetes

Paràlisi cerebral

Prostituta

Sense sostre

Transsexual

ACTIVITAT 2: PUC TENIR LA MEVA OPINIÓ

Anàlisi de material

Anuncis de diaris, televisió, internet, etc.

Exemples d'estereotips a buscar (fitxa 10)

20 minuts

Introducció

S'introdueix l'activitat explicant que a partir de l'anàlisi de material es pretén fer veure com, en ocasions, els mitjans de comunicació i les persones en general reflexionen la realitat de manera esbiaixada.

Desenvolupament

Prèviament la persona dinamitzadora ha de buscar anuncis d'actualitat de televisió, diaris, webs, xarxes socials, etc. sobre diversos temes. També pot demanar, en la sessió anterior, als participants que ho busquin i ho portin per aquesta. Els diferents anuncis poden anar des de productes de cosmètica fins a anuncis de joguines o de neteja. L'activitat pretén que s'analitzin les diverses imatges perquè puguin ser crítics amb les informacions que reben. Moltes vegades aquestes informacions no reflexionen la realitat i aconsegueixen que es desenvolupin

prejudicis i valors prefixats en certes situacions. Alguns exemples dels estereotips que es poden treballar i en quins anuncis es poden trobar es recullen més endavant en la fitxa 10.

Es distribueix els participants en petits grups i es reparteixen els anuncis entre aquests per tal que cada grup faci un anàlisi acurat sobre què és el que veu en la imatge. Se'ls motiva perquè siguin crítics.

Passats uns minuts, es reuneixen tots els participants en grup gran i cada grup comenta els anuncis que tenia i el que hi ha trobat. Mentre es posen en comú les idees dels diferents grups, es pot iniciar el debat sobre quines són les informacions que ens envien els mitjans de comunicació i quina hauria de ser la mirada dels participants envers aquestes.

Conclusió

S'ha de concloure l'activitat fent veure als participants que és important ser crític amb les informacions que es reben, vinguin dels mitjans de comunicació o vinguin de persones que ens envolten. No sempre totes les informacions que ens arriben són correctes.

MATERIAL PER A L'ALUMNAT

Fitxa 10. Sessió 7. Activitat 2. Exemples d'estereotips a buscar

- **Trets físics:** noies primes, altes, guapes, etc.
Anuncis de cremes, colònies...
- **Nivell acadèmic i marginació:** nens són guapos, llestos i simpàtics
Anuncis de joguines, productes per a infants, etc.
- **Sexisme:** l'home és el tècnic que repara i la dona qui fa la bugada
Anuncis de productes per la llar
- **Racisme:** Analitzar els perfils de les persones que surten als anàlisis. En quin anunci surt una persona negra, una persona homosexual, una persona amb discapacitat, etc.?
- **Classisme:** Tractem igual a totes les persones estrangeres? No. Es considera que Messi, Cristiano Ronaldo, etc. són estrangers?

ACTIVITAT 3: COPS AMAGATS

Vinyetes

Vinyetes dels personatges (fitxa 11)

Descripció dels personatges (fitxa 12)

Més informació sobre els personatges (fitxa 13)

15 minuts

Introducció

S'introdueix la sessió explicant que en aquesta sessió es pretén descobrir les qualitats i capacitats que totes les persones tenen i trencar els estereotips i falsos mites sobre certes persones.

Desenvolupament

Es mostren quatre imatges als participants (fitxa 11). Aquestes es poden enganxar a la paret perquè tothom les vegi o es poden anar passant pels grups. Al mateix temps, es dona una petita descripció de cada un dels personatges que surten a les imatges (fitxa 12) i es demana als participants que imaginin quina pot ser la seva ocupació laboral.

Passats uns minuts es fa una pluja d'idees de les ocupacions que han pensat o, si es dona el cas, de la justificació si creuen que els personatges no poden treballar. Si a la sessió encara li resten uns minuts es pot crear debat amb les idees que van apuntant.

Una vegada s'hagi fet la pluja d'idees i el breu debat es resoldrà l'enigma exposant quines són les professions d'aquests personatges. Aquests es basen en històries

reals. Si es vol donar més informació als participants, o si la persona dinamitzadora decideix aprofundir en aquest tema, s'adjunten enllaços sobre informacions de cada un dels personatges per poder conèixer millor la seva història (fitxa 13).

Conclusió

S'ha d'acabar l'activitat evidenciant que totes les persones tenen qualitats i capacitats positives i hem de mirar d'esbrinar-les abans d'emetre judicis de valor preestablerts.

Valoració i tancament de la sessió

La valoració i tancament de l'activitat ha de relacionar els objectius i resultats de les tres activitats desenvolupades. Es tracta de fer veure als participants que no sempre el què pensem concorda amb la realitat i, en moltes ocasions, aquesta depèn dels estereotips i mites que ens han inculcat o que sentim al carrer, a la televisió, als diaris o llibres, etc. S'ha de ser crític amb els missatges que es reben i elaborar-se els propis judicis de valors. A més, és important valorar la diversitat com un fet positiu i acceptar la diferència, així com saber trobar les qualitats i capacitats de les persones.

Altres recursos

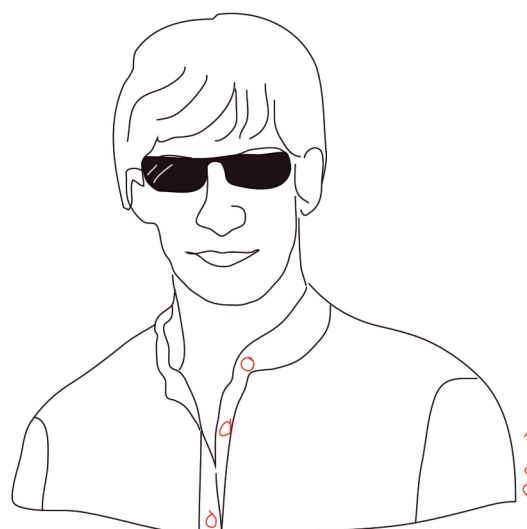
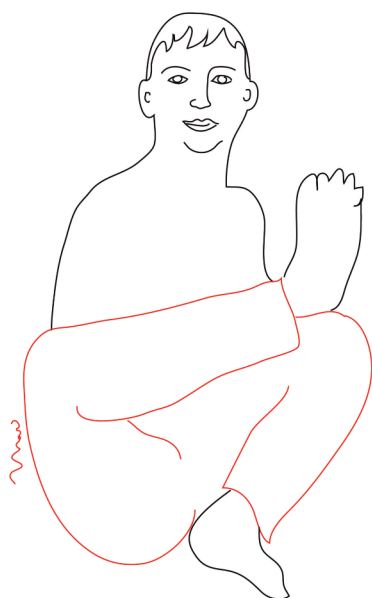
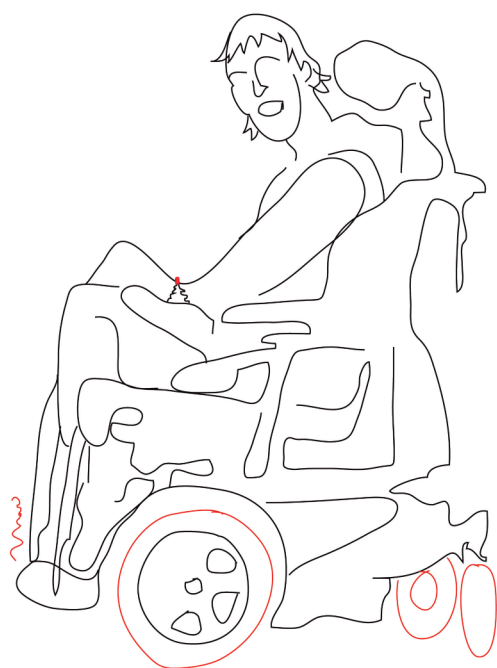
- Discriminació. Experiment en una escola primària. Ulls clars o ulls foscos.

La Classe dividida experiment de Jane Elliott.

<https://www.youtube.com/watch?v=cxMEf8Utt8c>

MATERIAL PER A L'ALUMNAT

Fitxa 11. Sessió 7. Activitat 3. Vinyetes dels personatges

MATERIAL PER A L'ALUMNAT

Fitxa 12. Sessió 7. Activitat 3. Descripció dels personatges

L'Adrià és un noi que va néixer amb paràlisi cerebral, va amb cadira de rodes, té immobilitzades les mans i té dificultats per parlar. Li agrada molt la música.

En **Pascal** és un noi que va néixer sense braços per un medicament que li van receptar a la seva mare mentre estava embarassada. També li agrada molt la música i és molt alegre.

En **Jon** és un noi cec. És un noi alt i esvelt. Està fort i li agrada practicar esport.

La **Maria** té Síndrome d'Asperger que li suposa ser molt detallista i no li agraden gens els errors, s'enfada quan les coses no surten bé. A més, no li agrada massa parlar amb la resta de gent.

*Recorda!! La ficha 13
no s'entrega fins al
final de l'activitat.*

MATERIAL PER A L'ALUMNAT

Fitxa 13. Sessió 7. Activitat 3. Més informació sobre els personatges

Adrià Abadia-Paràlisi Cerebral

L'Adrià està estudiant un cicle formatiu de grau mitjà de producció musical i ha fet alguna sessió com a disc joquei. Ho fa amb un punter al front que es connecta amb l'ordinador
<http://www.naciodigital.cat/delcamp/reusdiari/noticia/8819/dj/reusenc/amb/paralisi/cerebral/adria/abadia/debuta/al/festival/eclectic>

Pascal Kleiman-Va néixer sense braços

(En Pascal és disc joquei professional i ha estat punxant en diferents sales de renom. Punxa amb els peus).

<https://www.youtube.com/watch?v=YWXbFbEpEBM>

http://en.wikipedia.org/wiki/Pascal_Kleiman

Jon Santacana-Esquiador alpi i Ciclista

En Jon és esquiador alpi professional. Ha estat campió olímpic diverses vegades. Per competir porta un guia al seu davant que li indica el camí. També competeix en ciclisme.

<http://www.ccma.cat/tv3/alacarta/telenoticies/jon-santacana-un-invident-a-la-titan-desert/video/5512860/>

http://es.wikipedia.org/wiki/Jon_Santacana

Maria-Síndrome d'Asperger

La Maria treballa en una empresa de desenvolupament de software i tractament de dades i documents. És una de les programadores.

*Tractament de dades i documents i desenvolupament de software Empresa
Specialisterne*

<http://www.ccma.cat/tv3/alacarta/telenoticies/una-empresa-dinformatica-contracta-treballadors-amb-sindrome-dasperger/video/5511969/>

Sessió 8. Caminar acompanyats

Introducció de la sessió

La sessió 8 pretén treballar els drets que tenen a veure amb els pares i mares. Són molts els drets que es recullen a la CDI que tenen a veure amb la família. Quan s'arriba a l'adolescència, en ocasions, es veuen els pares com a intrusos en la pròpia vida. S'ha d'introduir la sessió donant importància a la figura parental i al seu paper com a responsables dels fills, però també com a acompanyants i guies que deixen que els fills prenguin les seves decisions i, a la vegada, demanant-los responsabilitats en la vida familiar.

Objectius

- Reconèixer els pares com a acompanyants i guies per a la vida
- Argumentar les decisions que es prenen
- Assumir responsabilitats envers la vida familiar

Continguts

- Els pares com a responsables i guies dels seus fills
- Les decisions pròpies
- Responsabilitats envers la família

ACTIVITAT 1: HI SÓN, NO HI SÓN

Philips 6/6

Situació hipotètica "Ens deixaran?" (fitxa 14)

Pissarra o mural

40 minuts

Introducció

S'introdueix l'activitat explicant que aquesta té un objectiu múltiple, es tracta de valorar als pares com a importants per a la vida i desenvolupament dels fills, però també que els infants i adolescents reconeixin la seva responsabilitat en la vida familiar.

Desenvolupament

Durant el desenvolupament es duran a terme dos tasques diferenciades però que es relacionaran en el debat final.

En primer lloc es demana als participants que, individualment, escriguin en un paper una cosa important que fan els pares per ells. Quan s'ha escrit s'entrega el paper a la persona dinamitzadora que en farà un recull.

Tot seguit, s'inicia la segona tasca. Per al seu desenvolupament s'usa la tècnica del Philips 6/6. D'aquesta manera tots els participants poden contribuir en la tasca a realitzar i es dona veu a aquells menys intrèpids.

S'explica al grup que es llegirà una situació hipotètica en la que ells hauran d'imaginar com la resoldrien. Es distribueixen els participants en grups de 6 persones. I els llegeix la situació (fitxa 14).

En els grups de 6 persones, es deixen 6 minuts perquè pensin com seria aquest itinerari i 6 minuts més perquè l'escriguin. Han de justificar les decisions que prenen per poder convèncer als pares.

Quan ja hagin passat els minuts establerts, durant 6 minuts més, es posen en comú els itineraris sorgits. Seguidament, a l'exposició s'ha d'establir un debat sobre què en pensen i si creuen que els pares els acceptarien. Es tracta que s'adonin que hi ha moltes coses a fer en una casa i que són els pares qui les fan. Però, a més, es pretén que argumentin les decisions que prenen, per què aquelles i no unes altres. I, sobretot, que assumeixin responsabilitats envers la vida familiar. Ells poden fer coses per contribuir a casa, tant sigui realitzant tasques domèstiques com mantenint un bon clima i comunicació entre els membres.

Per últim, durant l'elaboració de l'itinerari, la persona dinamitzadora haurà recollit els papers amb les coses importants que han dit dels pares i haurà elaborat una llista. Durant el debat es poden anar introduint aquestes consignes o es pot fer en acabar la reflexió. S'ha de comentar en grup gran si les coses importants que fan els pares pels fills són les mateixes per a tots i resumir aquelles més importants. S'ha d'evidenciar que els pares donen suport material, d'informació i emocional.

Conclusió

S'ha de concloure l'activitat fent veure que els pares són importants per al desenvolupament dels infants i adolescents. Aquests són una guia, uns acompanyants en el procés. No es tracta que aquests ho facin tot i que es creguin propietaris dels fills, sinó que han de guiar en el desenvolupament i deixar que els fills prenguin decisions en la seva vida, però sempre que aquestes estiguin justificades i siguin beneficioses per al seu desenvolupament.

Fitxa 14. Sessió 8. Activitat 1. Situació hipotètica "Ens deixaran?"

Els pares han d'anar-se'n uns dies de viatge per feina i estan pensant en si contracten una cangur o fan venir algun familiar tot el dia o amb només que vinguin a dormir ja n'hi ha prou. Pensen que sou responsables i podeu quedar-vos estones sols, però volen saber si poden confiar en vosaltres. Us demanen que elaboreu un itinerari de les coses que faríeu mentre ells no hi fossin. La planificació de la setmana. S'ha de contemplar totes les feines de la casa: el menjar, la higiene, la rentadora, la compra, etc.

ACTIVITAT 2: CREIX EL NOSTRE MURAL

Expressió artística

Paper d'embalar, tisores, retoladors, etc.

20 minuts

Introducció

Es recorda que és el moment de resumir els aprenentatges assolits en aquest mòdul i plasmar-los al mural dels drets que tenen present a l'espai de treball. És important fer-los veure que l'elaboració d'aquest material pas a pas fa que puguin observar l'evolució en els seus coneixements sobre els Drets de la Infància. A més, de ser una estratègia per mostrar a l'exterior què en saben i què en pensen dels seus propis drets.

Desenvolupament

S'inicia el treball col·laboratiu entre els participants per tal de decidir què afegeixen o què canvien del mural dels drets. Una vegada tenen decidit què i com ho posaran, han d'iniciar la tasca perquè una vegada s'acabi la sessió quedi enllestit aquest quart esbós del mural.

Com la resta d'activitats d'elaboració del mural, en acabar l'activitat es farà la fotografia per poder guardar una imatge gràfica d'aquest punt del mural.

Conclusió

Es recorda als participants la importància d'aquest material com a representació dels aprenentatges assolits i de la visualització que suposa tenir-lo a l'espai de treball tant per a ells com per a la resta de persones que puguin passar per allí i veure'l. S'ha de veure com un primer material de difusió de la CDI.

Valoració i tancament de la sessió

S'ha de concloure la sessió fent veure als participants la importància de la família i del seu rol en el desenvolupament i el benestar de l'infant. És important resumir les idees que han anat sortint al llarg de la sessió, però també relacionar-ho amb sessions precedents com la sessió 5. En el curtmetratge Las siete alcantarillas la protagonista donava molta importància a la família i la pèrdua més gran que percebia, tot i tenir moltes altres dificultats afegides.

Mòdul 4. Drets de Protecció

El quart mòdul, i l'últim de continguts, té a veure amb els Drets de Protecció. Aquests s'entenen com el dret que tenen els nens, nenes i adolescents a estar protegits davant qualsevol tipus de violència, abandó, negligència o abús. La protecció ha estat un dels elements prioritaris a preservar en la infància des de principis del segle XX quan sorgiren les primeres declaracions. Aquestes han estat destinades a protegir la infància i han anat evolucionant amb les dècades i ajustant-se a les realitats de l'època. La Convenció estableix la protecció com una de les tres categories rellevants, incloent-hi drets com la protecció davant d'abusos o maltractaments, les retencions il·lícites, l'explotació així com la protecció envers l'ús de drogues o la recuperació i reinserció social de la infància maltractada.

L'anàlisi de necessitats elaborat per la mateixa autora (Urrea, 2015) demostra com els Drets de Protecció són coneguts pels infants i adolescents. Aquestes dades concorden amb la intensitat que les administracions públiques i les entitats del tercer sector han posat per donar a conèixer les situacions de desprotecció i sensibilitzar per tal d'evitar-les. Però, al mateix temps, de l'anàlisi de necessitats s'extreu que els infants i adolescents, sobretot, apunten cap a la protecció envers la vulneració de drets que pateixen els infants i adolescents en països en vies de desenvolupament. Així doncs, entenen que s'ha de protegir els infants i adolescents de situacions extremes com l'explotació sexual o els conflictes armats, però no conceben que al seu voltant o ells mateixos puguin patir situacions de manca o privadesa de drets. Per abordar aquesta necessitat, en aquest mòdul es treballaran dos tipus de drets, aquells que tenen a veure amb la intimitat i privacitat (article 16) i aquells que tenen a veure amb l'abús i el maltractament (article 19 i 39).

Segons la CDI tots els infants i adolescents tenen dret a una vida privada i cap persona pot privar-los de la seva intimitat ni la de la seva família. La intimitat i privacitat en la infància és un factor que cal abordar per tal que

els mateixos infants sàpiguen que poden gaudir de la seva privacitat i que els adults han de respectar el seu espai personal i íntim. Ara bé, sense descuidar que han de ser responsables amb el que comporta aquest dret. Tenen dret a la intimitat sempre hi quan aquesta no sigui perjudicial per a ells.

Per altra banda, és important treballar el dret a la protecció davant d'abusos i maltractaments. Si els infants i adolescents són conscients de les situacions de vulnerabilitat que poden patir, serà més fàcil que ells mateixos puguin autoprotegir-se, ja sigui demanant ajuda a una persona adulta o evitant les situacions de risc que poden derivar en una situació de desprotecció.

Sessió 9. Aprenem a protegir-nos

Introducció de la sessió

S'introdueix la sessió fent veure la importància d'estar protegits. És important conèixer els diferents tipus d'abusos i maltractaments per tal d'integrar elements que ajudin a combatre aquestes situacions. S'ha de fer esment a la necessitat d'autoprotecció però, també, a la responsabilitat davant d'indis de situacions de maltractament o abús que puguin esdevenir en l'entorn proper.

Objectius

- Distingir les diferents formes d'abús i maltractament
- Integrar elements per a combatre situacions de negligència, abús o maltractament
- Responsabilitzar-se davant indis de d'abús o maltractament

Continguts

- Tipus d'abús i maltractament
- Elements per combatre situacions de negligència, abús o maltractament
- Responsabilitat davant indis de d'abús o maltractament com a ciutadans

ACTIVITAT 1: I SI...

Estudi de casos

Casos sobre maltractament i abús (fitxes 15, 16, 17 i 18)

40 minuts Discussió dirigida i debat

Mural o pissarra

20 minuts

Introducció

S'introdueix l'activitat explicant que es passaran uns casos per tal d'identificar situacions d'abús o maltractament i intentar descobrir elements que ajudin a combatre aquestes situacions.

Desenvolupament

Es demana als participants que es distribueixin en quatre grups. Una vegada distribuïts, s'explica als participants que se'ls donarà un cas que versa sobre una situació d'abús o maltractament, la qual hauran de llegir i resoldre. Cada una de les situacions presenta un tipus de maltractament diferent per tal que els participants puguin identificar-los i diferenciar-los. A més de donar resposta als tipus de maltractament, s'han tingut en compte algunes de les realitats on es manifesten. Així doncs, les situacions que es presenten estableixen les relacions següents:

- L'Andrea i el Manel:
Maltractament Psicològic / Violència de Gènere
- La Raquel i l'Emili:
Abús sexual / Assetjament Laboral
- La Jèssica i la Mariona:
Maltractament Físic / Bullying
- En Ferran, en Guillem i la Iris:
Negligència / Situació Familiar

Un cop llegida la situació, el grup haurà de: (1) buscar els indicadors de maltractament que es presenten, (2) proposar elements per combatre aquestes situacions, (3) respondre com ajudarien als personatges i resoldre la situació donada.

Després del treball en petit grup, es tracta de posar en comú el treball realitzat. En primer lloc, es llegiran en veu alta les quatre històries i les respostes dels grups petits perquè tots els participants les coneguin. Tot seguit, s'iniciarà un debat amb les idees sorgides, les controvèrsies que es generin i la proposta de noves solucions que es puguin anar donant en gran grup.

Algunes preguntes per contribuir en el debat són:

- Creieu que l'Andrea és conscient del què li passa?
- Quina hauria de ser la reacció de les amigues de l'Andrea?
- Creieu que l'actitud de l'Abel en la història de la Raquel i l'Emili és correcta?
- Creieu que l'actitud de la Betlem en la història de la Jèssica i la Mariona és correcta?
- Creieu que les amigues de la Jèssica són igual de culpables que ella?
- Ha fet bé la professora en la història del Ferran, el Guillem i la Iris?

Es pretén que en el debat sorgeixin elements per combatre situacions de negligència, abús o maltractament i que, al mateix temps, els participants es responsabilitzin davant d'indis de situacions d'abús o maltractament que es desenvolupin en el seu entorn proper.

Conclusió

Per concloure l'activitat s'ha de fer esment a la importància de conèixer les situacions de maltractament o abús però sobretot les estratègies i possibilitats per tal de combatre-les que els ajudarà a auto-protegir-se i a protegir els que els envolten.

Valoració i tancament de la sessió

La sessió es pot tancar reforçant la idea de l'auto-protecció com a mecanisme de defensa, però incidint en la idea que aquesta, també, significa demanar ajuda quan sigui necessari. No sempre es pot actuar de manera individual i ser autònom, també, significa saber demanar ajuda quan convé. També és important incidir en la idea de la responsabilitat envers la resta. Per una banda, s'ha d'actuar responsablement amb el dret i no farem allò que no voldríem que ens fessin a nosaltres. Per altra banda, s'ha d'actuar en els casos que s'esdevinguin aquestes situacions en l'entorn proper per tal d'evitar-les o combatre-les.

Altres recursos

- Curtmetratge sobre moobing. Un vídeo on es tracta de manera gràfica i creativa el mobbing i l'assetjament laboral que pateixen moltes dones en el seu lloc de feina <https://www.youtube.com/watch?v=JGfQwPgeibg>

Fitxa 15. Sessió 9. Activitat 1. Història sobre maltractament psicològic / violència de gènere

L'Andrea i el Manel

L'Andrea i el Manel tenen 15 anys. Es van conèixer fa un any a la plaça on les respectives colles d'amics queden per xerrar i passar l'estona. Des de fa 6 mesos són parella. Des que surt amb el Manel, l'Andrea ha anat deixant de banda la seva colla perquè aquest li ho ha demanat. En Manel és molt gelós i vol saber tot el que fa l'Andrea mentre no és amb ell: amb qui surt, on va, a quina hora torna a casa i quin recorregut fa, etc. Si alguna vegada l'ha vist parlant amb algun altre noi s'ha enfadat moltíssim i li ha recriminat. L'Andrea creu que és normal perquè això significa que es preocupa per ella i l'estima molt, però al mateix temps l'angoixa una mica. L'Andrea ha decidit vestir-se més discretament des de fa uns dies perquè no vol que en Manel s'enfadi i li faci passar malament davant els amics. En moltes ocasions, en Manel es permet insultar-la, burlar-se'n i ridiculitzar-la davant els amics per com va vestida, pel que diu o el que fa. L'Andrea sap que ho fa perquè el Manel només vol que estigui per ell, però al mateix temps no ho acaba d'entendre perquè no està fent res mal fet. Però l'Andrea està molt enamorada i creu que les coses milloraran amb el temps quan en Manel deixi de preocupar-se tant per ella i, mentrestant, intenta complaure'l amb tot el que ell li demana.

Fitxa 16. Sessió 9. Activitat 1. Història sobre abús sexual / assetjament laboral

La Raquel i l'Emili

La Raquel té 18 anys i fa poc ha acabat el grau mig de Gestió Administrativa. Fa 2 mesos que treballa de recepcionista en una empresa i l'Emili és el seu superior. Des d'un principi, l'Emili, li va semblar molt amable i simpàtic, però fa uns dies que està una mica inquieta. L'Emili té moltes mostres d'afecte amb ella. Li parla dolçament i és atent amb ella, l'agafa de l'espatlla quan li explica instruccions noves, s'acomia amb dos petons i una abraçada, etc. No n'havia fet cas perquè pensava que ho feia amb totes les treballadores però, fixant-s'hi, se n'ha adonat que només ho fa amb ella. A més, la setmana passada va insinuar-li que podrien quedar per prendre alguna cosa en sortir de l'oficina i quan la Raquel li va dir que millor en una altra ocasió, no s'ho va prendre molt bé. Des d'aquell dia que li mana més feina, està més sec i li ha cridat l'atenció davant de tots els companys sense motiu. Però el que l'ha preocupat de veritat ha estat un comentari que ha sentit al passadís sense voler entre l'Emili i l'Abel. L'Emili explicava a l'Abel que la Raquel era una estreta i que havia decidit passar a l'acció de veritat i que si no responia, doncs l'acomia amb una altra al seu lloc.

Fitxa 17. Sessió 9. Activitat 1. Història sobre maltractament físic / bullying

La Jèssica i la Mariona

La Jèssica i la Mariona tenen 13 anys. Van a la mateixa classe però no són massa amigues. La Jèssica és la líder del seu grup d'amigues i la Mariona és bastant solitària i no té un grup fix de companyes a l'escola però es porta bé amb tothom. A la Jèssica li encanta molestar a la resta i sentir-se important, encara que això ho aconsegueixi fent mal als companys.

Aquesta any li ha tocat a la Mariona i no para de molestar-la. Al principi, la Jèssica i les seves amigues insultaven i se'n reien de la Mariona pels passadissos perquè anava sola, però la cosa ha anat a més. La van a buscar a l'hora d'estudi, li tanquen els llibres i li prenen les llibretes bruscament, s'asseuen darrera seu a les classes i li estiren les orelles o els cabells, quan la troben al passadís o al lavabo l'espentegen, a l'hora d'educació física li tiren pilotades expressament, etc. La Betlem, que va a la mateixa classe que la Jèssica i la Mariona, ha vist les contínues agressions i vol fer-hi alguna cosa. Ha anat a parlar amb les noies i aquestes ni cas, però no es vol quedar parada i pensa què més hi pot fer.

Fitxa 18. Sessió 9. Activitat 1. Història sobre negligència / situació familiar

En Ferran, en Guillem i la Iris

En Ferran té 9 anys, en Guillem en té 6 i la Iris en té 3 i són germans. Viuen en un pis petit del centre de la ciutat amb els seus pares. El pare no és mai a casa i la mare, quan hi és, s'està estirada al sofà. En Ferran ha d'entregar un treball per l'escola però quan arriba a casa s'adona que no el podrà fer. La Iris està malalta i demana a la mare que té fred, però aquesta no li fa cas. És en Ferran qui haurà de cuidar de l'Iris. Té febre i fred i necessita alguna cosa calenta. La nevera és buida i l'armari també, però té una solució. Amagada en un calaix hi té la capseta de les propines i potser hi ha un euro per poder comprar un sobre d'aquells al súper. Finalment, l'Iris pot menjar alguna cosa i entre en Guillem i el Ferran la posen a dormir i la tapen amb tot el que tenen mentre la mare és al sofà. Tenen gana però ja no tenen res més per menjar. Tenen fred, però l'Iris ho necessita més que ells. Tenen... i entre pensament i pensament s'adormen. L'endemà, en aixecar-se, s'adonen que fan tard a l'escola, ningú els ha despertat. Han de marxar sense dutxar-se i s'han de posar la mateixa roba. Saben que a l'escola se'n riuran d'ells però no tenen res més i almenys allí estaran calents. La mestra que fa dies que observa els nens, està preocupada i després que en Ferran s'hagi posat a plorar a classe perquè no havia fet el treball decideix trucar als pares per parlar amb ells.

Sessió 10. Un espai propi

Introducció de la sessió

S'introdueix la sessió fent esment que la CDI estipula que tots els infants i adolescents tenen dret a una vida privada. És important que els infants i adolescents sàpiguen que poden gaudir de la seva privacitat i que han de defensar-la davant els adults. Ara bé, és important fer esment a la seva responsabilitat que tenen davant la privacitat i intimitat dels altres.

Objectius

- Reconèixer el dret a tenir un espai personal on es respecti la privacitat
- Defensar la pròpia intimitat a partir de la mediació i la resolució de conflictes
- Validar el dret a la intimitat dels meus companys i/o amics

Continguts

- L'espai propi
- La mediació i la resolució de conflictes
- El respecte a la intimitat de la resta de persones

ACTIVITAT 1: LO MEU ÉS MEU I LO TEU...

Joc de rol

Situació i personatges (fitxa 19)

25 minuts Discussió dirigida i debat

Mural o pissarra

15 minuts

Introducció

S'introdueix l'activitat explicant que es tracta de fer un joc de rol per tal d'identificar certs comportaments i actituds envers la privacitat i la intimitat que s'haurien de tenir en compte per no repetir-los.

Desenvolupament

S'explica als participants que desenvoluparan un joc de rol i es demana voluntaris (7) per interpretar els papers establerts. La resta de participants faran d'observadors de la situació. Quan ja s'han escollit els voluntaris es presenten les situacions. Aquestes versen sobre la privacitat i les xarxes socials.

Tot seguit, es reparteixen els papers entre els voluntaris i se'ls dóna 5 minuts perquè puguin llegir bé les orientacions i preparar-se el paper i les argumentacions que utilitzaran. La

persona dinamitzadora ajudarà als voluntaris a aclarir els dubtes que tinguin amb el personatge que els ha tocat.

Es tracta de dos situacions que tenen un personatge comú, l'Anabel. En la situació 1, aquesta se sent privada d'intimitat perquè el seu pare penja fotos seves a les xarxes socials. En la situació 2, la situació es capgira i és l'Anabel qui priva de llibertat els seus companys i amics. Es tracta que els participants sàpiguen interpretar els papers que els ha tocat perquè sorgeixin arguments envers el respecte a la intimitat i estratègies per tal de resoldre els problemes com ara la mediació. La persona dinamitzadora serà l'encarregada de donar orientacions als voluntaris perquè puguin elaborar les seves argumentacions d'acord amb l'objectiu.

Un cop iniciada la interpretació, la persona dinamitzadora restarà en segon terme perquè els participants desenvolupin el joc de rol autònomament. La seva tasca serà apuntar les idees controvertides i les estratègies que usen envers la resolució de conflictes així com envers la privacitat i la intimitat que sorgeixen durant la interpretació per tal que serveixin d'indicacions per al debat.

Quan la persona dinamitzadora veu que la interpretació s'estanca o que ja han sortit els elements necessaris per al debat, demana aturar el joc i situar-se en rotllana per iniciar un debat conjunt. Durant la discussió i debat s'han d'exposar els arguments sorgits sobre el dret o no de tenir un espai personal, i quines són les estratègies utilitzades per tal de defensar la pròpia privacitat. És important incidir en l'aspecte de com s'han sentit els participants, quina creuen que és la millor de les opcions, plantejar alternatives a les que han sorgit, etc.

El debat ha de permetre reconèixer com un dret el fet de tenir un espai personal on es respecti la privacitat, al mateix temps que admetre el dret a la intimitat de la resta de persones. També és important que es visualitzin estratègies per tal de defensar aquesta intimitat. Ara bé, aquestes no poden ser agressives o autoritàries sinó que han de ser mediadores i resoldre els conflictes pacíficament.

Conclusió

Es conclou l'activitat resumint les idees principals que han anat sortint i fent veure als assistents la importància de la intimitat, tant la seva com la de la resta de companys i persones que els envolten. Ara bé, és important destacar que tenir intimitat no vol dir fer allò que ens sembli, quan ens sembli i on ens sembli, sinó que es tracta de saber en cada moment si podem gaudir de més o menys intimitat.

MATERIAL PER A L'ALUMNAT

Fitxa 19.1. Sessió 10. Activitat 1. Situació i personatges: lo meu és meu i lo teu...

Situació 1. El pare sempre està fent fotos de tots els actes familiars i després ensenya les fotos a tothom. A més, s'ha fet facebook i no para de crear àlbums i penjar-hi totes les fotos. I a sobre, són àlbums públics i els pot veure qualsevol persona.

Pere, el pare

T'encanta fer fotos, et surten bé, t'agrada ensenyar-les a la resta i per això t'has creat un compte de facebook i hi penges moltes coses. No entens perquè a la teva filla no li agrada.

Anabel

Estàs cansada de sortir en totes les fotos del pare i no t'agrada gens que les pengi al facebook. Tots els seus amics les veuen i després t'ho recorden. Sempre et baralles amb ell per això.

Conxita, la mare

T'agraden les fotos que fa el Pere, són molt maques i no vols que en deixi de fer perquè és un record familiar. Però, també, entens que l'Anabel s'enfadi perquè hi ha fotos seves per tot arreu. Ja estàs farta de tanta discussió, així que intentes posar pau entre tots dos i que arribin a una solució.

MATERIAL PER A L'ALUMNAT

Fitxa 19.2. Sessió 10. Activitat 1. Situació i personatges: lo meu és meu i lo teu...

SITUACIÓ 2: L'Anabel té la càmera del mòbil sempre encesa i no para de fer fotos. Li encanta fer fotos en qualsevol moment i sobretot aprofita els moments distesos amb els amics i amigues.

Anabel

T'agrada molt recordar les coses que fas i la millor manera és fer fotos. I si enganxes algú fent tonteries, què millor que guardar-la, penjar-la i remirar-la per riure una estona tots junts?

Pep

Estàs fart de l'Anabel. Tot el dia penja fotos de tota la classe fent tonteries. Tu no vols que ho vegi ningú això, és una cosa privada entre amics i no cal que ho vegin ni els del futbol ni els cosins, etc. Li has dit més d'una vegada a ella però no et fa ni cas.

Paula

A casa t'han renyat perquè han vist moltes fotos teves al facebook i no els hi agrada. Tu intentes explicar-los que les fa l'Anabel i que no hi pots fer res, però ells et demanen que les treguis si o si. Estàs molt enfadada amb l'Anabel que per culpa seva, ara tens un bon embolic amb els pares. Ho parles amb el Pep i estàs disposada a fer el que sigui.

Alba

Veus que els teus amics estan enfadats entre ells i la cosa pot anar a pitjor, si no s'hi posa remei. Tu no vols perdre les seves amistats i no vols haver de triar entre un costat o l'altre. Penses, busques i proposes solucions amb tots ells.

ACTIVITAT 2: CREIX EL NOSTRE MURAL

Expressió artística

Paper d'embalar, tisores, retoladors, etc.

20 minuts

Introducció

Es recorda que és el moment de resumir els aprenentatges assolits en aquest mòdul i plasmar-los al mural dels drets que tenen present a l'espai de treball. És important fer-los veure que han anat evolucionat a mesura que ha transcorregut el programa i que aquest fet es veu reflectit en el seu mural.

Desenvolupament

S'inicia el treball col·laboratiu entre els participants per tal de decidir què afegeixen o què canvien del mural dels Drets. Una vegada tenen decidit què i com ho posaran, han d'iniciar la tasca i plasmar-ho al mural.

Com la resta d'activitats d'elaboració del mural, en acabar l'activitat s'ha de fer una fotografia per poder guardar una imatge gràfica del resultat d'aquest punt del mural.

Conclusió

S'exposa que en la sessió final acabaran la seva elaboració del mural amb tot allò que creguin que pugui faltar o s'hagi de modificar. A més, s'esmenta que tindran l'oportunitat d'explicar quin ha estat el procés d'elaboració i el per què d'aquest producte final: expectatives, decisions i consensos, modificacions i canvis, etc.

Valoració i tancament de la sessió

En quan a la valoració i tancament de la sessió s'ha de reafirmar la idea que és important que els infants i adolescents tinguin un espai propi, però a la vegada han de ser conscients que han de ser responsables amb aquest espai i amb el que fan en ell perquè no arribi a ser perjudicial per a ells. A més, s'ha d'incidir en la idea que s'ha de contemplar aquest dret tant per un mateix com per als que els envolten i sempre vigilant que una acció pròpia no perjudiqui a una altra persona.

Mòdul Final. Avaluació

Les activitats proposades en els diferents mòduls tenen com a finalitat la promoció dels Drets de la Infància que permetin que els mateixos infants i adolescents coneguin la CDI. S'ha volgut donar resposta a la triple dimensió de l'aprenentatge: cognitiva, comportamental i emocional, a partir d'una metodologia participativa i activa. Durant el transcurs dels mòduls s'ha pretès treballar la globalitat dels drets, classificant-los segons les 3P (classificació internacional de la CDI) i afegint-hi el coneixement de la relació entre dret i responsabilitat.

El present mòdul té per objectiu reflexionar sobre els elements principals del programa que s'han establert en aquest. La finalitat és valorar els canvis i els aprenentatges assolits durant el desenvolupament del programa (crystal·lització del canvi). La reflexió i l'avaluació són elements importants en un procés d'aprenentatge ja que serveixen per conscienciar els participants de tot el que estan aprenent i que puguin observar les millores, personals i socials, que ha aportat l'aprenentatge.

Es pretén, també, recollir informació sobre el grau de satisfacció i la valoració dels participants respecte a la implementació del programa per tal d'establir propostes de millora, sigui de continguts, de forma, etc., de cara a pròximes edicions.

els canvis produïts envers el coneixement, les estratègies i les actituds sobre els Drets de la Infància dels seus protagonistes. Tanmateix, l'activitat 3 també ens ajudarà a avaluar el procés. Pel que fa al Mural dels Drets, es donen evidències a cada un dels mòduls, no només en la sessió inicial i en la sessió final, així doncs permetrà comprovar l'evolució dels aprenentatges pas a pas.

El desenvolupament d'una sessió d'avaluació exigeix un gran esforç per part dels participants i una gran capacitat de concentració. Es tracta d'un esforç que val la pena, ja que dona peu a que els participants observin els canvis que s'han produït en la seva forma de pensar i actuar. Per això, és fonamental motivar els participants perquè posin el màxim d'interès en la realització d'aquesta sessió.

Objectius

- Comprovar els propis coneixements sobre Drets de la Infància
- Valorar els continguts, la metodologia i el funcionament del programa

Continguts

- El coneixement sobre els Drets de la Infància
- Els continguts, la metodologia i el funcionament del programa

Sessió 11. I el camí ha estat...

Introducció de la sessió

Aquesta sessió es compon de 3 activitats. La primera activitat està dedicada a la complementació de nou, del qüestionari de dilemes morals que s'havia emplenat en la sessió 0. La segona activitat se centra en la valoració de la implementació del programa. I la tercera activitat, pretén finalitzar el mural dels drets, l'objecte de permanència que ha acompanyat els participants durant el transcurs del programa. Tant l'activitat 1 com l'activitat 3 pretenen avaluar els resultats del programa, avaluen

ACTIVITAT 1: EN EL CAS QUE... (RESULTATS)

Treball individual

Qüestionari de Dilemes Morals (fitxa 0)

20 minuts

Introducció

S'explica la importància de la complementació del qüestionari de dilemes morals per tal de comprovar si existeixen diferències entre la primera sessió i aquesta pel que fa als seus coneixements sobre els Drets de la Infància. S'ha de fer esment que aquesta és individual i que es

tracta d'expressar allò que saben sigui molt o poc, pensin que estigui bé o no, no es considera que hi ha respostes correctes o incorrectes sinó visions diferents segons la percepció de cada participant.

Desenvolupament

S'entrega el qüestionari de dilemes morals als participants amb les instruccions que han de seguir per poder complimentar-lo. La persona dinamitzadora ha d'estar atenta als dubtes que puguin anar sorgint durant el desenvolupament de l'activitat.

Conclusió

El qüestionari de dilemes morals és un instrument d'avaluació que serveix de Posttest per a l'avaluació de resultats, fet que comportarà que es compari amb el mateix qüestionari que ja van emplenar en la sessió inicial (Pretest – Posttest).

ACTIVITAT 2: QUÈ M'EMPORTO?

Treball de reflexió individual i grupal

Ítems possibles d'avaluar (fitxa 20)

Gomets i Post-its de colors

20 minuts

Introducció

S'introdueix l'activitat explicant la importància de valorar la implementació del programa per tal de prendre en consideració les aportacions per a futures aplicacions del programa amb altres participants.

Desenvolupament

En primer lloc s'explica que es penjaran una sèrie de folis a la paret de l'espai. En cada un d'ells hi haurà escrit un aspecte que vulguem avaluar. S'adjunta en la fitxa 20 una sèrie d'ítems que es consideren importants avaluar, però la persona dinamitzadora és qui decidirà què avalua i què no, podent afegir o traure ítems. També es deixaran gomets de colors i post-its damunt la taula. Cada color simbolitza una puntuació (verd: m'ha agradat molt; blau: ha estat bé; groc: m'ha agradat poc; roig-rosa: no m'ha agradat gens).

Seguidament s'explicarà als participants que pensin de quin color posaran el gomet a cada un dels aspectes de

la paret i si volen afegir algun comentari que s'escriurà en un post-it del mateix color.

Es convida als participants a aixecar-se i enganxar un gomet a cada un dels folis i els possibles comentaris als post-its corresponents. Aquests post-its els hauran d'enganxar davall de l'aspecte corresponent.

Quan tothom ha acabat s'observa quin color predomina en cada foli i es comenta el resultat amb els participants de manera lliure i sense individualitzacions. Pot ser que els folis tinguin un color dominant, però també pot donar-se que els colors apareguin barrejats, és aquí quan amb el comentari oral a l'aula, el grup explicarà per què es dona aquesta situació. Els post-its, també, ajudaran a donar veu als colors. No obstant, no s'han de llegir tots els post-its perquè cauríem en l'avaluació individual, sinó que la persona dinamitzadora pot fer-hi una primera ullada i veure quin aspecte és el més comentat i buscar el debat o el perquè entre els participants.

Conclusió

Per concloure l'activitat s'ha d'apuntar la importància de l'avaluació per deixar constància dels sentiments i emocions que ha aportat el programa i fer notar la diferència que pot donar-se entre participants. Tanmateix, s'ha d'apuntar la importància de l'avaluació per donar a conèixer aquells aspectes que han funcionat correctament i aquells que necessiten millorar per a pròximes aplicacions del programa.

ACTIVITAT 3: EL NOSTRE MURAL: UNA REALITAT

Expressió artística

Paper d'embalar, tisores, retoladors, etc.

20 minuts

Introducció

Es presenta aquesta activitat com l'última vegada que modificaran el mural dels Drets. És en aquesta sessió quan retocaran i finalitzaran el mural. És important fer-los veure que han anat evolucionat a mesura que ha transcorregut el programa i que aquest fet es veu reflectit en el seu mural.

Capítol 2: Itinerari d'Aprenentatge Grup. Mòdul Final. Avaluació

Desenvolupament

S'inicia el treball col·laboratiu entre els participants per tal de decidir què afegixen o què canvien del mural dels Drets. Una vegada tenen decidit què i com ho posaran, han d'iniciar la tasca perquè una vegada s'acabi la sessió quedi enllestit definitivament el mural dels drets. Com la resta d'activitats d'elaboració del mural, en acabar l'activitat s'ha de fer una fotografia per poder guardar una imatge gràfica del resultat final del mural. En aquest punt es donarà espai perquè els participants puguin expressar què han sentit elaborant aquest producte i què els sembla el resultat final, donant oportunitat a expressar els seus sentiments i opinions envers aquesta activitat transversal.

Conclusió

Es recorda als participants la importància d'aquest material com a representació dels aprenentatges assolits i de

la visualització que suposa tenir-lo a l'espai de treball tant per a ells com per a la resta de persones que puguin passar per allí i veure'l. S'ha de veure com un primer material de difusió de la CDI.

Valoració i tancament de la sessió

S'ha arribat a la fi del programa. Per tal de finalitzar la sessió s'exposa la importància dels aprenentatges assolits en el transcurs del programa i es fa notar la idea que han après conceptes, però també estratègies i actituds que els fan actuar de forma diferent a quan van començar i d'acord amb els seus propis drets. És important recordar, també, la consecució de més autonomia per part dels participants i que aquests aprenentatges han ajudat a la construcció del producte final. Però, sobretot, a tenir més eines per a ser subjectes actius del seu propi desenvolupament i ciutadans actius de la societat en què viuen.

Fitxa 20. Sessió 11. Activitat 2. Ítems a considerar per a l'avaluació

Valoració general

Tasques realitzades pels participants

Tasques de la persona dinamitzadora

Els continguts apresos són aplicables a la vostra vida diària

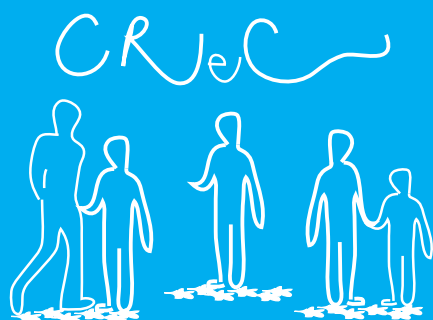
S'han aconseguit els objectius marcats en la primera sessió

La metodologia és adequada per a l'aprenentatge

**“Digues-m'ho i ho oblidó,
ensenya-m'ho i ho recordo,
involucra-m'hi i ho aprenc”**

BENJAMIN FRANKLIN (1706-1790)

Estadista i científic nord-americà

CAPÍTOL 3

Itinerari d'Aprenentatge Servei

En aquest capítol es presenten i desenvolupen les sessions de l'itinerari d'Aprenentatge Servei. Com Benjamin Franklin apunta en la cita de més amunt, no n'hi ha prou en dir o ensenyar sinó que s'ha d'involucrar la persona perquè aquesta aprengui. L'Aprenentatge Servei aporta a aquest programa una metodologia participativa i vivencial on els participants integren els coneixements apresos en les sessions d'AG i les seves experiències, juntament amb el seu desig d'autonomia i el de participació en la vida de la comunitat.

Les activitats proposades en els diferents mòduls donen resposta a les fases de l'ApS i permeten que els participants integrin els coneixements apresos en les sessions d'AG i els transformin en un producte de difusió dels Drets de la Infància. A més, adquireixen autonomia en la planificació, organització, realització de tasques així com en la presa de decisions, i participen activament en el desenvolupament de les activitats. Així doncs, la unió de tots aquests elements permet que els mateixos infants i adolescents coneguin, experimentin i sentin la CDI, al mateix temps que se senten responsables del seu propi aprenentatge i del de la seva comunitat.

Quadre Resum: Sessions de l'itinerari d'Aprenentatge Servei

Mòdul Inicial. Presentació i Motivació				
Nº sessió	Continguts	Objectius	Activitats	Estratègia, recursos i durada
0.bis	Sessió 0.bis. Motivats, llestos... JA!! El sentiment de grup El funcionament de l'Aprenentatge Servei Les experiències similars	Sentir-se part del grup Conèixer el funcionament de l'Aprenentatge Servei Valorar experiències similars	Què puc aportar? S'escriu en un post-it què creu cadascú que pot aportar al grup i en un altre amb què creu que necessita ajuda o falla. Es penjen els post-its i s'interrelacionen. De què es tracta? El dinamitzador exposa el funcionament i objectius d'aquest grup d'activitats. Una experiència nova Exposició de l'experiència de companys d'anys anteriors que han realitzat el programa o han viscut experiències semblants.	Treball en gran grup Post-its i mural 20 minuts Exposició dinamitzador/a Material de suport (PowerPoint...). 20 minuts Exposició dels companys Material de suport (PowerPoint...). 20 minuts

Mòdul Central. Elaboració del producte				
Nº sessió	Continguts	Objectius	Activitats	Estratègia, recursos i durada
1.bis	Sessió 1.bis. Detectem necessitats El context proper Les necessitats envers els Drets de la Infància	Analitzar el context proper Detectar les necessitats existents entorn els Drets de la Infància	Explorem el nostre voltant Analitzen l'entorn proper: aula, casal, escola, barri, ciutat, amics, família, etc. per tal d'identificar les necessitats existents sobre els Drets de la Infància. Què hem trobat? Exposició dels petits grups al gran grup de les troballes efectuades.	Treball en petits grups Ordinadors, connexió a Internet, material bibliogràfic, etc. 40 minuts Treball en gran grup Mural o pissarra 20 minuts
2.bis	Sessió 2.bis. Cerquem informació Els productes per difondre la CDI: recerca d'informació	Identificar productes per difondre la CDI Cercar informació sobre l'elaboració i la viabilitat dels productes pensats	Què se'ns acut? Pluja d'idees on tots els participants poden dir la seva sobre aquelles coses que creguin que podrien fer per difondre la CDI. Podem fer-ho? Es fan grups petits i es distribueixen les idees de la pluja d'idees entre aquests. Hauran de buscar informació sobre com poder-los elaborar. I ara què ve? En grup gran es plantegen les tasques que es faran a la sessió següent i s'encomenen les tasques (si es dona el cas) que poden haver quedat pendents per a la sessió següent.	Pluja d'idees Mural o pissarra 10 minuts Treball en petit grup Ordinadors, connexió a Internet 40 minuts Treball en gran grup Mural o pissarra 10 minuts
3. bis	Sessió 3.bis. Decidim què fem, amb qui, on... Els productes per difondre la CDI: possibilitats d'elaboració i viabilitat El projecte Les entitats col·laboradores (si es dona el cas)	Valorar les possibilitats d'elaboració i d'implementació dels diferents productes Definir el projecte Identificar les entitats col·laboradores (si es dona el cas)	Avantatges i desavantatges Es distribueix el grup i es reparteix entre ells la informació de les 2 sessions anteriors (necessitats i possibilitats d'actuació). Hauran de llistar els avantatges i els inconvenients del producte o productes que els ha tocat analitzar. Ja tenim projecte En grup gran hauran de debatre i arribar al consens per decidir què fer, a qui dirigir-ho i on aplicar-ho (si es dona el cas).	Philips 6/6 Documentació de la sessió anterior 15 minuts Debat i consens Mural o pissarra 45 minuts

Mòdul Central. Elaboració del producte				
Nº sessió	Continguts	Objectius	Activitats	Estratègia, recursos i durada
4.bis	Sessió 4.bis. Formem i organitzem els grups de treball Els grups de treball Les etapes de treball	Definir els grups de treball Fixar les etapes de treball	Com ens distribuïm? Planificar entre tots els membres del grup i tenint en compte l'activitat de la sessió inicial i les qualitats i capacitats dels participants, la distribució de les tasques i rols per a l'elaboració del producte (tant de treball com de gestió i organització). Passos a seguir Es planifiquen i distribueixen les tasques, la temporització i els materials que es necessitaran per arribar al producte final.	Treball en gran grup Mural o pissarra Taula de distribucions 30 minuts Treball en gran grup Mural o pissarra 30 minuts

Mòdul Central. Elaboració del producte				
Nº sessió	Continguts	Objectius	Activitats	Estratègia, recursos i durada
5.bis 6.bis 7.bis 8.bis	Sessió 5.bis. Sessió 6.bis. Sessió 7.bis. Sessió 8.bis. Elaborem el producte I, II, III, IV Les primeres idees Els aprenentatges de les sessions d'AG La recopilació i redacció dels continguts del producte L'ampliació, correcció i modificació de la redacció dels continguts La il·lustració del producte La maquetació del producte La revisió del producte final	Indicar les primeres idees (continguts, disseny, etc.) Cercar informació que inclourem al producte Incorporar els aprenentatges de les sessions d'Aprenentatge Grupal Recopilar i redactar els continguts Ampliar, corregir i/o modificar la redacció dels continguts Il·lustrar el producte (si es dóna el cas) Maquetar el producte per a la versió definitiva Revisar el producte final i esmenar els errors si hi són	Anem per feina Multi-sessió que s'adaptarà al ritme dels participants i al temps de dedicació convenient per a cada etapa. El que s'ha de tenir en compte és que es treballarà en grups petits i que en acabar cada sessió hi haurà uns 10 minuts de debat, planificació i consens per posar en comú el què s'ha estat treballant en aquella sessió i les tasques que resten per a la següent.	Treball en petits grups Ordinadors, connexió a Internet, material bibliogràfic, continguts sessions AG, material fungible, material no fungible, etc. (aquests dependran molt del producte que elegeixin els participants) 50 minuts (de cada sessió) Treball en gran grup Disseny del projecte i taula de planificació de tasques 10 minuts (de cada sessió)
9.bis	Sessió 9.bis. Preparem la presentació del producte La presentació de la difusió del producte	Preparar la presentació per difondre el producte	Com fem per què els agradi? Es decideix i es prepara el material necessari per a la difusió del producte elaborat, pensant en els receptors de la sessió, en què aquesta sigui entretinguda i dinàmica. Tots participem Distribució de tasques i rol que adoptarà cadascun dels participants en la sessió final de presentació del producte.	Treball en gran grup i en petits grups Producte final Material segons conveniència dels participants 50 minuts Debat i consens Mural o pissarra 10 minuts

Mòdul Central. Elaboració del producte

Nº sessió	Continguts	Objectius	Activitats	Estratègia, recursos i durada
10.bis	Sessió 10.bis. Reflexionem i avaluem Els Drets de la Infància: aprenentatges assolits Les perspectives de futur	Reflexionar i avaluar els aprenentatges assolits i els resultats (producte) Projectar perspectives de futur	Què ens ha semblat? Reflexió i avaluació d'aquest grup de sessions: avaluació dels aprenentatges assolits, avaluació del resultat obtingut, avaluació de la metodologia. I ara és quan...? Realitzar una pluja d'idees sobre què fer amb el producte i les perspectives de futur- Podem continuar actualitzant-lo? El podem portar a la pràctica? Etc.	Discussió dirigida i debat Fitxes d'avaluació Mural o pissarra 40 minuts Pluja d'idees Mural o pissarra 20 minuts

Mòdul Final. Difusió i Celebració

Nº sessió	Continguts	Objectius	Activitats	Estratègia, recursos i durada
11.	Sessió 11.bis. Presentem el producte de difusió El producte de difusió Aportacions de l'experiència viscuda	Presentar el producte de difusió Celebrar l'experiència viscuda	Esperem que us agradi Presentació per part dels participants del producte elaborat. Es tracta que ho expliquin com si l'anessin a vendre i algú els hi hagués de comprar. Han de vendre el producte però també el procés d'elaboració que donarà valor a aquest. Ens mereixem celebrar-ho Celebració de la finalització del projecte i de la consecució dels objectius d'aquests. Es tracta de donar valor a la formació realitzada, als vincles adquirits, però sobretot de donar reconeixement a la feina feta pels participants. És important fer partícip d'aquesta activitat a totes les persones que hagin pogut col·laborar en el transcurs del programa.	Exposició dels participants Producte final Material de suport (si ho creuen necessari) 40 minuts Trobada en gran grup Begudes i aliments 20 minuts

Mòdul Inicial. Presentació i Motivació

El treball en l'Aprenentatge – Servei requereix de la interacció entre els participants. Per aquest motiu, és primordial crear un clima favorable que permeti establir una dinàmica de grup fluida i oberta en la qual les persones participants se sentin còmodes per posar en comú els seus punts de vista, experiències i sentiments. Aquesta sessió inicial vol crear l'ambient de confiança que determini el funcionament de les sessions posteriors i que motivï els participants a mantenir la seva implicació en elles.

Per altra banda, en aquesta sessió inicial s'exposarà el funcionament, els continguts i la metodologia en què es basa cadascuna de les sessions següents per tal que les persones integrants del grup puguin tenir una idea general de com desenvoluparan l'ApS i quin resultat n'obtin- dran d'aquest.

Per últim, es pretén que els participants coneguin experiències similars. D'aquesta manera, es pretén que els participants reconeguin els beneficis del programa i de la metodologia de l'ApS en concret, així com motivar-los per a la realització de les activitats i les tasques pertinents per obtenir un resultat final òptim.

Sessió 0.bis. Motivats, llestos... JA!!

Introducció de la sessió

Es dona la benvinguda als participants i s'introdueix el què es farà durant l'hora següent. En primer lloc es farà una activitat de motivació i implicació al grup. Tot seguit s'explicarà el funcionament d'aquest grup de sessions. I, finalment, si hi ha l'oportunitat, es donarà pas a l'explicació de l'experiència de companys que ja hagin fet el programa o hagin passat per experiències semblants.

Objectius

- Sentir-se part del grup
- Conèixer el funcionament de l'Aprenentatge Servei
- Valorar experiències similars

Continguts

- El sentiment de grup
- El funcionament de l'Aprenentatge Servei
- Les experiències similars

ACTIVITAT 1: QUÈ PUC APORTAR?

Treball individual i treball en gran grup

Post-its, bolígrafs i mural

20 minuts

Introducció

S'inicia l'activitat explicant que tothom té característiques diferents i que cadascú pot aportar a un grup. Es tracta de motivar i implicar als participants en el desenvolupament del programa i fer veure que tots ells tenen un paper important en aquest.

Desenvolupament

Es reparteixen dos post-its, si pot ser, de diferents colors a cada un dels participants. En un hi hauran d'escriure allò que creuen que poden aportar al grup. Han de ser característiques positives que ajudin en el desenvolupament de les activitats. Per exemple: motivació, constància, ser un manetes, extraversió, etc. En l'altre hi hauran d'escriure una característica en la que fallen o necessiten ajuda. Per exemple: poc constant, no sé dibuixar, massa xerraire, etc.

Una vegada es tenen escrits els post-its s'enganxen en un mural o a la pissarra en dos columnes segons siguin aportacions o necessitats. Tot seguit, es demana als participants que intentin relacionar els post-its d'un costat amb els de l'altre i es comenta en grup tant les característiques sorgides com les interrelacions que s'han establert.

La persona dinamitzadora guiarà el breu debat i farà que no es quedin post-its sense relacionar. Es poden destacar aspectes relacionats amb la motivació personal que els han dut a participar del grup i les aportacions que poden fer cadascun comprovant la complementarietat dels participants.

Capítol 3: Itinerari d'Aprenentatge Servei. Mòdul Inicial. Presentació i Motivació

Conclusió

Per concloure, es ressaltarà que el grup està format per persones amb diferents característiques, la qual cosa enriqueix l'aprenentatge de totes elles i s'aconseguiran objectius més complexos amb la cooperació i col·laboració de tots.

ACTIVITAT 2: DE QUÈ ESTRACTA?

Exposició de la persona dinamitzadora

Material de suport (Presentació PowerPoint, etc.)

20 minuts

Introducció

És important conèixer quins són els passos a seguir i quines seran les tasques que hauran de realitzar els participants en el transcurs d'aquest grup de sessions. S'introdueix l'activitat definint, breument, l'ApS i mencionant que seguidament es donarà a conèixer el seu funcionament.

Desenvolupament

La persona dinamitzadora exposa el funcionament i els objectius de cadascun dels mòduls i les sessions que els componen. En aquest cas només s'especificaran els que tenen a veure amb les sessions d'Aprenentatge Servei. Aquells que tenen a veure amb l'Aprenentatge Grup s'hauran explicat degudament en la sessió corresponent a aquest grup d'activitats.

Es mostra el funcionament establert per tal de desenvolupar les activitats d'ApS. L'objectiu és que coneguin les etapes que hauran de seguir per tal d'elaborar el producte de difusió dels Drets de la Infància i així aconseguir els objectius. Tot seguit, s'obre un petit debat per tal d' aclarir els dubtes que es plantegin i els equívocs que es puguin donar.

La persona dinamitzadora és qui decideix si elabora algun material de suport com ara una presentació PowerPoint, etc. per tal de desenvolupar l'activitat. Les diferents sessions es poden presentar ressaltant que aquestes segueixen l'ordre lògic dels projectes d'ApS i que la seva finalitat és l'elaboració d'un producte per a la difusió dels Drets de la Infància. Per a la preparació de l'activitat es pot fer ús del material del capítol 1, característiques del programa, on es pot trobar l'explicació de

l'estructura de les sessions d'ApS i d'en què ha de consistir el producte de difusió.

Conclusió

Per concloure l'activitat és important motivar els participants perquè s'impliquin i elaborin un producte de difusió creatiu i significatiu que pugui beneficiar el seu entorn proper així com a ells mateixos fent-los conscients del seu paper en la societat.

També, és important recordar que el producte final permetrà l'avaluació grupal dels aprenentatges adquirits tant en les sessions d'AG com de les sessions d'ApS i obtenir dades per a l'avaluació de resultats.

ACTIVITAT 3: UNA EXPERIÈNCIA NOVA

Exposició dels companys

Material de suport (Presentació PowerPoint, etc.)

20 minuts

Introducció

En aquesta activitat es pretén presentar experiències d'altres companys similars a la que estan a punt de viure els participants per tal de valorar la vivència i que sigui un al·licient motivador per a ells.

Desenvolupament

En el cas que sigui la segona vegada que es realitza aquest programa, el desenvolupament d'aquesta activitat versarà en el fet que els participants que ja l'hagin dut a terme presentin la seva experiència i el resultat final d'aquesta. En el cas que sigui la primera vegada que es fa, la persona dinamitzadora buscarà, prèviament, altres companys que hagin experimentat programes similars perquè exposin la seva vivència. En el seu defecte es pot buscar a la xarxa altres experiències d'ApS que s'adaptin al programa.

El material necessari per al desenvolupament de l'activitat dependrà de les persones que vinguin a fer l'exposició. S'haurà de tenir en compte a l'hora de parlar amb ells i de planificar l'activitat.

Conclusió

S'ha de concloure l'activitat fent notar els beneficis que aporta un tipus de programa com aquest i la metodologia

gia d'ApS tant per a la mateixa persona que realitza el programa com per a les persones que reben el servei, en aquest cas que gaudiran del producte de difusió dels Drets de la Infància.

Valoració i tancament de la sessió

Es finalitza la sessió resumint el què s'ha treballat. Es tracta de recordar la importància d'implicar-se al

grup i que siguin conscients que tots i cadascun d'ells poden aportar qualitats i capacitats positives al grup. S'ha d'incidir en la idea que entre tots poden arribar a l'objectiu proposat pel programa: conèixer i aplicar els seus propis drets més a fons i elaborar un material de difusió dels Drets de la Infància per a la societat. Actuant individualment serà difícil aconseguir-ho.

Mòdul Central. Elaboració del producte

El mòdul central pretén sistematitzar les sessions i activitats necessàries per tal d'elaborar el producte de difusió dels Drets de la Infància. En el transcurs d'aquestes activitats es pretén que els participants adquireixin autonomia en la planificació, organització, realització de tasques així com en la presa de decisions, i participin activament en el desenvolupament de les activitats.

En aquest tipus d'activitats els participants integren els coneixements apresos en les sessions d'AG, amb les seves experiències vitals i amb el seu desig d'autonomia i de participació en la vida de la comunitat. Aprenen a partir de l'acció – reflexió ja que treballen amb altres companys, cerquen i apliquen allò que han après en el producte que estan elaborant i, alhora, reflexionen sobre les necessitats reals de la comunitat i sobre l'increment dels seus coneixements i destreses. Per tant, podríem anotar que en aquest l'itinerari d'ApS també es desenvolupen les tres dimensions de l'aprenentatge: cognitiva, comportamental i emocional.

La utilització de l'ApS permet l'aprendre a emprendre ja que evidencia que els petits canvis són possibles i brinda oportunitats de canvi. A més, dóna sentit als continguts apresos en l'itinerari d'AG, possibilita espais de participació, el treball en xarxa i promou aprenentatges entre els participants que els comprometen amb la societat.

Sessió 1.bis. Detectem necessitats

Introducció de la sessió

S'introdueix la sessió exposant la importància d'analitzar el context proper i detectar les necessitats que s'hi donen envers els Drets de la Infància. Conèixer l'entorn permetrà elaborar un producte més significatiu i efectiu per als beneficiaris i ajudarà a justificar la necessitat de l'elaboració del producte. Cal reflexionar sobre la situació social que ens envolta i el repte que es vol afrontar.

Objectius

- Analitzar el context proper
- Detectar les necessitats existents entorn els Drets de la Infància

Continguts

- El context proper
- Les necessitats envers els Drets de la Infància

ACTIVITAT 1: EXPLOREM EL NOSTRE VOLTANT

Treball en petits grups

Ordinadors, connexió a Internet, material bibliogràfic, etc.

40 minuts

Desenvolupament

Es demana als participants que formin grups petits (3-5 persones). En grup hauran d'explorar l'entorn proper: aula, casal, escola, barri, ciutat, amics, família, etc. per tal d'i-

identificar les necessitats existents sobre els Drets de la Infància. Per fer-ho podran fer ús dels ordinadors i de la xarxa d'internet però també poden pensar en fer una visita al casal social del barri o a la plaça on es troben els veïns per les tardes.

La persona dinamitzadora anirà passant pels grups per tal d'ajudar-los i orientar-los en les troballes realitzades. S'ha de plantejar als participants que es tracta de trobar les necessitats de l'entorn pròxim i no pensar en necessitats més allunyades i crítiques com desastres o desgràcies, allò al que ells puguin arribar amb la seva acció.

ACTIVITAT 2: QUÈ HEM TROBAT?

Treball en gran grup

Mural o pissarra

20 minuts

Desenvolupament

Aquesta activitat és la segona part de l'activitat anterior. Es tracta d'exposar en gran grup les troballes efectuades pels petits grups sobre les necessitats de l'entorn sobre els Drets de la Infància. Amb l'exposició es pretén que es pugui crear debat i es detectin les necessitats existents i que es volen donar resposta amb aquest programa.

Valoració i tancament de la sessió

Per finalitzar la sessió és important reflexionar entre tots i ser conscients de la importància de donar resposta a les necessitats de l'entorn i de ser participants del canvi de la societat en la que viuen, a més d'apoderar-se del projecte i fer-se'l propi des d'un principi.

Sessió 2.bis. Cerquem informació

Introducció de la sessió

Una vegada definides les necessitats que es donen a l'entorn es pretén que s'identifiquin quins poden ser els productes que millor responen a les necessitats existents i a les que es pretén donar resposta.

Objectius

- Identificar productes per difondre la CDI
- Cercar informació sobre l'elaboració i la viabilitat dels productes pensats

Continguts

- Els productes per difondre la CDI: recerca d'informació

ACTIVITAT 1: QUÈ SE'NS ACUT?

Pluja d'idees

Mural o pissarra

10 minuts

Desenvolupament

A partir de la pluja d'idees es planteja als participants que aportin idees sobre productes o accions que puguin ser útils per difondre els Drets de la Infància. En aquest cas no es tracta de valorar la idoneïtat de les aportacions sinó de recollir tantes propostes com sigui possible. Aquestes s'aniran apuntant a la pissarra o mural, i es recolliran en un document per poder ser utilitzades en l'activitat següent.

ACTIVITAT 2: PODEM FER-HO?

Treball en petit grup

Ordinadors, connexió a Internet

40 minuts

Desenvolupament

Es distribueixen els participants en grups petits de 3-5 persones depenent del nombre de participants al programa. A cada un dels grups se'ls reparteixen algunes de les idees sorgides en la pluja d'idees de l'activitat 1. Per a cada una de les idees els grups hauran de buscar informació de com elaborar el producte i de la seva idoneïtat.

ACTIVITAT 3: I ARA QUÈ VE?

Treball en gran grup

Mural o pissarra

10 minuts

Desenvolupament

Un cop feta la recerca d'informació sobre els possibles productes a elaborar, els participants se situen en grup gran i entre ells es planifiquen les tasques que hauran de fer en la sessió següent i s'encomanen les tasques, en cas necessari, que hagin quedat pendents per a la sessió següent.

Valoració i tancament de la sessió

La sessió pot concloure reflexionant sobre la importància de tenir informació sobre les avantatges i desavantatges dels possibles productes per difondre la CDI, fet que ajuda a concretar la proposta i a valorar la idoneïtat d'aquests.

Sessió 3.bis.

Decidim què fem, amb qui, on...

Introducció de la sessió

Una vegada recopilada la informació necessària és important ordenar les idees i aclarir la finalitat, així com planificar les accions per tal d'elaborar el producte de difusió de la CDI que es pretén. S'han de definir i acordar amb el grup el conjunt de decisions preses i les accions a desenvolupar.

Objectius

- Valorar les possibilitats d'elaboració i d'implementació dels diferents productes
- Definir el projecte
- Identificar les entitats col·laboradores (si es dona el cas)

Continguts

- Els productes per difondre la CDI: possibilitats d'elaboració i viabilitat
- El projecte
- Les entitats col·laboradores (si es dona el cas)

ACTIVITAT 1: AVANTATGES I DESAVANTATGES

Philips 6/6

Documentació de la sessió anterior

15 minuts

Desenvolupament

En primer lloc, es tracta de valorar les possibilitats d'elaboració i implementació de les diferents propostes per tal de decidir quina serà la que es realitzarà.

Es distribueix el grup en 6 petits grups i es reparteix entre ells la informació de les 2 sessions anteriors (necessitats de l'entorn i possibilitats de productes). Cada grup haurà de llistar els avantatges i les desavantatges del producte o productes que els ha tocat analitzar. Es tracta que valorin quina és la millor opció entre tots per donar resposta a les necessitats a cobrir i que contemplin quin és el més viable per poder-lo elaborar durant el transcurs del programa.

ACTIVITAT 2: JA TENIM PROJECTE!

Debat i consens

Mural o pissarra

45 minuts

Desenvolupament

Un cop s'han llistat els avantatges i desavantatges en petits grups, es tracta que els participants es reunixin en gran grup i debatin sobre els apunts presos. Al finalitzar aquesta estona de debat hauran d'arribar al consens i haver planificat l'acció. Per tal que quedi plasmada i acompanyi el programa, aquestes poden quedar recollides en un mural que es penjarà en l'espai on es realitzi el programa.

Les decisions a prendre són:

- què fer: definició de quin projecte faran per tal que quedin explícits els resultats que es volen assolir
- per què: resumir el diagnòstic o anàlisi de l'entorn i el perquè s'hi vol actuar
- per a qui: aclarir la població destinatària del producte i reflexionar sobre les seves característiques i on s'aplicarà si es dona el cas
- amb què: com ho faran i quins recursos faran falta tant materials com econòmics

Valoració i tancament de la sessió

La sessió s'ha de concloure reflexionant sobre les premisses marcades per tal d'iniciar el producte, les quals demanen implicació per part de tots els participants. És important que s'hagi arribat a un consens per tal que tots els participants se sentin part del projecte i estiguin motivats al màxim. Abans d'acabar la sessió s'ha de penjar el mural elaborat perquè resti visible a l'espai per tal que acompanyi durant el transcurs del programa.

Sessió 4.bis. Formem i organitzem els grups de treball

Introducció de la sessió

Les decisions preses en la sessió anterior demanen d'una sèrie de compromisos per part dels participants i d'una sèrie de tasques a realitzar. S'ha d'organitzar el grup per saber com s'acabarà elaborant el producte i qui seran els encarregats de realitzar cada una de les tasques. L'organització facilitarà l'èxit del producte i del programa.

Objectius

- Definir els grups de treball
- Fixar les etapes de treball

Continguts

- Els grups de treball
- Les etapes de treball

ACTIVITAT 1: COM ENS DISTRIBUÏM?

Treball en gran grup

Mural o pissarra

Taula de distribucions

30 minuts

Desenvolupament

D'acord amb el recollit en les sessions anteriors, en gran grup es decidirà la formació d'equips i es planificarà la distribució de les tasques. Es tracta de crear debat i decidir entre tots els participants que pot fer cadascú. És important tenir en compte la diversitat dels participants i l'especialització que es necessària en cada una de les tasques per a la distribució. Per ajudar en la presa de decisions seria bo utilitzar el material de la sessió inicial on cadascú va mencionar una característica positiva que podia aportar al grup.

Es poden plasmar els acords sobre la distribució en el mural o document que es va començar en la sessió anterior on es planificaven les accions del projecte. En aquest cas es tracta de distribuir els rols i les tasques de cadascun dels participants tant siguin de treball pràctic com de gestió o organització.

ACTIVITAT 2: PASSOS A SEGUIR

Treball en gran grup

Mural o pissarra

30 minuts

Desenvolupament

Un cop s'ha decidit què fer, per a qui i com fer-ho i s'han distribuït els rols entre els participants, és important concretar les tasques que s'han de dur a terme per aconseguir els objectius i elaborar el producte de difusió dels Drets de la Infància.

En aquesta activitat cal ser molt minuciosos i pensar en totes les tasques que s'han d'organitzar i distribuir (tasques, temporització, material, pressupost, difusió, etc.) i deixar-les plasmades en un document ben visible a l'espai de treball perquè tothom sàpiga quina és la seva funció i la seva responsabilitat.

El document resultant, on es resumeix la feina feta des de la sessió 0, ha de servir perquè els participants s'impliquin al màxim en l'elaboració del producte, perquè augmenti la seva autoestima i se sentin apoderats i membres actius en la societat que els envolta. Així doncs, subjectes actius i de drets.

Valoració i tancament de la sessió

La sessió ha de concloure amb la reflexió sobre la responsabilitat de cadascun dels participants amb el programa i, sobretot, amb els seus companys. S'ha d'entreure la idea que sense la implicació de tots no s'assoliran els objectius desitjats i el producte no serà el que s'espera.

Sessions 5, 6, 7, 8.bis. Elaborem el producte I, II, III, IV

Introducció de la sessió

Un cop enllestida la planificació és hora de passar a l'acció. En aquest cas es presenta una multisessió. Es considera que són necessàries més d'una sessió per tal d'elaborar el producte. El nombre d'aquestes sessions podrà variar segons el producte elegit i la complexitat o dedicació que requereixi, però l'objectiu ha de ser sempre el mateix: elaborar el producte de difusió dels Drets de la Infància.

Objectius

- Indicar les primeres idees (continguts, disseny, etc.)
- Cercar informació que inclourem al producte
- Incorporar els aprenentatges de les sessions d'Aprenentatge Grup
- Recopilar i redactar els continguts
- Ampliar, corregir i/o modificar la redacció dels continguts
- Il·lustrar el producte (si es dóna el cas)
- Maquetar el producte per a la versió definitiva
- Revisar el producte final i esmenar els errors que hi pugui haver

Continguts

- Les primeres idees
- Els aprenentatges de les sessions d'AG
- La recopilació i redacció dels continguts del producte
- L'ampliació, correcció i modificació de la redacció dels continguts
- La il·lustració del producte
- La maquetació del producte
- La revisió del producte final

ACTIVITAT 1: ANEM PER FEINA

Treball en petits grups

Ordinadors, connexió a Internet, material bibliogràfic, continguts sessions AG, material fungible, material no fungible, etc. (el material dependrà del producte que elegeixin els participants)
50 minuts (de cada sessió)

Treball en gran grup

Disseny del projecte

Taula de planificació de tasques

10 minuts (de cada sessió)

Desenvolupament

Com ja hem comentat en la introducció de la sessió es tracta d'una multi-sessió. Durant aquestes es pretén que s'elabori el producte de difusió de la CDI i el desenvolupament de les activitats dependrà del producte escollit i les tasques que requereixi la seva elaboració.

Les sessions s'adaptaran al ritme dels participants i al temps de dedicació convenient per a cada etapa. El que s'ha de tenir en compte es que es treballarà en grups petits i que en acabar cada sessió hi haurà uns 10 minuts de debat, planificació i consens per posar en comú el que s'ha estat treballant i les tasques que resten per a la següent sessió.

Valoració i tancament de la sessió

Cada una de les sessions es clourà amb el resum de les tasques realitzades i d'aquelles que queden pendents. Ara bé, també es important finalitzar les sessions donant importància a la implicació dels participants per a la realització de les tasques i motivar-los perquè continuïn entusiasmats amb el programa. Si és necessari, s'haurà de donar un toc d'atenció a aquelles que no s'impliquin tant.

Sessió 9.bis. Preparem la presentació del producte

Introducció de la sessió

Un aspecte fonamental en aquest programa i en l'itinerari d'ApS és la presentació del producte de difusió dels Drets de la Infància elaborat pels participants. És important que el producte sigui conegut i valorat per altres persones a banda dels participants o de la persona dinamitzadora ja que la seva finalitat és contribuir en la millora de la societat. En aquesta sessió es pretén que els participants pensin, preparin i distribueixin els rols per tal de fer la presentació.

Objectius

- Preparar la presentació per difondre el producte

Continguts

- La presentació de la difusió del producte

ACTIVITAT 1: COM FEM PER QUÈ ELS AGRADI?

Treball en gran grup i en petits grups

Producte final

Material segons conveniència dels participants

50 minuts

Desenvolupament

En gran grup es decideix com es vol fer la presentació del producte final i a les persones que es convidarà a l'acte. S'ha de pensar en els receptors de la presentació. Aquesta ha de ser entretinguda, dinàmica i creativa. A més, ha de permetre que els assistents se'n puguin fer una idea ben acurada del producte i doni la possibilitat d'oportunitats de contactes per portar-lo a terme en un futur.

Tot seguit, es distribueixen les tasques per tal d'elaborar el material necessari per a la presentació del producte realitzat. S'ha d'elaborar el material propi per a la presentació, però, també, el llistat de convidats, les invitacions per a l'acte, etc.

ACTIVITAT 2: TOTS PARTICIPEM

Debat i consens

Mural o pissarra

10 minuts

Desenvolupament

Al final de la sessió s'ha de deixar una estona perquè entre tots els participants s'acordi la distribució de tasques i el rol que adoptarà cadascun dels participants en la sessió final de presentació del producte. Aquesta dependrà del producte i d'on han decidit que farien la difusió. Seria bo que tots els participants puguin tenir un rol actiu en el desenvolupament de la presentació perquè se sentin reconeguts i participants de la feina feta.

Valoració i tancament de la sessió

La sessió pot concloure valorant la importància de la presentació del producte per tal de trobar oportunitats de posada en funcionament d'aquest. A més, és important subratllar el paper actiu de tots els participants i la seva contribució perquè aquest acte sigui un èxit. També, s'ha de deixar valorar l'esforç realitzat fins el moment i evi-

denciar que durant el transcurs del programa han adquirit moltes capacitats que els permetran fer una presentació excel·lent.

Sessió 10.bis. Reflexionem i avaluem

Introducció de la sessió

La sessió que es presenta té per objectiu reflexionar i avaluar els aprenentatges assolits i els resultats aconseguits així com proposar línies de futur que es relacionin amb el producte elaborat o que hagin sorgit durant el transcurs del programa. La reflexió i l'avaluació són elements importants en un procés d'aprenentatge ja que serveixen per conscienciar els participants de tot el que estan aprenent i que puguin observar les millores, personals i socials, que ha aportat l'aprenentatge.

Objectius

- Reflexionar i avaluar els aprenentatges assolits i els resultats (producte)
- Projectar perspectives de futur

Continguts

- Els Drets de la Infància: aprenentatges assolits
- Les perspectives de futur

ACTIVITAT 1: QUÈ ENS HA SEMBLAT?

Discussió dirigida i debat

Fitxes d'avaluació

Mural o pissarra

40 minuts

Desenvolupament

Entre tots els participants es realitza un debat per tal de reflexionar i avaluar aquest grup d'activitats. Es tracta d'avaluar els aprenentatges assolits com ara el treball en equip, la responsabilització, etc. Però, també, d'avaluar el resultat obtingut, és a dir el producte de difusió dels Drets de la Infància elaborat. En definitiva, es pretén que es reflexioni i s'avalui la metodologia de l'itinerari d'ApS i que es valori el creixement personal que han assolit els participants.

La persona dinamitzadora ha de dirigir la discussió i el debat. Aquesta ha d'ajudar-se de les reflexions sorgides en el transcurs del programa, de les anotacions personals i de les anotacions al diari d'AULA. Es tracta que es faci balanç de tot el que s'ha anat interioritzant, tot afegint-hi la visió de conjunt del camí recorregut.

ACTIVITAT 2: I ARA ÉS QUAN...?

Pluja d'idees

Mural o pissarra

20 minuts

Desenvolupament

Abans d'acabar la sessió es pretén que entre els participants es realitzi una pluja d'idees on puguin expressar

totes les ocurrències sobre què fer amb el producte i les perspectives de futur, és a dir i ara què en fem? Podem continuar actualitzant-lo? El podem portar a la pràctica? Etc.

Valoració i tancament de la sessió

S'ha de concloure la sessió evidenciant la importància dels aprenentatges assolits i dels processos interioritzats pels participants al llarg del programa. És important fer-los veure el creixement personal aconseguit i l'apoderament com a subjectes actius del seu desenvolupament així com de la societat en la que viuen. S'ha de procurar que els participants reconguin l'experiència del programa com alguna cosa més que una sèrie d'activitats passatgeres i animar-los a que li donin continuïtat.

Mòdul Final. Difusió i Celebració

Les activitats proposades en els diferents mòduls d'aquest itinerari han tingut com a finalitat l'elaboració d'un producte de difusió per tal de promocionar els Drets de la Infància en la societat. Aquest ha estat elaborat pels mateixos infants i adolescents i ha pretès que aquests incorporessin els coneixements apresos en l'itinerari d'AG sobre els Drets de la Infància per tal d'aplicar-los al producte així com en les seves activitats diàries.

El present mòdul té per objectiu presentar el producte de difusió de la CDI que s'ha elaborat en el transcurs del programa. Aquesta permetrà observar l'evolució en els aprenentatges però, sobretot, donar a conèixer allò que s'ha fet i iniciar la recerca de "compradors" per al producte. És a dir, es pretén mostrar el producte i la seva utilitat que permetin l'inici de converses per tal d'aconseguir oportunitats per aplicarlo.

Per altra banda, és important acabar el programa celebrant la culminació d'aquest. Amb la celebració es pretén agrair els esforços que s'han fet i reforçar l'autoestima. És el moment de valorar les fites aconseguides pel grup i tot el

que s'ha avançat gràcies al compromís i la feina entre tots els membres del grup.

Sessió 11 bis.

Presentem el producte de difusió

Introducció de la sessió

Com ja s'ha comentat la presentació del producte de difusió és fonamental en aquest programa. Per una banda, per mostrar a la resta de la societat: famílies, amics, professors, veïns, etc. el que han elaborat per col·laborar en la millora del seu entorn. Aquest fet ajudarà a millorar la imatge social dels infants i adolescents entre alguns sectors de la població i els podran visualitzar com a responsables i agents actius de la societat. Per altra banda, per valorar l'esforç realitzat, els resultats obtinguts i si s'han assolit els objectius plantejats a l'inici del programa.

Capítol 3: Itinerari d'Aprenentatge Servei. Mòdul Final. Difusió i Celebració

Objectius

- Presentar el material de difusió
- Celebrar l'experiència viscuda

Continguts

- El producte de difusió
- Aportacions de l'experiència viscuda

ACTIVITAT 1: ESPEREM QUE US AGRADI

Exposició dels participants

Producte final

Material de suport (si ho creuen necessari)

40 minuts

Desenvolupament

Els participants del programa, que prèviament hauran preparat aquesta sessió, presentaran el producte elaborat a un públic extern. Es tracta de presentar el resultat a les persones destinatàries d'aquest o a aquelles que poden fer possible que sigui realitat la posada en funcionament del producte com per exemple representants de l'ajuntament, equip directiu de l'escola, directius de les associacions del barri, etc. També, és important que les persones properes als participants estiguin convidades a l'acte per tal que vegin la feina realitzada pels seus éssers estimats i la implicació i responsabilització que aquest projecte ha suposat per a ells.

La presentació ha de consistir en una venda del producte el més creativa i dinàmica possible, per tal que els convidats se sentin a gust, entenguin la finalitat del producte i valorin l'esforç i dedicació dels participants per elaborar-lo.

ACTIVITAT 2: ENS MEREIXEM CELEBRAR-HO

Trobada en gran grup

Begudes i aliments

20 minuts

Desenvolupament

La finalització del programa es farà amb una celebració. Aquesta és una manera de donar valor a la formació realit-

zada, als vincles adquirits, però sobretot de donar reconeixement a la feina feta pels participants. És important fer participi d'aquesta activitat a totes les persones que hagin pogut col·laborar en el transcurs del programa.

Valoració i tancament de la sessió

S'ha de concloure la sessió i el programa reflexionant sobre la consecució dels objectius i els aprenentatges adquirits, així com agraint els esforços que s'han fet i reforçant l'autoestima dels participants. És important evidenciar el camí recorregut i els aprenentatges que s'han assolit però, sobretot, fer veure als participants que el que de debò han après és a ser subjectes actius del seu propi desenvolupament, així com de la societat en la que viuen i a practicar els seus propis drets.

Referències Bibliogràfiques

- Alsinet, C. (2003). *El bienestar de la infancia. Participación y derechos de los niños en una sociedad cambiante*. Lleida: Milenio.
- Amorós, P., Fuentes-Peláez, N., Mateos, A., Pastor, C., Rodrigo, M. J., Byrne, S., ... Martín, J. C. (2011). *Aprender juntos, crecer en familia*. Barcelona: Obra Social Fundació "la Caixa."
- Amorós, P., & Fuertes, J. (2000). El acogimiento familiar. In P. Amorós & P. Ayerbe (Eds.), *Intervención educativa en inadaptación social*. Madrid: Síntesis.
- Amorós, P., Palacios, J., Jiménez, J., Molina, M. C., Pastor, C., Cirera, L., ... Sánchez, E. (2005). *Programa de formación para familias extensas acogedoras*. Barcelona: Obra Social Fundación "la Caixa."
- Balsells, M. À. (1997). *Maltractament infantil i educació familiar*. Lleida: Universitat de Lleida.
- Balsells, M. À. (2013). El centre és el nen, el focus és la família: treballant les competències parentals. *Butlletí d'Inf@ncia*, 73(Desembre), 1–10.
- Balsells, M. À., Coiduras, J., Alsinet, C., & Urrea, A. (2012). *Derechos de la Infancia y Educación para el Desarrollo. Análisis de necesidades del sistema educativo*. Lleida.
- Balsells, M. À., Pastor, C., Amorós, P., Fuentes-Peláez, N., Molina, M. C., Mateos, A., ... Vázquez, N. (2016). *Caminar en familia. Programa de competencias parentales para el acogimiento y la reunificación familiar*. Madrid.
- Caplan, G. (1964). *Principles of preventive psychiatry*. New York: N. York Basic Books.
- Casas, F., Saporiti, A., González, M., Figuer, C., Rostan, C., Sadurní, M., ... Rago, M. (2005). *Tres miradas a los derechos de la infancia. Estudio comparativo entre Cataluña (España) y Molise (Italia)*. (F. Casas & A. Saporiti, Eds.). Madrid: Plataforma de Organizaciones de Infancia.
- Coiduras, J. L., Balsells, M. À., Alsinet, C., Urrea, A., Guadix, I., Belmonte, O., ... Belmonte, O. (2016). La participación del alumnado en la vida del centro: una aproximación desde la comunidad educativa. *Revista Complutense de Educación*, 27(2), 437–456. http://doi.org/http://dx.doi.org/10.5209/rev_RCED.2016.v27.n2.46353
- Cots, J. (2005). El derecho a la participación de los niños. *Revista de Educación Social*, 4. Retrieved from <http://www.eduso.net/res/?b=7&c=52&n=141#subir>
- Eyler, J., & Gilers, D. E. (1999). *Where's the Learning in Service-Learning?* San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Flaquer, L. (2010). Pobreza infantil i famílies a Europa. *Educació Social. Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 46(setembre-desembre), 11–28.
- Funes, J. (2008). *El lugar de la infancia. Criterios para ocuparse de los niños y niñas hoy*. Barcelona: Graó. Retrieved from http://cataleg.udl.cat/record=b1233590~S11*cat
- Gaitán, L., & Liebel, M. (2011). *Ciudadanía y Derechos de Participación de los niños*. Madrid: Síntesis.
- Grotberg, E. H. (2003). *La resiliencia en el mundo de hoy. Cómo superar la adversidad*. Buenos Aires, Argentina: Gedisa.
- Guadix, N. (Dir. ., Belmonte, O., López de Turiso, A., Balsells, M. À., Coiduras, J., Alsinet, C., & Urrea, A. (2013). *Transformando la educación desde los Derechos de la Infancia. Guía metodológica*. Madrid: UNICEF Comité Español. Retrieved from http://www.enredate.org/cas/educacion_para_el_desarrollo/educacion_en_derechos
- Hart, R. A. (1992). *La participación de los niños. De la participación simbólica a la participación auténtica*. Florencia, Italia: UNICEF Centro de Investigaciones Innocenti.

Referències Bibliogràfiques

- Jané, M., Prats, R., Plasència, A., Amorós, P., Fuentes-Peláez, N., Mateos, A., ... Violant, V. (2009). *Educació maternal: Preparació per al naixement*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Salut.
- Lansdown, G. (2005). *La evolución de las facultades del niño*. Florencia, Italia: UNICEF Centro de Investigaciones Innocenti.
- Lansdown, G. (2011). *Every child's right to be heard. A resource guide on the UN Committee on the Rights of the Child General Comment No.12*. London: Save the Children UK.
- Lundy, L. (2007). "Voice" is not enough: conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *British Educational Research Journal*, 33(6), 927–942.
<http://doi.org/10.1080/01411920701657033>
- Mateos, A. (2013). *Programa Gener@-T. Programa socioeducativo para la prevención de la violencia de género en parejas adolescentes*. Madrid: Pirámide. Retrieved from <http://www.edicionespiramide.es/libro.php?id=3277262>
- Premoli, S. (2012). *Bambini, adolescenti e famiglie vulnerabili. Nuove direzioni nei servizi socioeducativi*.
- Puig, J. M., de la Cerda, M., Escofet, A., Freixa, M., Gómez-López, S., López-Margall, A., ... Sánchez-Valverde, C. (2012). *Compromís cívic i aprenentatge a la universitat: Experiències i institucionalització de l'aprenentatge servei*. (J. M. Puig, Ed.). Barcelona: Editorial Graó.
- Roose, R., & Bouverne-De Bie, M. (2007). Do children have rights or do their rights have to be realised? The United Nations Convention on the Rights of the Child as a Frame of Reference for Pedagogical Action. *Journal of Philosophy of Education*, 41(3), 431–443.
<http://doi.org/10.1111/j.1467-9752.2007.00568.x>
- Sebba, J., & Robinson, C. (2010). *Evaluation of UNICEF UK's Rights Respecting Schools Award*. London.
- Urrea, A. (2015). *L'enfocament de drets com a eina educativa per a la promoció de la infància. Proposta socioeducativa*. Universitat de Lleida. Retrieved from <http://hdl.handle.net/10803/308124>
- Vaquero, E., Urrea, A., & Mundet, A. (2014). Promoting Resilience through Technology, Art and a Child Rights-Based Approach. *Revista de Cercetare Si Interventie Sociala*, 45, 144–159.

